

مہرِ حسنیٰ

پرسش و پاسخ
پیرامون حماسہ غدیر

محمد رضا فقیہ ایمانی

مردم می پرسند!

پرسش و پاسخ

پیرامون حماسه غدیر خم

سرشناسه	: فقیه ایمانی، محمد رضا
عنوان و نام پدیدآور	: مردم می پرسند: پرسش و پاسخ پیرامون حماسه غدیر / تهیه و تنظیم محمد رضا فقیه ایمانی.
مشخصات نشر	: قم: عطر عترة، ۱۳۸۸
مشخصات ظاهری	: ۱۴۴ ص، ۱۴/۵ × ۲۱/۵ س م
شابک	: ۱۶۰۰ ریال ۹۷۸-۹۶۴-۷۹۴۱-۷۵-۴
وضعیت فهرست نویسی	: فیپا
موضوع	: علی بن ابیطالب (ع)، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ ق - اثبات خلافت
موضوع	: غدیر خم
رده بندی کنگره	: ۱۳۸۸ ف ۷ م ۴ / ۲۲۳ / ۴ BP۵
رده بندی دیوئی	: ۲۹۷ / ۴۵۲
شماره کتابشناسی ملی	: ۳۱۷۶۶۸۱

مردم می پرسند...

پرسش و پاسخ پیرامون حماسه غدیر

تهیه و تنظیم محمد رضا فقیه ایمانی
ناشر عطر عترة
تیراژ ۱۰۰۰۰ نسخه
چاپ دوم ۱۳۸۸
چاپخانه پرستش
شابک ۹۷۸-۹۶۴-۷۹۴۱-۷۵-۴
قیمت ۱۶۰۰ تومان

توزیع: پخش اندیشه ۷۴۷۷۱۱۸-۰۹۱۲

پست الکترونیک: atrnegar@yahoo.com

تقدیم به پیشگاه با عظمت

یگانه پشتیبان پیامبر در دوران غربت و تنهائی

ابوالائمة المعصومین

جناب ابوطالب و همسر گرانقدرش حضرت فاطمه بنت اسد

سلام الله علیهما

فهرست مطالب

- پیشگفتار ۹
- ۱- حدیث غدیر چیست؟ ۱۲
- ۲- کلمه مولی در حدیث غدیر به چه معنی است؟ ۱۴
- ۳- حجة الوداع یعنی چه؟ ۱۵
- ۴- شرح واقعه غدیر چیست؟ ۱۶
- ۵- اهمیت واقعه غدیر در چیست؟ ۱۷
- ۶- نکات قابل توجه در واقعه غدیر کدامند؟ ۱۸
- ۷- چرا روز غدیر را «غدیر» می نامند؟ ۲۰
- ۸- آیاتی را که خداوند درباره غدیر فرستاد چه بود؟ ۲۱
- ۹- آیا سئل سائل چه ارتباطی با غدیر دارد؟ ۲۲
- ۱۰- فضیلت روز غدیر در کلام اهل بیت علیهم السلام چگونه مطرح گردیده است؟ ۲۵
- ۱۱- آثار بحث از غدیر چیست؟ ۲۷
- ۱۲- آیا حضرت علی علیه السلام برای اثبات حقانیت خویش به حدیث غدیر استدلال نموده اند؟ ۳۲
- ۱۳- آیا افراد دیگری هم به حدیث غدیر استدلال نموده اند؟ ۳۴
- ۱۴- آیا پیامبر قبل از واقعه غدیر در مردم ایجاد آمادگی کرده بودند؟ ... ۳۶
- ۱۵- آیا غدیر می تواند به عنوان محور وحدت در بین مسلمانان مطرح شود؟ ۳۹

- ۱۶- آثار تمسک به امامت و پیروی از فرمان غدیر چیست؟ ۴۵
- ۱۷- حدیث تهنیت چیست؟ ۴۷
- ۱۸- راویان حدیث تهنیت از علمای سنی چه کسانی هستند؟ ۴۸
- ۱۹- دیدگاه اهل سنت در باره غدیر چیست؟ ۵۱
- ۲۰- پیروان و وفاداران غدیر از صحابه چه کسانی بودند؟ ۵۴
- ۲۱- برنامه عملی پیروان غدیر چه بود؟ ۵۶
- ۲۲- چه کسانی از علمای اهل سنت اعتراف به تواتر حدیث غدیر نموده‌اند؟ ۵۸
- ۲۳- چه کسانی از علمای اهل سنت اعتراف به صحت حدیث غدیر نموده‌اند؟ ۶۰
- ۲۴- اگر داستان غدیر این اندازه در میان شیعه و سنی مشهور است؛ پس چرا سنیان، ولایت و امامت امیر مؤمنان علیه السلام را نپذیرفته‌اند؟ ۶۲
- ۲۵- آثار شوم حذف غدیر چیست و چرا دشمن بر آن پافشاری می‌کند؟ ۶۳
- ۲۶- فرمان الهی در روز غدیر چه بود؟ ۶۷
- ۲۷- برای ابلاغ فرمان خدا جبرئیل چند بار بر پیامبر نازل شد؟ ۶۸
- ۲۸- چرا پیامبر در خواست معافیت از اعلام ولایت کرد؟ ۶۹
- ۲۹- وعده خداوند (والله يعصمك من الناس) برای چه بود؟ ۷۰
- ۳۰- آیا فرمان روز غدیر مخصوص حاضران در مراسم بود؟ ۷۱
- ۳۱- آیا فرمان روز غدیر فقط مخصوص حضرت علی علیه السلام بود؟ ۷۲
- ۳۲- در سخنان پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم چه کسانی مورد لعن قرار گرفتند؟ ۷۴
- ۳۳- در سخنان پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم به چه کسانی وعده رحمت و مغفرت الهی داده شد؟ ۷۵
- ۳۴- صفاتی که پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم برای حضرت علی علیه السلام می‌شمارد کدامند؟ ۷۶

- ۳۵- معرفی حضرت علی علیه السلام در غدیر چگونه بود؟ ۷۸
- ۳۶- به قول پیامبر کسی که در کلام حضرت شک و تردید به خود راه دهد، چه حکمی دارد؟ ۸۰
- ۳۷- پیام جبرئیل در باره دشمنان علی علیه السلام چه بود؟ ۸۱
- ۳۸- مفسر و آشکار کننده باطن قرآن کیانند؟ ۸۲
- ۳۹- ثقل اکبر و ثقل اصغر چیست؟ ۸۴
- ۴۰- چه کسی شایسته مقام امیرالمؤمنین بودن است؟ ۸۵
- ۴۱- دعای پیامبر بعد از معرفی حضرت علی علیه السلام چه بود؟ ۸۶
- ۴۲- آیه‌ای بعد از معرفی حضرت علی توسط پیامبر نازل شد چه بود؟ ۸۷
- ۴۳- پیامبر در باره امامت چه فرمود؟ ۸۸
- ۴۴- آیات و صفاتی را که پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم در باره امیرالمؤمنین علیه السلام بیان می‌کند چیست؟ ۸۹
- ۴۵- نتیجه حسادت در حق حضرت علی علیه السلام چیست؟ ۹۰
- ۴۶- نظر پیامبر نسبت به مخالفان علی علیه السلام چه بود؟ ۹۱
- ۴۷- اصحاب صحیفه چه کسانی هستند؟ ۹۳
- ۴۸- اهل بیت، دوستان و دشمنان ایشان در قرآن چگونه معرفی شده‌اند؟ ۹۴
- ۴۹- حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف در کلام پیامبر چگونه ذکر شده‌اند؟ ۹۷
- ۵۰- بیعت کنندگان و بیعت شکنان چه حکمی دارند؟ ۹۹
- ۵۱- اهمیت وجود امام معصوم در چیست و آیا در قرآن اشاره‌ای به معصومین علیهم السلام شده است؟ ۱۰۰
- ۵۲- دعوت به بیعت و مراسم آن چگونه برگزار شد؟ ۱۰۱

- ۵۲- موالیان و دوستانان امیرمؤمنان علیه السلام چه فضیلتی دارند؟ ۱۰۴
- ۵۴- مفهوم امامت از نظر قرآن و روایات چیست؟ ۱۰۷
- ۵۵- آیاتی از قرآن که درباره امامت یا افضلیت حضرت علی علیه السلام است کدامند؟ ۱۰۹
- ۵۶- برخی از روایاتی که دلالت بر افضلیت حضرت علی علیه السلام دارد کدامند؟ ۱۱۳
- ۵۷- تدابیر پیامبر صلی الله علیه و آله برای خلافت حضرت علی علیه السلام چه بود؟ ۱۱۹
- ۵۸- سرّ روی گردانی بیشتر صحابه از امیرمؤمنان علی علیه السلام با وجود ادله قوی و تصریحات پیامبر، چه بود؟ ۱۲۴
- ۵۹- علل دوری مسلمانان از اهل بیت علیهم السلام چه بود؟ ۱۲۶
- ۶۰- آیا پیامبر از اختلاف بین امت اسلامی خبر داشت؟ ۱۲۹
- ۶۱- برای حل اختلاف در موضوع جانشینی پیامبر چه باید کرد؟ ۱۳۰
- ۶۲- جانشینان سایر پیامبران چگونه انتخاب می شده اند؟ ۱۳۱
- ۶۳- عکس العمل حضرت علی علیه السلام در مقابل توطئه سقیفه چه بود؟ ۱۳۳
- ۶۴- نتایج و آثار سقیفه در اسلام چه بود؟ ۱۳۵
- ۶۵- چرا نرساندن ولایت حضرت علی علیه السلام به مردم ناقص بودن رسالت پیامبر است؟ ۱۳۶

پیشگفتار

بسمه تعالی

الحمد لله الذي جعلنا من المتمسكين بولاية امير المؤمنين عليه السلام
از روزی که پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله ندای «من کنت مولاه
فهذا علی مولاه» را سر داده و به دنبال آن فرمان رساندن آن به دیگران را صادر
فرمود که:

«فَلْيَبْلُغِ الْحَاضِرُ الْغَائِبَ، وَالْوَالِدُ الْوَلَدَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ»:

باید حاضرین به غائبین و پدران به فرزندان خویش تا روز قیامت
[پیام غدیر] را برسانند.

تلاش پیروان آن فرستاده الهی همواره این بوده که با فهم سخنان آن حضرت
و رساندن این پیام الهی به دیگران و قدم نهادن در راه و صراط مستقیمی
که او ترسیم فرمود، خود را مشمول دعاهاى خیر حضرتش در روز غدیر
نمایند که:

اللَّهُمَّ وَالِ مَنْ وَالَاهُ... وَأَنْصُرْ مَنْ نَصَرَهُ

خداوندا! دوست بدار آن را که سرپرستی او را بپذیرد... و یاری کن یاور

او را.

مَرْحُومٌ مَّن تَبِعَهُ وَصَدَّقَهُ، فَقَدْ غَفَرَ اللَّهُ لَهُ وَلِمَنْ سَمِعَ مِنْهُ
وَ أَطَاعَ لَهُ.

کسی که از او پیروی نماید مورد رحمت خداست و کسی که سخن او را تصدیق کند خداوند او و کسانی که آن سخن را از او می شنوند و اطاعت می کنند را می آمرزد.

اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ

پروردگارا! مردها و زنهای مؤمن را [که پیامبر و اولیای تو را تصدیق نمودند] ببامرز

آنچه در پیش رو دارید بضاعت مزجاتی است که به امید اتصال به صف خدمتگذاران راه غدیر و برای سهولت دسترسی علاقمندان و پیروان آن رسول گرانقدر به سخنان حضرتش تهیه و تنظیم گردیده است.

لازم به توضیح است که مطالب کتاب در ۳ بخش «غدیرشناسی»، «گزیده هائی از خطبه پیامبر ﷺ در غدیر» و «امامت و ولایت امیر مؤمنان ﷺ» آمده است که عمده مطالب بخش اول و سوم از مجموعه «یادمان غدیر» تألیف جناب آقای رضوانی که توسط همین ناشر منتشر گردیده انتخاب و گزینش شده است.

امید است که خداوند بزرگ ما را از متمسکین واقعی ولایت امیر مومنان ﷺ قرار داده و در پیروی، کسب رضایت و خشنودی ولی نعمتیمان، یادگار غدیر و آخرین ذخیره الهی حضرت بقیة الله الاعظم ارواحنا فداه موفقمان بدارد.

اللهم عجل لوليک الفرج.

بخش اول :

غدیرشناسی

۱- حدیث غدیر چیست؟

یکی از مهمترین ادله ولایت و امامت و خلافت بلا فصل حضرت علی علیه السلام حدیث معروف «غدیر خم» است. مطابق این حدیث به دنبال نزول آیه:

﴿يا ايها الرسول بلغ ما انزل اليك من ربك...﴾

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله حضرت علی علیه السلام را از جانب خداوند متعال به امامت بعد از خود منصوب و فرمودند:

«من كنت مولاه فهذا علي مولاه اللهم وال من والاه و عاد من عاداه و انصر من نصره و اخذل من خذله»

«هر کس من مولای اویم این علی مولای اوست. بار خدایا! دوست بدار هر کس را که ولایت او را پذیرفته و دشمن بدار هر کس را که با او دشمنی کرده است.»

این واقعه در سال دهم هجری، بعد از مراسم عظیم حجة الوداع اتفاق افتاد که بنا به نوشته مورخان حدود یکصد و بیست هزار نفر از مسلمانان از تمامی کشورهای اسلامی آن زمان حاضر بودند.

۲- کلمه مولی در حدیث غدیر به چه معنی است؟

کلمه «مولی» در حدیث غدیر به معنای سرپرست و امام و اولی به تصرف است، و این معنا را از طرق مختلف می توان به اثبات رساند که از جمله تبادر^(۱)، استعمال قرآنی، فهم صحابه و حاضرین در اجتماع روز غدیر، قرینه ابتدای و انتهای حدیث، گواه گرفتن پیامبر بر سخنان خود، نزول آیه اکمال دین بعد از اعلام پیامبر، و نیز تبریک مردم به مناسبت این اعلام می باشد.

در حدیث غدیر، پس از آنکه رسول خدا ﷺ فرمود: «مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ فَهُوَ مِنْكُمْ» (هر کس من را مولی من باشد، او از من است)، صحابه و حاضرین در اجتماع روز غدیر، با صدای بلند گفتند: «مَوْلَاهُ» (مولی او). این تبادر، نشان دهنده آنست که در آن زمان، کلمه «مولی» به معنای سرپرست و امام و اولی به تصرف است.

۱- یعنی هنگامی که بدون قرینه به کار می رود عرب از آن معنای سرپرست و اولی به تصرف که همان معنای امامت است استفاده می کند. و تبادر علامت حقیقت است

۳- حجة الوداع یعنی چه؟

در دهمین سال هجرت، رسول خدا ﷺ قصد زیارت خانه خدا را نمودند، فرمان حضرت مبنی بر اجتماع مسلمانان، در میان قبایل مختلف و طوائف اطراف، اعلان شد، گروه عظیمی برای انجام تکالیف الهی (ادای مناسک حج) و پیروی از تعلیمات آن حضرت، به مدینه آمدند.

این تنها حجی بود که پیامبر بعد از مهاجرت به مدینه، انجام می داد، که با نام های متعدد، در تاریخ ثبت شده است، از قبیل: حجة الوداع، حجة الاسلام، حجة البلاغ، حجة الکمال و حجة التمام.

رسول خدا ﷺ، غسل کردند. دو جامه ساده احرام، با خود برداشتند: یکی را به کمر بسته و دیگری را به دوش مبارک انداختند، و روز شنبه، ۲۴ یا ۲۵ ذی قعدة، به قصد حج، پیاده از مدینه خارج شدند. تمامی زنان و اهل حرم خود را نیز، در هودج ها قرار دادند. با همه اهل بیت خود و به اتفاق تمام مهاجران و انصار و قبایل عرب و گروه بزرگی از مردم، حرکت کردند.^(۱) بسیاری از مردم به علت شیوع بیماری آبله از عزیمت و شرکت در این سفر باز ماندند با این وجود، گروه بی شماری با آن حضرت، همراه شدند. تعداد شرکت کننده ها را، ۱۱۴ هزار، ۱۲۰ تا ۱۲۴ هزار و بیشتر، ثبت کرده اند؛ البته تعداد کسانی که در مکه بوده، و گروهی که با حضرت علی علیه السلام از یمن آمدند به این تعداد افزوده می شود.

۱- طبقات ابن سعد، ج ۳، ص ۲۲۵؛ مقریزی، الامتاع، ص ۵۱۱؛ ارشاد الساری، ج ۶، ص ۳۲۹

۴- شرح واقعه غدیر چیست؟

بعد از انجام مراسم حج، پیامبر با جمعیت، آهنگ بازگشت به مدینه کردند. هنگامی که به غدیر خم، رسیدند، جبرئیل امین، فرود آمد و از جانب خدای متعال، این آیه را آورد:

﴿ يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ... ﴾^(۱) «ای رسول ما! آن

چه از جانب پروردگارت به تو نازل شده به مردم ابلاغ کن.»

جحفه، منزلگاهی است که راه‌های متعدد، از آنجا منشعب می‌شود. ورود پیامبر و یارانش به آنجا، در روز هجده ذی‌الحجه صورت گرفت.

امین وحی، از طرف خداوند به پیامبر امر کرد تا علی علیه السلام را ولی و امام، معرفی کرده و وجوب پیروی و اطاعت از او را به مردم ابلاغ کند.

آنان که در دنبال قافله بودند، رسیدند، و کسانی که از آن مکان عبور کرده بودند، به فرمان پیامبر بازگشتند. پیامبر فرمود خار و خاشاک آنجا را برطرف کنند. هوا به شدت گرم بود، مردم، قسمتی از ردای خود را بر سر و قسمتی را زیر پا افکندند و برای آسایش پیامبر، چادری تهیه کردند.

اذان ظهر گفته شد و پیامبر نماز ظهر را با همراهان، ادا کردند. بعد از پایان نماز، از جهاز شتر، محل مرتفعی ترتیب دادند.

پیامبر با صدای بلند، همگان را متوجه ساخت و برای مردم به ایراد سخن پرداخت و برای چندمین بار اعلام کرد که بعد از من باید از علی بن ابیطالب علیه السلام و فرزندانش تا حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف تبعیت و پیروی کنید.

۵- اهمیت واقعه غدیر در چیست؟

ماجرای نصب حضرت علی علیه السلام به مقام ولایت، در غدیر خم، از اتفاقات مهم تاریخ اسلام است؛ شاید داستانی با اهمیت‌تر و مهم‌تر از این واقعه نداشته باشیم. این واقعه بیانگر بقای رسالت پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و دوام دوره الهی آن حضرت در تجلی‌گاه وجود مبارک علی علیه السلام بوده است.

غدیر، نشان اتحاد و پیوند رسالت و امامت است؛ این دوازده ریشه و بن رویده‌اند؛

غدیر، محل ظهور حقایق مخفی و بواطن پنهان شده و ارشاد و هدایت مردمان به این راه است.

غدیر، روز بیعت با حق و روز سرسپردگی است، روز درگیری لشکریان شیطان با لشکریان پرورگار است.

غدیر، روز درخشش خورشید عالمتاب از پس ابرهای تاریک است.

غدیر روز یأس و ناامیدی کافران از دین الهی است که خداوند در این روز این آیه را نازل فرمود:

﴿ أَلْيَوْمَ يَأْسَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ دِينِكُمْ فَلَا تَخْشَوْهُمْ وَاخْشَوْنَ الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتَمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا ﴾^(۱)

«امروز کافران از [زوال] آیین شما مأیوس شدند، بنابر این از آنها نترسید، و از [مخالفت] من بترسید! امروز، دین شما را کامل کردم، و نعمت خود را بر شما تمام نمودم، و اسلام را به عنوان آیین [جاویدان] شما پذیرفتم.»

عـ نکات قابل توجه در واقعه غدیر کدامند؟

یکی از مشهورترین و متقن ترین براهین حقیقت و امامت علی علیه السلام واقعه غدیر است که پیامبر گرامی صلی الله علیه و آله و سلم پس از ادای مراسم حج در سفر تاریخی حجة الوداع علی علیه السلام را روی دست قرار داده و معرفی فرمود.

آیه کریمه‌ی زیر در این باره نازل شده است:

﴿ يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ فَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ مَا بَلِّغْتَ

رسالته ﴾^(۱)

«ای پیامبر آنچه از سوی پروردگارت بر تو نازل شده برسان و گرنه رسالت او را انجام ندهای و البته خداوند تو را از گزند مردم نگاه می‌دارد.»

احادیث متواتر واقعه غدیر بیانگر اهمیت فوق العاده و اصالت اعتقادی آن است به علاوه نکات برجسته‌ی آن:

(الف) اعلان حجة الوداع و آخرین سال عمر پیامبر ﷺ

(ب) دعوت از مسلمانان در مدینه و تمام مناطق مسلمان نشین برای انجام حج

(ج) حرکت جمعیت ۱۲۰ هزار نفری از مدینه و اطراف به سوی حج

(د) احضار علی علیه السلام و همراهان از یمن برای شرکت در مراسم حجة الوداع

(ه) ایراد خطبه در منا و مسجد خیف و آماده‌سازی مردم برای غدیر خم

(و) اقامت در کنار جاده و بازگرداندن کسانی که جلوتر رفته بودند و توقف

آنها که هنوز نرسیده بودند

(ز) توقف سه روزه در غدیر خم (از ۱۸ تا ۲۰ ذی الحجة)

ح) سخنرانی چند ساعته و تأکید بر امامت و خلافت و وصایت حضرت علی علیه السلام

ط) تبریک خواستن از مردم به مناسبت مقام امامت علی علیه السلام

ی) بیعت گرفتن با دست و زبان و اقرار گرفتن از حاضران

ک) بیعت گرفتن از زنان از طریق زدن دست در طشت آب

اینها نشان اهمیت غدیر در معرفی حضرت علی علیه السلام به عنوان امام و

خلیفه است.^(۱)

۷- چرا روز غدیر را «غدیر» می نامند؟

«غدیر» در لغت به معنای مکان فرو رفته از زمین را گویند که در آن آب باران یا سیل جمع شده و تا تابستان آینده باقی نمی ماند. «غدیر خم» محلی است بین مکه و مدینه که در آن برکه آب یارود آب قرار داشته است. «غدیر خم» امروز حدود ۱۶۴ کیلومتر از شمال مکه دور است، و حدود ۴۵۰ کیلومتر از طرف جنوب مدینه منوره فاصله دارد. از آنجائی که محل توقف پیامبر و اجتماع بزرگ مردم، و سخنان پیامبر در این محل اتفاق افتاد، این روز را روز غدیر می نامند.

۸- آیاتی را که خداوند درباره غدیر فرستاد چه بود؟

۱- آیه «تبلیغ»:

﴿ يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ وَاللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ ﴾^(۱) «ای رسول! آنچه از پروردگارت بر تو نازل شده ابلاغ کن و اگر چنین نکنی رسالت پروردگارت را نرسانده ای و خدا تو را از مردم حفظ خواهد کرد. خداوند گروه کافران را هدایت نمی کند.»

این آیه هنگام فرمان خدا به اعلان ولایت نازل شد.

۲- آیه اکمال

﴿ الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتَمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيْتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا ﴾^(۲) «امروز دین شما را کامل کردم و نعمت خود را بر شما تمام نمودم و اسلام را به عنوان آیین شما پذیرفتم.» این آیه بعد از اعلان ولایت نازل شد.

۳- آیه سأل سائل

﴿ سَأَلَ سَائِلٌ بِعَذَابٍ وَاقِعٍ * لِّلْكَافِرِينَ لَيْسَ لَهُ دَافِعٌ ﴾^(۳) «تقاضاکننده ای تقاضای عذابی کرد که واقع شود. این عذاب مخصوص کافران است، و هیچ کس نمی تواند آن را دفع کند.» این آیه به دنبال نازل شدن عذاب بر یکی از منکران فرمان الهی در غدیر نازل گردید.

۱-سوره مائده، آیه ۶۷.

۲-سوره مائده، آیات ۱ و ۲.

۳-سوره مائده، آیه ۳.

۹- آیه سئل سائل چه ارتباطی با غدیر دارد؟

عده‌ای از علمای اهل سنت اعتراف کرده‌اند که این آیه مربوط به قصه غدیر است از جمله:

ابو اسحاق ثعلبی

او می‌گوید: هنگامی که رسول خدا ﷺ به سرزمین غدیر خم رسیدند، مردم را ندا داده و همه را جمع کردند. آن‌گاه دست علی بن ابی طالب را گرفت و فرمود:

«هر کس من مولای اویم این علی مولای اوست.»

این خبر شایع شد و در همه جا پیچید. از آن جمله خبر به حارث بن نعمان فهری رسید.... او نزد پیامبر آمد و از شتر خود پایین آمده، شتر را خوابانید و پای او را بست. آن‌گاه به خدمت رسول خدا ﷺ آمد در حالی که در میان جمعی از اصحاب خود بود. عرض کرد: ای محمد! ما را از جانب خداوند امر کردی تا شهادت به وحدانیت خدا دهیم و این که تو رسول خدایی، ما هم قبول کردیم. و امر نمودی تا پنج نوبت نماز بخوانیم. آن را نیز از تو قبول کردیم. و ما را به زکات و روزه ماه رمضان و حج امر کردی آن‌ها را نیز قبول کردیم. به این راضی نشدی تا آن‌که بازوان پسر عمویت را بالا برده و او را بر ما برتری دادی و گفتی: «من کنت مولاه فهذا علی مولاه»؛ «هر کس که من مولای اویم این علی مولای اوست.» آیا این مطلبی بود که از جانب خود گفتی یا از جانب خدای - عز و جل -؟! ۲۲

پیامبر ﷺ فرمود: قسم به کسی که جز او خدایی نیست، همانا این مطلب از جانب خداوند بوده است.

در این هنگام حارث بن نعمان به پیامبر پشت کرده و به سوی راحله خود

حرکت کرد در حالی که می‌گفت: بار خدایا! اگر آنچه محمد می‌گوید حق است بر من سنگی از آسمان بیار یا عذابی دردناک بر من بفرست. او به شتر خود نرسیده بود که خداوند بر او سنگی فرستاد که بر سر او خورده و از پشت او بیرون آمد و با این طریق به قتل رسید.

در این هنگام بود که خداوند - عز و جل - این آیه را نازل کرد: ﴿سَأَلْ سَائِلٌ بِعَذَابٍ وَاقِعٍ * لِلْكَافِرِينَ لَيْسَ لَهُ دَافِعٌ﴾.^(۱) «تقاضاکننده‌ای تقاضای عذابی کرد که واقع شود. این عذاب مخصوص کافران است، و هیچ کس نمی‌تواند آن را دفع کند.»

افراد دیگری از اهل سنت که این روایت را نقل کرده‌اند عبارتند از:

۱- حافظ ابو عبید هر وی (۲۲۳).^(۲)

۲- ابوبکر نقاش موصلی بغدادی (۳۵۱).^(۳)

۳- ابو اسحاق ثعلبی نیشابوری (۴۲۷).^(۴)

۴- حاکم حسکانی حنفی.^(۵)

۵- ابوبکر یحیی قرطبی (۵۶۷).^(۶)

۶- سبط بن جوزی حنفی (۶۵۴).^(۷)

۷- شیخ الاسلام حموئی.^(۸)

۸- شیخ محمد زرنندی حنفی.^(۹)

۹- نورالدین ابن صباغ مالکی.^(۱۰)

۱- الکشف والبیان، ذیل آیه.

۲- تفسیر شفاء الصدور، ذیل آیه.

۳- شواهد التنزیل، ج ۲، ص ۳۸۳.

۴- تذکرة الخواص، ص ۳۰.

۵- نظم درر السمطين، ص ۹۳.

۶- تفسیر غریب القرآن، ذیل آیه.

۷- الکشف والبیان، ذیل آیه.

۸- الجامع لأحكام القرآن، ج ۸، ص ۲۷۸.

۹- فرائد السمطين، ج ۱، ص ۸۲ ح ۶۳.

۱۰- الفصول المهمة، ص ۴۱.

- ۱۰- سید نورالدین سمهودی شافعی. (۱)
 - ۱۱- ابو السعود عمادی. (۲)
 - ۱۲- شمس الدین شربینی شافعی. (۳)
 - ۱۳- سید جمال الدین شیرازی. (۴)
 - ۱۴- شیخ زین الدین مناوی شافعی. (۵)
 - ۱۵- شیخ برهان الدین علی حلبی شافعی. (۶)
 - ۱۶- سید مؤمن شبلنجی شافعی. (۷)
 - ۱۷- شیخ احمد بن باکثیر مکی شافعی. (۸)
 - ۱۸- شیخ عبدالرحمن صفوری. (۹)
 - ۱۹- شمس الدین حنفی شافعی. (۱۰)
 - ۲۰- ابو عبدالله زرقانی مالکی. (۱۱)
 - ۲۱- قندوزی حنفی. (۱۲)
 - ۲۲- محمد بن یوسف گنجی. (۱۳)
- و دیگران.

- ۱- جواهر العقدين، ص ۱۷۹.
- ۲- ارشاد العقل السليم، ج ۹، ص ۲۹.
- ۳- السراج المنير، ج ۴، ص ۳۸۰.
- ۴- الاربعين في مناقب امير المؤمنين عليه السلام، ص ۴۰.
- ۵- شرح جامع الصغير، ج ۶، ص ۲۱۸.
- ۶- السيرة الحلبية، ج ۳، ص ۲۷۴.
- ۷- نور الابصار، ص ۱۵۹.
- ۸- وسيلة المال، ص ۱۱۹.
- ۹- نزهة المجالس، ج ۲، ص ۲۰۹.
- ۱۰- شرح جامع الصغير، ج ۲، ص ۳۷۸.
- ۱۱- شرح المواهب اللدنية، ج ۷، ص ۱۳.
- ۱۲- ينابيع المودة، ص ۲۷۴.
- ۱۳- كفاية الطالب.

۱۰- فضیلت روز غدیر در کلام اهل بیت علیهم السلام چگونه مطرح گردیده است؟

از آنجائی که خداوند در چنین روزی بالاترین عنایت را بر بشریت، نموده و بزرگترین نعمت را مرحمت کرده است، بزرگترین عید شمرده شده است. پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم فرموده اند:

«روز غدیر خم برترین عید امت من است، و آن، روزی است که خداوند تبارک و تعالی مرا فرمان داد تا برادرم علی بن ابی طالب را به عنوان جانشین خود معرفی کنم که امتم بعد از من به وسیله او هدایت یابند.» (۱)

شیخ صدوق رحمته الله از حسن بن راشد روایت کرده است که گفت:

به امام صادق علیه السلام عرض کردم:

«فدای شما شوم آیا برای مسلمانان غیر از عید فطر و عید قربان عید دیگری هست؟ فرمود: آری، عیدی هست که از آن دو عید بالاتر و ارزشمندتر است، عرض کردم: آن چه روزی است؟ امام علیه السلام فرمود: روزی که امیرمؤمنان علیه السلام به خلافت منصوب شد و راهنمای الهی برای مردم گردید.» (۲)

فرات بن احنف از امام صادق علیه السلام سؤال کرد: آیا برای مسلمانان عیدی برتر از عید فطر و عید قربان و جمعه و روز عرفه هست؟

امام علیه السلام فرمود:

آری، عیدی که منزلت آن نزد خداوند برتر و بالاتر و باارزشتر از همه آنها است، و آن روزی است که خداوند در آن، دین را کامل فرمود و بر

۱- بحار الانوار، ج ۳۷، ص ۱۰۹.

۲- ثواب الاعمال، ص ۹۹، بحار الانوار، ج ۹۷، ص ۱۱۱.

پیامبرش حضرت محمد ﷺ این آیه شریفه را نازل کرد: «امروز دین شما را برایتان کامل نمودم و نعمتم را بر شما تمام کردم و راضی شدم که اسلام دین شما باشد»^(۱)

و آن روزی است که رسول خدا ﷺ را به عنوان نشانه هدایت برای مردم نصب کرد.

امام صادق علیه السلام فرموده است:

عید غدیر، عید بزرگ خداوند است، و خداوند پیامبری را مبعوث نفرموده مگر آنکه در آن روز عید گرفته و حرمت آن را شناخته است، و نام آن در آسمان روز عهد معهود است.^(۲)

امام رضا علیه السلام درباره شرافت عید غدیر فرموده است:

روز غدیر در آسمان مشهورتر است از زمین... به خدا قسم اگر مردم فضیلت این روز را آنگونه که هست دریافته بودند فرشتگان با آنان هر روز ده بار مصافحه می نمودند.^(۳)

و در حدیث دیگری فرموده اند:

عید غدیر روزی است که خداوند به جبرئیل فرمان می دهد تختی را به عنوان تخت کرامت الهی در مقابل بیت المعمور نصب کند و بر آن بالا رود، و فرشتگان از همه آسمانها گرد او جمع شوند، همگی مدح و ثنای رسول خدا کنند و برای شیعیان امیر المؤمنین و ائمه طاهرين علیهم السلام و دوستان ایشان طلب آمرزش نمایند.^(۴)

۱- بحار الانوار، ج ۳۷ ص ۱۷۰ ح ۴۶. ۲- عوالم غدیر، ص ۲۱۴.

۳- عوالم غدیر، ص ۲۳۲، مصباح المتعجد ص ۷۳۷.

۴- عوالم غدیر، ص ۲۲۲ ح ۳۰۵.

۱۱- آثار بحث از غدیر چیست؟

بحث از سیره و زندگانی افرادی معصوم همچون امیر مؤمنان علیه السلام دارای آثار و برکاتی است که اینک به برخی از آنها اشاره می کنیم.

۱- تفکر کردن

خداوند متعال می فرماید: ﴿فَاَقْضِ الْقَصَصَ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ﴾؛^(۱)

«این داستانها را [برای آنها] بازگو کن، شاید بیندیشند [و بیدار شوند].»

۲- عبرت گرفتن

خداوند متعال می فرماید: ﴿لَقَدْ كَانَ فِي قَصصِهِمْ عِبْرَةً لِأُولِي الْأَلْبَابِ﴾؛^(۲)

«در سرگذشت آنها درس عبرتی برای صاحبان اندیشه بود.»

از امیر مؤمنان علیه السلام نقل شده که فرمود: «من کثر اعتباره قل عثاره»؛^(۳)

«کسی که زیاد عبرت بگیرد لغزشش کم است.»

۳- تقویت قلوب

یکی دیگر از آثار بررسی سیره بزرگان، تقویت قلوب هنگام شداید و

تنهایی هاست. خداوند متعال می فرماید:

﴿وَكَلَّا نَقُصُّ عَلَيْكَ مِنْ أَنْبَاءِ الرُّسُلِ مَا نُثَبِّتُ بِهِ فُؤَادَكَ...﴾؛^(۴) «ما از هر

یک از سرگذشت های انبیا برای تو بازگو کردیم، تا به وسیله آن، قلبت را

آرامش بخشیم.»

۴- الگو گرفتن از بزرگان

یکی از آثار بحث از سیره بزرگان الگو گرفتن از آنان است. خداوند متعال

درباره پیامبر اسلام ﷺ می فرماید:

۱- سوره اعراف، آیه ۱۷۶.

۲- سوره یوسف، آیه ۱۱۱.

۳- شرح غرر الحکم، ج ۵، ص ۲۱۷.

۴- سوره هود، آیه ۱۲۰.

﴿لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَالْيَوْمَ
الْآخِرَ﴾؛^(۱) «مسئلاً برای شما در زندگی رسول خدا سرمشق نیکویی بود،
برای آن‌ها که امید به رحمت خدا و روز رستاخیز دارند.»

بحث از بزرگان صدر اسلام در حقیقت بحث از الگوهاست و این‌که چه
کسی را باید در زندگی خود الگو قرار دهیم، و اگر صحابه را مورد جرح و
تعديل قرار می‌دهیم در حقیقت به جهت یافتن الگوهای معصوم و صحیح و
بی‌اشتباه برای اقتدای به آنان است، و یاد در این حد که کدامین یک از آنان بیشتر
مطیع پیامبر ﷺ بوده و به دستورات او گوش فرامی‌دادند تا او را الگوی خود
قرار دهیم.

خداوند متعال می‌فرماید: ﴿أَفَمَن يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ أَحَقُّ أَن يُتَّبَعَ أَمَّن
لَّا يَهْدِي إِلَّا أَن يُهْدَىٰ فَمَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ﴾؛^(۲) «آیا کسی که هدایت به
سوی حق می‌کند برای پیروی شایسته‌تر است، یا آن کس که خود هدایت
نمی‌شود مگر هدایتش کنند؟ شما را چه می‌شود، چگونه داوری می‌کنید؟!».

۵- نهی از منکر

بحث از بزرگان صحابه و جرح و تعدیل آن‌ها و بررسی وقایع تاریخی صدر
اسلام در حقیقت مصداق بارز امر به معروف و نهی از منکر است، به این معنا
که ما اگر از تاریخ صحابه و همراهان پیامبر ﷺ بحث می‌کنیم به جهت این
است که ثابت کنیم کدامین یک از آن‌ها خوب بوده‌اند که وظیفه همه مردم
پیروی از آن‌هاست و کدامین فرد بد بوده که باید همه از او دوری کنیم.

۶- زمینه‌سازی برای وحدت

ما معتقدیم که این‌گونه بحث‌ها اگر علمی محض و بدون در نظر گرفتن
تعصب باشد به طور حتم می‌تواند در راستای وحدت و انسجام سیاسی و

۱-سوره احزاب، آیه ۲۱.

۲-سوره یونس، آیه ۳۵.

حقیقی باشد؛ زیرا منشأ همه اختلافات مسائلی است تاریخی که در صدر
اسلام اتفاق افتاده است و لذا بر ماست که آن‌ها را ریشه‌یابی کرده و حق را
روشن نماییم تا مسأله وحدت اسلامی را به طور ریشه‌ای حل کنیم.

۷- ریشه‌یابی مشکلات و چاره‌جویی برای آن‌ها

دکتر عبدالرحمن کیالی یکی از دانشمندان حلب سوریه در تقریظ خود بر
کتاب «الغدیر» علامه امینی می‌نویسد:

«... جامعه اسلامی همیشه احتیاج شدید و مبرمی به این‌گونه بحث‌ها
دارد. برای او مهم است که بداند چگونه حکومت، قبل از اسلام و بعد از آن
تحول پیدا کرده است، و عواملی که در تغییر موضوع خلافت و خلفا و
اتفاقات آن زمان تأثیر داشته است... چرا بعد از وفات پیامبر اعظم ﷺ
اختلاف شروع شد و در نتیجه بنی‌هاشم از حق خود محروم شدند؟ و نیز
برای جامعه مهم است بداند که عوامل انحطاط و انحلال در مسلمانان چه بوده
که به این وضع موجود گرفتار شده‌اند؟ و راه‌های رسیدن به وحدت کلمه
آن‌ها و نهضت دینی، سیاسی، اقتصادی، ادبی و علمی آنان چیست؟ یا این‌که
واجب است تا کوشش و کار شود و جستجو و کاوش علمی بدون تعصب
گردد تا این‌که استنباط و دسترسی به عوامل و انگیزه‌ها حاصل شود...»^(۱)

۸- احیای دین با نكوداشت بزرگان

گرچه مردم در جلساتی که به نام حضرت علی عليه السلام و سایر امامان برپا
می‌شود به عشق آن حضرات شرکت می‌کنند، ولی در ضمن باگوش فرادادن
به معارف اسلامی و مسایل دینی اعم از اعتقادات و احکام و اخلاقیات، نسبت
به این‌گونه امور آگاه شده و معرفت پیدا می‌کنند، همان اموری که هدف اصلی
از زحمات و پذیرفتن مصائب آن بزرگواران بوده است.

۱-الغدیر، ج صفر، ص ۳۳۹ و ۳۴۰.

۹- ارتباط عاطفی امت با اولیا

یکی از راه‌های اساسی و مهم در توجیه مسایل عقیدتی و سیاسی و اجتماعی مردم، راه تحریک عاطفه در وجود مردم است، گرچه نباید از محکم کردن این مسائل بامبانی عقلی غافل باشم. تذکر دادن مردم به وقایع صدر اسلام و مظلومیت اهل بیت علیهم السلام خصوصاً امیر مؤمنان علیه السلام می‌توان تأثیر به‌سزایی در تزریق دین و تعالیم اخلاقی به عموم جامعه باشد.

۱۰- دفاع از مظلوم

یکی از وظایف عموم مسلمین خصوصاً اصحاب قلم و بیان، دفاع از مظلوم است و این وصیتی است که امیر مؤمنان علیه السلام بعد از ضربت خوردن بر فرقش به دو فرزندش نموده است، آنجا که می‌فرماید: «کونا للظالم خصماً و للمظلوم ناصراً»^(۱) «دشمن ظالم و پشت و پناه مظلوم باشید». از آنجا که در طول تاریخ اسلام کسی همچون امیرالمؤمنین علی علیه السلام سراغ نداریم که تا این حد به او ظلم شده باشد لذا جا دارد که انواع این ظلم‌ها را بررسی کرده و در هر مورد به آن‌ها پاسخ دهیم، و این کار می‌تواند در رسیدن مردم به حق و حقیقت تأثیرگذار باشد.

۱۱- اهمیت دادن به موضوع امامت و ولایت

به هنگام بررسی ماجرای غدیر به اصرارها و تأکیدات فراوان پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله درباره امیر مؤمنان علیه السلام در روز غدیر برمی‌خوریم، که هدفی نداشت جز توجه ویژه امت اسلامی به مسئله امامت و ولایت. از جمله آثار بحث از غدیر توجه مردم به پیام اصلی غدیر و ولایت ائمه معصومین و پیروی از آنها در جزء جزء برنامه‌ها و لحظه لحظه زندگی است. در این حالت

۱- تاریخ طبری، ج ۴، ص ۱۱۳.

است که امت اسلامی از کج روی‌ها و گمراهی‌ها نجات پیدا نموده و راه صحیح و مستقیم رسالت پیامبر را در پرتو امامت ائمه معصومین علیهم السلام می‌پیماید.

۱۲- تکامل دین در پیروی از امام معصوم

خداوند متعال زمانی دین مردم را کامل دانست که امامت و ولایت را به آن‌ها ابلاغ نمود. این به معنای این است که اسلام بدون امامت دینی ناقص و ناتمام است، وقتی واقعه غدیر را مرور می‌کنیم و سخنان پیامبر و فرمان او به امامت ائمه را می‌پذیریم در حقیقت دین خود را کامل و اسلام واقعی را پذیرفته‌ایم.

۱۲- آیا حضرت علی علیه السلام برای اثبات حقانیت خویش به حدیث غدیر استدلال نموده اند؟

آن حضرت در موارد متعددی برای اثبات حقانیت خود و اعتراض به غصب خلافت به این حدیث شریف استدلال فرموده اند که در اینجا به نحو اختصار چند مورد را نقل می کنیم:

الف- روز شورا:

ابوالطفیل عامر بن وائله گوید: روز شورا با علی علیه السلام دم در خانه بودم، شنیدم که به آنان گفت: شما را به خدا سوگند آیا در میان شما کسی پیش از من به یگانگی، خدا را پرستش کرده؟

گفتند خدا شاهد است که نه!...

شما را به خدا سوگند: آیا در میان شما کسی هست که پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم درباره ی او گفته باشد: «من كنت مولاة فعلى مولاة. اللهم و ال من و الاه و عادمن عاده...»

گفتند: خدا گواه است که نه! و...

ب- در زمان حکومت عثمان:

سلیم تابعی نقل می کند: در ایام حکومت عثمان در مسجد رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم دیدم گروهی درباره ی علم و عفت گفتگو می کردند. علی بن ابی طالب و اهل بیت او ساکت بوده، چیزی نمی گفتند. مردمان به سوی علی رو کرده گفتند: چرا سخنی نمی گویی؟ تا آن که فرمود:... پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم در غدیر خم مرا برپا نمود و خطبه ایراد کرد و... فرمود: «من كنت مولاة فعلى مولاة...»

ج- در اجتماع کوفه:

وقتی علی علیه السلام شنید که سخن رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم در افضلیت وی بر دیگران مورد اتهام است، در ربه ی کوفه (جای وسیع اجتماعات) به حدیث غدیر استشهاد کرد که تفصیل آن را در غدیر می بینیم. (۱)(۲)

موارد دیگر هم عبارتند از:

د- احتجاج در جنگ جمل

ه- حدیث سواران در کوفه

و- احتجاج در روز صفین

۱- طالبین موارد بیشتر به غدیر / ج ۱ / ص ۱۵۹ به بعد مراجعه فرمایند.
۲- خطبه غدیر ترجمه آقای حسینی

۱۳- آیا افراد دیگری هم به حدیث غدیر استدلال نموده‌اند؟

آری برای اثبات ولایت امیر مؤمنان اشخاص بسیاری به حدیث غدیر اشاره کرده‌اند که از آن جمله‌اند:

۱- اهل بیت پیامبر:

از حضرت فاطمه زهرا علیها السلام نقل شده که در جواب کسی که از آن حضرت درباره جانشینی پیامبر سؤال کرده بود، فرمود: «**أنسیتم قول رسول الله صلى الله عليه وآله يوم غدیر خم: من كنت مولاة فعلى مولاة**»؛^(۱) «آیا فراموش کردید گفتار رسول خدا صلى الله عليه وآله در روز غدیر خم را که فرمود: هر کس من مولای اویم پس علی مولای اوست»

امام حسن و امام حسین علیهما السلام نیز به حدیث غدیر نیز تمسک کرده و احتجاج نموده‌اند.^(۲)

۲- دیگران

غیر از اهل بیت علیهم السلام نیز، افراد دیگری هم در مواردی خاص به حدیث غدیر خم احتجاج و تمسک کرده‌اند و این نشان دهنده جایگاه ویژه این حدیث نزد عموم مسلمانان است.

اینک به اسامی برخی از آنها اشاره می‌کنیم:

۱- احتجاج عبدالله بن جعفر بر معاویه به حدیث غدیر بعد از شهادت امیر المؤمنین علیه السلام.^(۳)

۲- احتجاج بُرد بر عمرو بن عاص به حدیث غدیر خم.^(۴)

۱- بحار الانوار ج ۲۶ ص ۳۵۳، اسنی المطالب، ص ۴۹.

۲- ینابیع المودة، ج ۳، ص ۱۵۰، باب ۹۰؛ کتاب سلیم، ج ۲، ص ۷۸۸، ح ۲۶.

۳- کتاب سلیم، ج ۲، ص ۸۳۴ ح ۴۲. ۴- الامامة والسیاسة، ج ۱، ص ۹۷.

۳- احتجاج عمرو بن عاص بر معاویه به حدیث غدیر.^(۱)

۴- احتجاج عمار بن یاسر در روز صفین بر عمرو بن عاص به حدیث غدیر.^(۲)

۵- احتجاج اصبع بن نباته به حدیث غدیر در مجلس معاویه در سال (۳۷).^(۳)

۶- مناظره جوانی با ابو هریره به حدیث غدیر در مسجد کوفه.^(۴)

۷- احتجاج کردن شخصی بر زید بن ارقم به حدیث غدیر خم.^(۵)

۸- مناظره مردی عراقی با جابر بن عبدالله انصاری به حدیث غدیر.^(۶)

۹- احتجاج قیس بن سعد بر معاویه به حدیث غدیر خم در سال (۵۰، ۵۶).^(۷)

۱۰- احتجاج دارمیّه حجونیّه بر معاویه به حدیث غدیر در سال (۵۰، ۵۶).^(۸)

۱۱- احتجاج عمر بن عبدالعزیز خلیفه اموی به حدیث غدیر.^(۹)

۱۲- احتجاج مأمون خلیفه عباسی به حدیث غدیر خم بر فقهاء.^(۱۰)

۱- مناقب خوارزمی، ص ۱۹۹، ح ۲۴۰.

۲- شرح ابن ابی الحدید، ج ۲، ص ۲۰۶، خطبة ۳۵؛ وقعة صفین، ص ۳۳۸.

۳- مناقب خوارزمی، ص ۲۰۵، ح ۲۴۰؛ تذکرة الخواص، ص ۸۵.

۴- مسند ابی یعلی، ج ۱۱، ص ۳۰۷، ح ۶۴۲۳؛ مجمع الزوائد، ج ۹، ص ۱۰۵.

۵- ینابیع المودة، ج ۲، ص ۷۳، باب ۵۶. ۶- کفایة الطالب، ص ۶۱.

۷- کتاب سلیم، ج ۲، ص ۷۷۷، ح ۲۶. ۸- ربیع الابرار، ج ۲، ص ۵۹۹.

۹- حلیة الاولیاء، ج ۵، ص ۳۶۴. ۱۰- عقد الفرید، ج ۵، ص ۵۶-۶۱.

۱۴- آیا پیامبر قبل از واقعه غدیر در مردم ایجاد آمادگی کرده بودند؟

پیامبر از همان ابتدا اعلام رسالت و دعوت از مردم را با اعلام جانشینی و وصایت امیر مؤمنان عَلَيْهِ السَّلَام همراه نموده و در طول بیست و سه سال بعد از بعثت از هر فرصتی برای بیان این مسئله استفاده نمودند.

از جمله در اولین روز دعوت خود؛ پیامبر عده‌ای از بزرگان بنی هاشم را به منزل خود دعوت و سپس رسالت خود را به آنان ابلاغ فرمود، در همان مجلس پیامبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اعلام نمود که جانشین من علی عَلَيْهِ السَّلَام است.

از دیگر مواردی که پیامبر این آمادگی را ایجاد و تکلیف امت خویش را روشن و وظیفه آنها را به ایشان ابلاغ فرمود و سفارش به تمسک و پیروی از اهل بیت نمود عبارت است از:

۱- حدیث ثقلین ^(۱)،

۲- حدیث سفینه ^(۲)،

۳- حدیث امان ^(۳)

۱- اَنْى تارك فيكم الثقلين كتاب الله و عترتى، لن تضلوا ما استمسكتم بهما، و لن يفترقا حتى يردا على الحوض؟ قالوا: اللهم نعم...؛ همانا من در میان شما دو چیز گران بها می‌گذارم کتاب خدا و عترتم، اگر به آن دو تمسک کنید هرگز گمراه نخواهید شد، و آن دو از یک دیگر جدا نمی‌شوند تا بر من در کنار حوض [کوثر] وارد شوند»

۲- «مثل اهل بیتی کسفینه نوح من ركبها نجى و من تخلف عنها هلك»؛ «مثل اهل بیتم همانند کشتی نوح است؛ که هر کس بر آن سوار شود نجات یافته و هر کس از آن تخلف کند هلاک شود».

۳- «النجوم امان لأهل الأرض من الغرق، وأهل بیتی امان لأمتي من الاختلاف (في الدين)، فإذا خالفتها قبيلة من العرب (يعني في احكام الله تعالى) اختلفوا فصاروا حزب ابليس. ستارگان آسمان برای اهل زمین مایه پناه از غرق اند، و اهل بیت من برای امت مایه پناه و امان از اختلاف (در دین) باشند، پس هرگاه قبیله‌ای از عرب (در احکام الهی) با آن

۴- حدیث منزلت ^(۱)

۵- حدیث مدینه العلم ^(۲)

و...

همچنین در موارد بسیاری پیامبر برای مردم، یکایک جانشینان دوازده گانه خود را معرفی و از آنها نام می‌برد که یک مورد آن به عنوان نمونه ذکر می‌شود:

«إن أوليائي و أوصيائي و حجج الله على الخلق بعدي إثناً عشر، أولهم أخي و آخرهم ولدي.

قیل: یا رسول الله من أخوك؟

قال: علي بن ابيطالب.

قیل: فمن ولدك؟

قال: المهدي الذي يملأها قسطاً و عدلاً كما ملئت جوراً و ظلماً...» ^{(۳)(۴)}

خلفاء و اوصیاء من و حجت های خدا بر خلق بعد از من دوازده نفر خواهند بود، نخستین آنان برادر من می‌باشد و

مخالفت کند به اختلاف درافتد، پس به حزب ابلیس گرایش جسته باشد. «مستدرک حاکم و تلخیص آن از ذهبی ۱۴۹/۳.

۱- انت منی بمنزلة هارون من موسى الا انه لا نبي بعدي؛ ای علی! تو نزد من همانند هارون نزد موسی هستی جز آنکه بعد از من پیامبری نخواهد بود».

۲- انا مدینه العلم و علی بابها؛ «من شهر علم و علی دروازه آن است».

۳- «فرائد السمطين» ۲/ ۳۱۲ شماره ۵۶۲.

«روضه الاحباب» عطاء الله بن فضل شیرازی معروف به جمال الدین محدث، «عبقات بخش ثقلین ۲۳۷/۳».

«ینابيع الموده» قندوزی آغاز باب ۷۸ ص ۵۳۶.

۴- جهت توضیح بیشتر و آگاهی بر دیگر احادیث مشابه به کتاب شناخت امام راه رهایی از مرگ جاهلی مراجعه شود.

آخرین آنان فرزندانم.

سؤال شد: یا رسول الله برادر شما کیست؟

فرمود: علی بن ابیطالب.

سؤال شد: فرزندان شما کیست؟

فرمود: مهدی، همان کسی که دنیا را از عدل و داد پر نماید،

همچنان که از جور ستم پرشده باشد.

علاوه بر موارد ذکر شده خداوند با نزول آیاتی از قرآن شأن والای

امیر مؤمنان علیه السلام را توسط پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم برای مردم بیان کرده است که می توان به

آیاتی از قبیل آیه ولایت^(۱)، آیه تطهیر^(۲) آیه اولی الامر^(۳) آیه مباحله^(۴) و

آیات دیگری که در مقام و منزلت امیر مؤمنان علیه السلام وارد شده است اشاره نمود.

۱۵- آیا غدیر می تواند به عنوان محور وحدت در بین مسلمانان

مطرح شود؟

آنچه از آیات قرآن استفاده می شود این است که به جهت مصالحی خاص

در صدر اسلام، نسبت به انسجام امت اسلامی عنایتی خاص از جانب خداوند

متعال بوده است؛

خداوند متعال می فرماید: ﴿وَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ لَوْ أَنْفَقْتَ مَا فِي الْأَرْضِ

جَمِيعاً مَا أَلَّفْتَ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ وَلَكِنَّ اللَّهَ أَلَّفَ بَيْنَهُمْ إِنَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾؛^(۱)

«ودل های آنها را با هم، الفت داد! اگر تمام آنچه را روی زمین است صرف

می کردی که میان دل های آنان الفت دهی، نمی توانستی! ولی خداوند در میان

آنها الفت ایجاد کرد! او توانا و حکیم است»!

در این خصوص باید به چند مورد اشاره کرد

۱- وحدت حقیقی بر محور امام معصوم علیه السلام

خداوند متعال در آیه ای می فرماید: ﴿وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعاً

وَلَا تَفَرَّقُوا﴾؛^(۲) «وهمگی به ریسمان خدا [= قرآن و اسلام، و هرگونه وسیله

وحدت]، چنگ زنید، و پراکنده نشوید»!

مقصود به حبل الهی، ریسمانی است که به طور حتم ما را به خدا می رساند

که همان امام معصوم از اشتباه است.

و لذا در جای دیگر می فرماید: ﴿وَمَنْ يَعْتَصِمِ بِاللَّهِ فَقَدْ هُدِيَ إِلَى صِرَاطٍ

مُسْتَقِيمٍ﴾؛^(۳) «وهر کس به خدا تمسک جوید، به راهی راست، هدایت شده

۱. انفال / ۶۳.

۲- آل عمران / ۱۰۳.

۳- آل عمران / ۱۰۱.

۱- ﴿إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ رَاكِعُونَ﴾، سوره مائده، آیه ۵۵.

۲- ﴿إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيراً﴾

۳- ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ﴾

۴- ﴿فَقُلْ تَعَالَوْا نَدْعُ أَبْنَاءَنَا وَأَبْنَاءَكُمْ وَنِسَاءَنَا وَنِسَاءَكُمْ وَأَنْفُسَنَا وَأَنْفُسَكُمْ﴾

است».

در آیه‌ای دیگر دعوت به پیروی از صراط مستقیم نموده و از راه‌های دیگر نهی کرده است آنجا که می‌فرماید: «وَأَنَّ هَذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَن سَبِيلِهِ»^(۱) «این راه مستقیم من است، از آن پیروی کنید! و از راه‌های پراکنده (و انحرافی) پیروی نکنید، که شما را از طریق حق، دور می‌سازد!»

پس در حقیقت امر به پیروی و تمسک و چنگ زدن به جبل الله کرده که همان قرآن و عترت می‌باشد همان‌گونه که در حدیث ثقلین آمده است. از اینجا معنا و مفهوم احادیثی که «اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ»^(۲) «ما را به راه راست هدایت کن» را به صراط و راه امام علی علیه السلام معنا کرده‌اند روشن می‌شود.

و نیز معنای آیه شریفه «وَأَنْ اَعْبُدُونِي هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ»^(۳) «و این که مرا بپرستید که راه مستقیم این است؟!» روشن می‌شود که در چنگ زدن به خدا که همان چنگ زدن به جبل الله و کتاب و عترت است عبودیت خداوند است؛ زیرا عبودیت در اطاعت دستورات خدا بدون چون و چراست.

با مراجعه به حدیث «ثقلین» و حدیث «امان» و حدیث «سفینه» به مصداق صراط مستقیم و جبل الله واقعی خواهیم رسید.

رسول خدا صلی الله علیه و آله می‌فرماید: «أَنْتِي تَارِكُ فِيكُمْ الثَّقَلَيْنِ كِتَابُ اللَّهِ وَعِترَتِي مَا أَنْ تَمْسُكْتُمْ بِهِمَا لَنْ تَضَلُّوا بَعْدِي أَبَدًا»^(۴) «همانا در میان شما دو شیء گرانبها می‌گذارم؛ یکی کتاب خدا و دیگری عترتم، که اگر به آن دو تمسک کنید هرگز بعد از من گمراه نمی‌شوید».

۱- انعام / ۱۵۳

۳- یس / ۶۱

۲- حمد، ۵

۴- صحیح ترمذی، ج ۵، ص ۶۲۱

و نیز فرمود: «النجوم امان لأهل السماء واهل بيتي امان لأمتي من الاختلاف فاذا خالفتها قبيلة من العرب اختلفوا فصاروا حزب ابليس»^(۱) «ستارگان مأمن برای اهل آسمان‌اند و اهل بیتم نیز مأمن برای امتم از اختلاف؛ هرگاه با آنان گروهی از عرب مخالفت نمایند بینشان اختلاف افتاده و جزء حزب شیطان می‌شوند».

و نیز فرمود: «مثل اهل بيتي كسفينة نوح من ركبها نجى ومن تخلف عنها هلك»^(۲) «مثل اهل بیتم همانند کشتی نوح است؛ که هرکس بر آن سوار شود نجات یافته و هرکس از آن تخلف کند هلاک شود».

۲- امتحان اُمت اسلامی در وحدت بر مسأله امامت

خداوند متعال این امت را بعد از وفات پیامبرش بر مسأله امامت به حق، امتحان کرده است؛ آنجا که می‌فرماید: «وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا»^(۳) «و همگی به ریسمان خدا [= قرآن و اسلام، و هرگونه وسیله وحدت]، چنگ زنید، و پراکنده نشوید!»

و نیز از آیه‌ای دیگر استفاده می‌شود که وصیت پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله همانند وصیت دیگر انبیاء عدم تفرقه و اتحاد بر محور حق و حقیقت است.

خداوند متعال می‌فرماید: «شَرَعَ لَكُمْ مِنَ الدِّينِ مَا وَصَّى بِهِ نُوحًا وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ وَمَا وَصَّيْنَا بِهِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى أَنْ أَقِيمُوا الدِّينَ وَلَا تَتَفَرَّقُوا»^(۴) «آیینی را برای شما تشریح کرد که به نوح توصیه کرده بود؛ و آنچه را بر تو وحی فرستادیم و به ابراهیم و موسی و عیسی سفارش کردیم این بود که: دین را برپا دارید و در آن تفرقه ایجاد نکنید».

۱- مستدرک حاکم، ج ۳، ص ۱۴۹

۳- آل عمران / ۱۰۳

۲- مستدرک حاکم، ج ۲، ص ۳۴۳

۴- شوری / ۱۳

و نیز می فرماید: «وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ تَفَرَّقُوا وَاخْتَلَفُوا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْبَيِّنَاتُ»؛^(۱) «و مانند کسانی نباشید که پراکنده شدند و اختلاف کردند؛ (آن هم) پس از آنکه نشانه های روشن (پروردگار) به آنان رسید!».

از مسلم نقل شده است که پیامبر ﷺ فرمودند: «سَأَلْتُ رَبِّي ثَلَاثًا فَاعْطَانِي اثْنَتَيْنِ وَمَنْعَنِي وَاحِدَةً؛ سَأَلْتُهُ أَنْ لَا يَهْلِكَ أُمَّتِي بِالسَّنَةِ فَاعْطَانِيهَا، وَسَأَلْتُهُ أَنْ لَا يَهْلِكَ أُمَّتِي بِالْفَرْقِ فَاعْطَانِيهَا، وَسَأَلْتُهُ أَنْ لَا يَجْعَلَ بِأَسْهَمِ بَيْنَهُمْ فَمَنْعَنِيهَا»؛^(۲) «از پروردگارم سه چیز درخواست کردم، دوتای آن را به من عطا نمود و مرا از یکی از آن ها منع کرد؛ از او درخواست کردم که امتم را با قحطی هلاک نگرداند، پذیرفت. و نیز درخواست نمودم که با غرق امتم را هلاک نکند، پذیرفت. ولی خواستم که بینشان نزاع نباشد، آن را نپذیرفت».

اولین کسی که بر مسأله امامت در امت اسلامی امتحان شد نعمان بن حارث فهری در روز غدیر خم بود؛ او هنگامی که شنید پیامبر اکرم ﷺ حضرت علی را به خلافت و جانشینی خود منصوب کرده، آمد و به ایشان عرض کرد: ای محمد! ما را از جانب خداوند امر کردی تا شهادت به وحدانیت خداوند دهیم و این که تو رسول خدایی، ما هم قبول کردیم، و امر نمودی تا پنج نوبت نماز بخوانیم آن را نیز از تو پذیرفتیم، و ما را به زکات و روزه ماه رمضان و حج امر نمودی آن را نیز قبول کردیم، به این راضی نشدی تا آنکه بازوان پسر عمویت را بالا برده و او را بر ما برتری دادی و گفتی: «هر کس که من مولای اویم این علی نیز مولای اوست»، آیا این مطلبی بود که از جانب خود گفتی یا از جانب خدای عزوجل؟

پیامبر ﷺ فرمود: قسم به کسی که جز او خدایی نیست، همانا این مطلب

۱- آل عمران / ۱۰۵.

۲- صحیح مسلم، کتاب الفتن و اشراف الساعة، ج ۴، ص ۲۲۱۶، ح ۲۸۹۰.

از جانب خداوند بوده است.

در این هنگام حارث بن نعمان به پیامبر ﷺ پشت کرده و به سوی راحله خود حرکت کرد و می گفت: بار خدایا! اگر آنچه محمد می گوید حق است بر من سنگی از آسمان بیار یا عذابی در دناک بر من بفرست. او به شترش نرسیده بود که سنگی از آسمان فرستاد که بر سر او خورده و از پشت او بیرون آمد و به این طریق کشته شد. در این هنگام بود که خداوند عزوجل این آیه را نازل فرمود: «سَأَلَ سَائِلٌ بِعَذَابٍ وَقَعِ لِّلْكَافِرِينَ لَيْسَ لَهُ دَافِعٌ»؛^(۱) «تقاضاکننده ای تقاضای عذابی کرد که واقع شد! این عذاب مخصوص کافران است، و هیچ کس نمی تواند آن را دفع کند».

۳- رجوع به خدا و رسول هنگام اختلاف در جانشین

پیامبر ﷺ

خداوند متعال می فرماید: «أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولَى الْأَمْرِ مِنْكُمْ فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ»؛^(۲) «ای کسانی که ایمان آورده اید! اطاعت کنید خدا را! و اطاعت کنید پیامبر خدا و اولو الامر [= اوصیای پیامبر] را! و هرگاه در چیزی نزاع داشتید، آن را به خدا و پیامبر بازگردانید (و از آن ها داوری بطلبید)».

و نیز می فرماید: «وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَا تَنَازَعُوا فَتَفْشَلُوا وَتَذْهَبَ رِيحُكُمْ وَاصْبِرُوا إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ»؛^(۳) «و (فرمان) خدا و پیامبرش را اطاعت نمایید! و نزاع (و کشمکش) نکنید، تا سست نشوید، و قدرت (و شوکت) شما از میان نرود! و صبر و استقامت کنید که خداوند با استقامت

۱- تفسیر الکشف و البیان، ثعلبی، ذیل آیه.

۲- نساء / ۵۹.

۳- انفال / ۴۶.

کنندگان است!»

از این آیات استفاده می شود که مرجع هنگام اختلاف در مسائل و موضوعات خارجی که از آن جمله تعیین امام و جانشین بعد از پیامبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ می باشد رجوع به خدا و رسول است که از این طریق، اختلاف از بین مردم برطرف خواهد شد.

۱۶- آثار تمسک به امامت و پیروی از فرمان غدیر چیست؟

پیامبر اسلام صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ در برخی از فرصت های مناسب، مسئله امامت و جانشینی حضرت علی عَلِيٌّ عَلَيْهِ السَّلَام را برای مردم بیان می فرمودند به اثرات و پیامدهای آن هم اشاره ای نموده و به رضایت خداوند، سعادت دنیا و آخرت، قبولی اعمال و عبادات بندگان خدا، رهایی از جاهلیت و عذاب دوزخ و امثال آن را به کسانی بشارت می دادند که به امامت و ولایت امیر مؤمنان عَلِيٌّ عَلَيْهِ السَّلَام گردن نهاده و از او و امامان بعد از او (به همان ترتیب که خود از جانب خدا تعیین نمود) پیروی کنند.

در حقیقت: محور سخن در خطبه گهربار رسول خدا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مسأله امامت و ولایت بود؛ ولایت، استمرار رسالت است، و بدون آن نبوت، ناکام می ماند، و لذا است که فرمود: «وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ» ای پیامبر تمامی زحمات تو یک طرف و اعلام ولایت علی عَلِيٌّ عَلَيْهِ السَّلَام «در شرائط ویژه» یک طرف، زیرا بدون اعلام آن، زحمات تو بر باد رفته است.

اگر وصی خود را که حامی دین توست معرفی نکنی منافقینی که کمین کرده اند و منتظر فرصت می باشند، چراغی را که تو برافروخته ای به راحتی خاموش می کنند، و نهال نوپائی را که تو نشانده ای از ریشه می خشکانند، و دوباره مردم را به دوران جاهلیت باز می گردانند و به ظلمت می کشانند، چنانچه در قرآن درباره حضرت رسول می فرماید: «أَفَأَبَيْنَ مَاتَ أَوْ قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ عَلَى أَعْقَابِكُمْ»^(۱) یعنی؛ «اگر بمیرد و یا کشته شود شما به دوران قبل برمی گردید»

۱- سوره آل عمران، آیه ۱۴۴.

ضرورت شناخت امام

رسول خدا ﷺ فرموده است:

مَنْ مَاتَ وَلَمْ يَعْرِفْ إِمَامَ زَمَانِهِ مَاتَ مِيتَةً جَاهِلِيَّةً

هرکس بمیرد در حالیکه امام زمان خودش را نشناخته باشد مرگ او، مرگ دوران جاهلیت است.

به عبارتی دیگر همانند مردمان دوران جاهلیت از دنیا رفته و از اسلام بهره‌ای نبرده است، آن دینی که توحید و نبوت و معاد هم در آن باشد اما ولایت در آن نباشد دین نیست، گمراهی و ضلالت است، چنانچه در ابتدای دعا در زمان غیبت امام عصر علیه السلام چنین آمده است:

«اللَّهُمَّ عَرَّفْنِي حُجَّتَكَ فَإِنَّكَ إِنْ لَمْ تُعَرِّفْنِي حُجَّتَكَ ضَلَلْتُ عَنْ دِينِي»

و شناخت امام به اندازه‌ای مهم و دارای اهمیت است که می‌توان گفت: بدون معرفت امام شناخت کامل خداوند ممکن نیست امام صادق علیه السلام فرموده‌اند: «...بنا عبدالله و لولانا ما عرف الله...»^(۱).

و در حقیقت امام‌شناسی پایه و اساس خداشناسی است. و امام حسین علیه السلام سرور خداشناسان عالم به این مطلب تصریح فرموده‌اند، هنگامی که از آن حضرت پرسیدند:

ای فرزند رسول خدا، معرفت و شناخت خدا چیست و چگونه است؟

فرمود: معرفت خدا این است که مردم هر عصر و زمانی امام و پیشوای خود را بشناسند، آن امامی که اطاعت او را خداوند بر همگان واجب فرموده است^(۲).

رسول خدا ﷺ در ضمن حدیثی فرموده‌اند: «من عرفنا فقد عرف الله»؛

هر که ما را شناخت خدا را شناخته است.^{(۳)(۴)}

۱۷- حدیث تهنیت چیست؟

مورخ معروف اهل سنت میرخواند در کتاب «روضه الصفا» بعد از نقل حدیث غدیر می‌گوید:

«آن‌گاه رسول خدا ﷺ در خیمه اختصاصی خود نشست، و دستور داد تا امیرالمؤمنین علی علیه السلام در خیمه‌ای دیگر بنشیند. بعد عموم مردم را فرمود تا در خیمه حضرت علی علیه السلام وارد شده و به او تهنیت بگویند.

بعد از فارغ شدن مردان از تهنیت به حضرت امیر علیه السلام رسول خدا ﷺ همسران خود را دستور داد تا نزد او رفته و به حضرت تهنیت بگویند. آنان نیز چنین کردند.

از جمله کسانی که به حضرت تهنیت گفت عمر بن خطاب بود که خطاب به او عرض کرد:

«بِخِّ بَخٍّ لَكَ يَا عَلِيُّ اصْبَحْتَ مَوْلَايَ وَ مَوْلَى كُلِّ مُؤْمِنٍ وَ مُؤْمِنَةٍ»

«گوارا باد بر تو ای فرزند ابی‌طالب! تو مولای من و مولای همه مردان و زنان مؤمن گردیدی».^(۱)

۱- بحار، ج ۲۶ ص ۲۴۶ ح ۱۴.

۳- «بحار»، ج ۲۶ ص ۳۴۲ ح ۱۳.

۲- بحار الانوار: ۹۳/۲۳.

۴- پیام غدیر

۱- تاریخ روضة الصفا، ج ۲، ص ۵۴۱.

۱۸- راویان حدیث تهنیت از علمای سنی چه کسانی هستند؟

این مضمون را گروهی از علمای حدیث و تفسیر و تاریخ اهل سنت نقل کرده‌اند از جمله:

۱- حافظ ابوبکر عبدالله بن محمد بن ابی شیبیه (م ۲۳۵).^(۱)

۲- احمد بن حنبل (۲۴۱).^(۲)

۳- حافظ شیبانی نسوی (۳۰۳).^(۳)

۴- حافظ ابو یعلی موصلی (۳۰۷).^(۴)

۵- حافظ ابو جعفر محمد بن جریر طبری (۳۱۰).^(۵)

۶- حافظ علی بن عمر دارقطنی بغدادی (۳۵۸).^(۶)

۷- قاضی ابوبکر باقلانی (۴۰۳).^(۷)

۸- ابو اسحاق ثعلبی (۴۲۷).^(۸)

۹- حافظ ابوبکر بیهقی (۴۵۸).^(۹)

۱۰- حافظ ابوبکر خطیب بغدادی (۴۶۳).^(۱۰)

۱۱- فقیه شافعی ابو الحسن ابن مغزلی (۴۸۳).^(۱۱)

۱۲- ابو حامد غزالی (۵۰۵).^(۱۲)

۱۳- شهرستانی (۵۴۸).^(۱۳)

۱- المصنف، ج ۱۲، ص ۷۸، ح ۱۲۱۶۷. ۲- المسند، ج ۵، ص ۳۵۵، ح ۱۸۰۱۱.

۳- مسند شیبانی نسوی.

۴- مسند ابی یعلی.

۵- جامع البیان، ج ۳، ص ۴۲۸.

۶- الصواعق المحرقة، ص ۴۴.

۷- التمهید، ص ۱۷۱.

۸- الکشف والبیان، در ذیل آیه ۶۷ از سوره مائده.

۹- الفصول المهمة، ص ۴۰.

۱۰- مناقب علی بن ابی طالب، ص ۱۸، ح ۲۴.

۱۱- سیر العالمین، ص ۲۱.

۱۲- تاریخ بغداد، ج ۸، ص ۲۹۰.

۱۳- الملل والنحل، ج ۱، ص ۱۴۵.

۱۴- خطیب خوارزمی (۵۶۸).^(۱)

۱۵- فخر رازی (۶۰۶).^(۲)

۱۶- ابوالسعادات ابن اثیر شیبانی (۶۰۶).^(۳)

۱۷- عزالدین ابوالحسن ابن اثیر شیبانی (۶۳۰).^(۴)

۱۸- حافظ ابو عبدالله گنجی شافعی (۶۵۸).^(۵)

۱۹- سبط بن جوزی حنفی (۶۵۴).^(۶)

۲۰- محبّ الدین طبری (۶۹۴).^(۷)

۲۱- شیخ الاسلام حمّوئی (۷۲۲).^(۸)

۲۲- نظام الدین نیشابوری.^(۹)

۲۳- ولی الدین خطیب.^(۱۰)

۲۴- جمال الدین زرنندی.^(۱۱)

۲۵- ابن کثیر دمشقی.^(۱۲)

۲۶- تقی الدین مقریزی.^(۱۳)

۲۷- نور الدین ابن صباغ مالکی.^(۱۴)

۲۸- متقی هندی.^(۱۵)

۲۹- ابو العباس شهاب الدین قسطلانی.^(۱۶)

۱- المناقب، ص ۹۴، فصل ۱۴.

۲- التفسیر الکبیر، ج ۱۲، ص ۴۹.

۳- النهایة، ج ۵، ص ۲۲۸.

۴- اسد الغابة، ج ۴، ص ۱۰۸.

۵- کفایة الطالب، ص ۶۲.

۶- تذکرة الخواص، ص ۲۹.

۷- الریاض النضرة، ج ۳، ص ۱۱۳.

۸- فرائد السمطين، ج ۱، ص ۷۷، ح ۴۴.

۹- غرائب القرآن، ج ۶، ص ۱۹۴.

۱۰- مشکاة المصابیح، ج ۳، ص ۳۶۰، ح ۶۱۰۳.

۱۱- نظام درر السمطين، ص ۱۰۹.

۱۲- البدایة والنهایة، ج ۵، ص ۲۲۹.

۱۳- الخطة، ج ۱، ص ۳۸۸.

۱۴- الفصول المهمة، ص ۴۰.

۱۵- کنز العمال، ج ۱۳، ص ۱۳۳، ح ۳۶۴۲۰.

۱۶- المواهب اللدنیة، ج ۳، ص ۳۶۵.

۳۰- ابن حجر هیثمی. (۱)

۳۱- شمس الدین مناوی شافعی. (۲)

۳۲- ابو عبدالله زرقانی مالکی. (۳)

۳۳- سید احمد زینی دحلان مکی شافعی. (۴)

و ...

۱- الصواعق المحرقة، ص ۴۴.

۳- شرح المواهب، ج ۷، ص ۱۳.

۲- فیض القدیر، ج ۶، ص ۲۱۸.

۴- الفتوحات الاسلامیة، ج ۲، ص ۳۰۶.

۱۹- دیدگاه اهل سنت در باره غدیر چیست؟

بسیاری از علمای اهل سنت تا حدودی انصاف به خرج داده و دلالت حدیث را بر امامت و سرپرستی حضرت امیر علیه السلام قبول کرده اند، اینک به اسامی برخی از آن ها اشاره می کنیم:

۱- محمد بن محمد غزالی

او بعد از نقل حدیث غدیر می گوید: «این، تسلیم و رضایت و تحکیم است. ولی بعد از این واقعه هوا و هوس به جهت حب ریاست و به دست گرفتن عمود خلافت و... بر آنان غلبه کرد... و لذا به اختلافات دامن زده دستورات اسلام را به پشت سر خود انداختند و با پول اندکی آن را معامله کردند، پس چه بد معامله ای انجام دادند.» (۱)

همین مطلب را سبط بن جوزی از غزالی نقل کرده است. (۲)

۲- محمد بن طلحة شافعی

او می گوید: «... باید دانسته شود که این حدیث غدیر- از اسرار قول خداوند متعال در آیه مباهله است: ﴿ فَقُلْ تَعَالَوْا نَدْعُ أَبْنَاءَنَا وَأَبْنَاءَكُمْ وَنِسَاءَنَا وَنِسَاءَكُمْ وَأَنْفُسَنَا وَأَنْفُسَكُمْ ﴾. و مراد نفس، علی علیه السلام است آن گونه که گذشت؛ زیرا خداوند جل و علا نفس رسول خدا و نفس علی علیه السلام را کنار هم قرار داده و آن دو را با هم یکی دانسته، بنابراین آنچه برای پیامبر نسبت به مؤمنین ثابت است برای حضرت علی علیه السلام نیز ثابت کرده است. پیامبر صلی الله علیه و آله سزاوارتر به مؤمنین و ناصر و آقای مؤمنین است. هر معنایی که برای رسول خدا اثباتش ممکن است و لفظ «مولی» بر آن دلالت دارد، همان معنا برای حضرت علی علیه السلام ثابت است. و این مرتبه ای است عالی و درجه ای است

۱- سِرِّ العالمین، ص ۳۹ و ۴۰، طبع دار الآفاق العربیة، مصر.

۲- تذکرة الخواص، ص ۶۲.

بس بزرگ که پیامبر ﷺ تنها به حضرت علی رضی الله عنه اختصاص داده است. و به همین جهت است که روز غدیر خم، عید و موسم سرور اولیای خداست.»^(۱)

۳- سبط بن جوزی

او درباره حدیث غدیر می گوید: «معنای آن این است: «هر کس من اولی و سزاوارتر به او هستم پس علی رضی الله عنه سزاوارتر به اوست...»^(۲).

۴- محمد بن یوسف گنجی شافعی

او می گوید: «...لکن حدیث غدیر خم دلالت بر تولیه و استخلاف دارد.»^(۳)

۵- سعیدالدین فرغانی

او می گوید: علی - کرم الله وجهه - کسی است که مشکلات کتاب و سنت را بیان و واضح خواهد کرد به توسط علمی که به او رسیده است؛ زیرا پیامبر ﷺ او را وصی و قائم مقام خود قرار داد آن هنگام که فرمود: «من كنت مولاة فعلى مولاة»^(۴).

۶- تقی الدین مقریزی

او از ابن زولاق نقل می کند: «در روز هجدهم ذی حجه، سال ۲۶۳ هـ که روز غدیر خم است جماعتی از اهل مصر و مغرب زمین و متابعین آن ها دور هم جمع می شوند و دعا می خوانند؛ زیرا آن روز عید است، به جهت آن که رسول خدا ﷺ در آن روز عهد کرد به امیرالمؤمنین علی بن ابی طالب رضی الله عنه و او را خلیفه خود قرار داد...»^(۵).

۷- سعدالدین تفتازانی

او می گوید: «مخفی نماند که ولایت بر مردم، و سرپرستی و مالکیت تدبیر امر مردم و تصرف در شؤون آنان، همانند منزلت پیامبر ﷺ با معنای

امامت سازگاری دارد.»^(۱)

۸- ابوالمجد مجدود بن آدم، معروف به حکیم نسائی

او در مدح حضرت امیر می گوید:

نائب مصطفی برون غدیر کرده بر شرع خود مر او را میر^(۲)

۹- فرید الدین عطار نیشابوری

او در معنای حدیث غدیر می گوید:

چون خدا گفته است در خم غدیر

با رسول الله ز آیات منیر

ایها الناس این بود الهام او

زانکه از حق آمده پیغام او

گفت رو کن با خلائق این ندا

نیست این دم خود رسولم بر شما

هر چه حق گفته است من خود آن کنم

بر تو من از اسرار حق آسان کنم

چونکه جبریل آمد و بر من بگفت

من بگویم با شما راز نهفت

این چنین گفته است قهار جهان

حق و قیوم خدای غیب دان

مرتضی والی در این ملک من است

هر که این سر را نداند او زنت^(۳)

۲- حدیقة الحقیقة، حکیم نسائی.

۱- شرح مقاصد، ج ۲، ص ۲۹۰.

۳- مثنوی مظهر حق، عطار نیشابوری.

۱- مطالب السؤل، ص ۴۴ و ۴۵.

۲- تذکرة الخواص، ص ۳۰-۳۴.

۳- کفایة الطالب، ص ۱۶۶ و ۱۶۷.

۴- شرح تائیه ابن فارض، فرغانی.

۵- المواعظ والاعتبار بذكر الخطط والآثار، ج ۲، ص ۲۲۰.

۲۰- پیروان و وفاداران غدیر از صحابه چه کسانی بودند؟

بسیاری از صحابه پیامبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ از پیروان غدیر و وفاداران به علی بن ابی طالب عَلِيٌّ بودند که مرحوم «شرف الدین» اسامی دویست نفر از آنان را در کتاب شریف «الفصول المهمة» آورده است.

آیت الله محمد حسین کاشف الغطاء می فرماید: «من با تتبعی که در کتب شرح حال صحابه داشته‌ام به این نتیجه رسیده‌ام که حدود سیصد نفر از صحابه، از شیعیان امیر مؤمنان عَلِيٌّ بوده‌اند. و شاید کسی که بیشتر تفحص کند، از این تعداد، بیشتر پیدا نماید.»

اینک به اسامی تعدادی از این صحابه اشاره می‌شود:

ابان بن سعید	بریده بن خضیب اسلمی
ابن حصیب اسلمی	بلال بن رباح
ابوالطفیل عامر بن واثله	بلال بن رباح حبشی
ابوالهیثم مالک بن تیهان	تمام بن عباس
ابویوب انصاری	جاریه بن قدامه سعدی تمیمی
ابوذر غفاری	جبله بن عمرو انصاری ساعدی
ابورافع مولی رسول الله <small>صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ</small>	جعفر بن ابی سفیان بن حرث
ابوفضاله انصاری	حارث بن زهیر ازدی
ابوقتاده حارث بن ربیع انصاری	حبیب بن مظاهر
ابولیلای انصاری	حجاج بن عمرو بن غزیه مازنی
ابی بن کعب	حذیفه بن یمان
انس بن حارث کاهلی	حجر بن عدی کنندی
اویس قرنی	حکیم بن جبله عبدی
براه بن عازب	خالد بن سعد بن عاص

خزیمه بن ثابت	فضل بن عباس
ربیعه بن حرث بن عبدالمطلب	قثم بن عباس
زاهر مولی عمرو بن حمق	قیس بن سعد بن عباده
سلمان محمدی	محمد بن جعفر
سهل بن حنیف	مسلم بن عوسجه
شبیب بن عبدالله	مغیره بن نوفل بن حارث
طفیل بن حرث	مقداد بن اسود کنندی
عباده بن صامت	نعمان بن عجلان انصاری
عباس بن ربیعه بن حرث	نوفل بن حرث
عباس بن عبدالمطلب	هاشم بن عتبه
عباس بن عتبه بن ابی لهب	هانی بن عروه
عبدالرحمن بن عباس	
عبدالرحمن بن عبد رب انصاری	
عبدالله بن ابی سفیان بن حرث	
عبدالله بن جعفر بن ابی طالب	
عبدالله بن حرث بن نوفل	
عبدالله بن عباس	
عبدالله بن عروه غفاری	
عبدالمطلب بن ربیعه بن حرث	
عثمان بن حنیف	
عدی بن حاتم	
عقیل بن ابی طالب	
عمار بن یاسر	
عون بن جعفر	

۲۱- برنامه عملی پیروان غدیر چه بود؟

شیعیان در زمان رسول خدا ﷺ بعد از آن که از ولایت و جانشینی حضرت علی ﷺ اطلاع یافتند در صدد تثبیت این مقام و ولایت از راه‌های مختلف برآمدند که از آن جمله است:

۱- بیعت با امیرالمؤمنین ﷺ در روز غدیر خم

۲- سرودن شعر در دفاع از ولایت

حسان بن ثابت بعد از واقعه غدیر از پیامبر ﷺ اجازه خواست تا نصب حضرت علی ﷺ به ولایت را به شعر درآورد. پیامبر ﷺ نیز به او اجازه داد، آن‌گاه واقعه غدیر را چنین سرود:

يناديهم يوم الغدير نبيهم بخم وأسمع بالرسول منادياً

فقال له قم يا علي فانتني جعلتك من بعدي اماماً وهادياً

تا آخر شعر. (۱)

۳- کار عملی در تثبیت ولایت

شیخ عبدالله مراغی مصری نقل می‌کند: «در زمان پیامبر ﷺ سلمان فارسی در اذان و اقامه نمازش شهادت به ولایت را بعد از شهادت به رسالت می‌گفت. شخصی بر رسول خدا ﷺ وارد شد و عرض کرد: ای رسول خدا! چیزی شنیدم که تاکنون نشنیده بودم. پیامبر ﷺ فرمود: آن چیست؟ عرض کرد سلمان در اذانش بعد از شهادت به رسالت، شهادت به ولایت می‌گوید. رسول خدا ﷺ فرمود: نیکی و خیر شنیده‌ای» (۲).

و نیز نقل می‌کند که شخصی بر رسول خدا ﷺ وارد شد و عرض کرد: «ای رسول خدا! ابوزر در اذان، بعد از شهادت به رسالت، شهادت به ولایت

علی ﷺ یعنی: «أشهد أن علياً ولي الله» می‌گوید. پیامبر ﷺ فرمود: همین‌طور است. آیا فراموش کردید گفتار مرا در روز غدیر خم «من كنت مولاه فعلي مولاه» پس هرکس پیمان‌شکنی کند بر ضرر خود چنین کرده است.» (۱)

۲۲- چه کسانی از علمای اهل سنت اعتراف به تواتر^(۱) حدیث غدیر نموده اند؟

عده زیادی از علمای عامه به تواتر حدیث «غدیر» تصریح کرده اند از قبیل:

- ۱- جلال الدین سیوطی.^(۲)
- ۲- علامه مناوی.^(۳)
- ۳- علامه عزیزی.^(۴)
- ۴- ملا علی قاری حنفی.^(۵)
- ۵- میزرا مخدوم بن میر عبد الباقی.^(۶)
- ۶- محمد بن اسماعیل یمانی.^(۷)
- ۷- محمد صدر عالم.^(۸)
- ۸- شیخ عبدالله شافعی.^(۹)
- ۹- شیخ ضیاء الدین مقبلی.^(۱۰)
- ۱۰- ابن کثیر دمشقی.^(۱۱)
- ۱۱- ابو عبدالله حافظ ذهبی.^(۱۲)
- ۱۲- ابن جزری.^(۱۳)

- ۱- تواتر یعنی نقل کردن بسیار زیاد به طوری که کاملاً مورد اعتماد قرار گیرد و قابل تکذیب نباشد
- ۲- الفوائد المتکاثرة فی الأخبار المتواترة.
- ۳- التیسیر فی شرح الجامع الصغیر، ج ۲، ص ۴۴۲.
- ۴- شرح جامع الصغیر، ج ۳، ص ۳۶۰.
- ۵- المرقاة فی شرح المشکاة، ج ۵، ص ۵۶۸.
- ۶- نفحات الأزهار، ج ۶، ص ۱۲۱.
- ۷- همان، ص ۱۲۶.
- ۸- همان، ص ۱۲۷.
- ۹- الأربعین.
- ۱۰- نفحات الأزهار، ج ۶، ص ۱۲۵.
- ۱۱- البداية و النهایة.
- ۱۲- طرق حدیث من کنت مولاہ.
- ۱۳- اسنی المطالب.

۱۳- شیخ حسام الدین متقی.

۱۴- جمال الدین حسینی شیرازی.^(۱)

۱۵- حافظ شهاب الدین ابو الفیض احمد بن محمد بن صدیق غماری، مغربی.

او می گوید: حدیث «من کنت مولاہ فعلی مولاہ» به تواتر از پیامبر ﷺ از طریق شصت نفر رسیده است. و اگر بخواهیم سندهای همه را بیاوریم جداً به طول خواهد انجامید، ولی به ناقلین آن به جهت تتمیم فائده اشاره خواهیم کرد. و هرکس که اراده نموده تا بر طرق و سندهای آن مطلع شود به کتاب «المتواتر» ما مراجعه کند.^(۲)

۲۳- چه کسانی از علمای اهل سنت اعتراف به صحت حدیث غدیر نموده‌اند؟

عده‌ی بسیاری از علمای عامه به صحت حدیث «غدیر» تصریح کرده‌اند از قبیل:

- ۱- ابن حجر هیتمی. (۱)
- ۲- حاکم نیشابوری. (۲)
- ۳- حلبی. (۳)
- ۳- ابن کثیر دمشقی. (۴)
- ۵- ترمذی. (۵)
- ۶- ابو جعفر طحاوی. (۶)
- ۷- ابن عبدالبر قرطبی. (۷)
- ۸- سبط بن جوزی. (۸)
- ۹- عاصمی. (۹)
- ۱۰- آلوسی. (۱۰)
- ۱۱- ابن حجر عسقلانی. (۱۱)
- ۱۲- ابن مغزلی شافعی. (۱۲)
- ۱۳- فقیه ابو عبدالله بغدادی (م ۳۳۰). (۱۳)

- ۱- صواعق المحرقة، ص ۴۲ و ۴۳.
- ۲- مستدرک حاکم، ج ۳، ص ۱۰۹.
- ۳- السیرة الحلبیة، ج ۳، ص ۲۷۴.
- ۴- البدایة والنهاية، ج ۵، ص ۲۸۸.
- ۵- صحیح ترمذی، ج ۲، ص ۲۹۸.
- ۶- مشکل الآثار، ج ۲، ص ۳۰۸.
- ۷- تذکرة الخواص، ص ۱۸.
- ۸- روح المعانی، ج ۶، ص ۶۱.
- ۹- زین الفتی.
- ۱۰- مناقب علی بن ابی طالب، ص ۲۶.
- ۱۱- فتح الباری، ج ۷، ص ۶۱.
- ۱۲- کتاب «الامالی»

۱۴- ابو حامد غزالی. (۱)

۱۵- ابن ابی الحدید معتزلی. (۲)

۱۶- حافظ ابو عبدالله گنجی شافعی. (۳)

۱۷- شیخ ابو المکارم علاء الدین سمنانی (۷۳۶). (۴)

۱۸- شمس الدین ذهبی شافعی (۷۴۸). (۵)

۱۹- حافظ نورالدین هیثمی (۸۰۷). (۶)

۲۰- شهاب الدین قسطلانی (۹۲۳). (۷)

۲۱- شیخ نور الدین هروی قاری حنفی (۱۰۱۴). (۸)

۲۲- شیخ احمد بن باکثیر مکی (۱۰۴۷). (۹)

۲۳- میرزا محمد بدخشی. (۱۰)

۲۴- ابو العرفان صبان شافعی (۱۲۰۶). (۱۱)

۲۵- ناصر الدین البانی. (۱۲)

۱- سر العالمین، ص ۲۱.

۲- شرح ابن ابی الحدید، ج ۹، ص ۱۶۶، خطبة ۱۵۴.

۳- کفایة الطالب، ص ۶۱. ۴- العروة لأهل الخلو، ص ۴۲۲.

۵- طرق حدیث من کنت مولاه، تلخیص المستدرک، ج ۳، ص ۶۱۳، ح ۶۲۷۲.

۶- مجمع الزوائد، ج ۹، ص ۱۰۴-۱۰۹. ۷- المواهب اللدنیة، ج ۳، ص ۳۶۵.

۸- المرقاة فی شرح المشکاة، ج ۱۰، ص ۴۶۴، ح ۶۰۹۱.

۹- وسیلة المآل فی مناقب الآل، ص ۱۱۷ و ۱۱۸.

۱۰- نزل الأبرار، ص ۵۴.

۱۱- اسعاف الراغبین در حاشیة نور الابصار، ص ۱۵۳.

۱۲- السنة، ابن ابی عاصم، با تحقیق البانی، ج ۲، ص ۵۶۶،

سلسلة الاحادیث الصحیحة، ح ۱۷۵۰.

۲۴- اگر داستان غدیر این اندازه در میان شیعه و سنی مشهور است؛ پس چرا سنیان، ولایت و امامت امیر مؤمنان علیه السلام را نپذیرفته اند؟

پاسخ: اولاً- ما نیز از حق جویان اهل تسنن این پرسش را داریم که با وجود این همه براهین و دلایل بر امامت امیر المؤمنان علی علیه السلام چگونه است که آنان در برابر این حق تسلیم نمی شوند؟ و چرا با خود حدیث نفس نمی کنند که راه حق را طی کرده و فرمان خداوند را گردن نهند؟!

ثانیاً- این پرسش در مراحل پیش از امامت نیز جاری است که چرا غیر مسلمانان با وجود این همه دلایل حقانیت اسلام، آن را نپذیرفته اند؟ و نیز چرا منکران خدا با وجود روشن ترین براهین وجود آفریدگار جهان، هستی او را نپذیرفته، منکر شده اند؟

پاسخ تمامی این ها این که:

بشر می تواند دچار خودخواهی، تعصب و کوردلی شده، از دیدن حقایق سر باز زند و به تقلید از آبا و اجداد پرداخته، در راه هوای نفس گام بردارد. البته پذیرفتن حق هم چندان ساده نیست و التزام به لوازم حق و مقید بودن به آن در سخن و عمل، بس دشوارتر می نماید؛ مخصوصاً اگر لازمه ی پذیرش حق دست برداشتن از بسیاری از تعلقات باشد.^(۱)

۲۵- آثار شوم حذف غدیر چیست و چرا دشمن بر آن پافشاری می کند؟

همانگونه که قبلاً اشاره شد، از تأکیداتی که خداوند بر طرح ولایت امیر مؤمنان در غدیر داشت و اینکه به پیامبر اعلام می کند:

بدون ابلاغ این پیام، در حقیقت رسالت خود را انجام نداده ای.

این نکته به دست می آید که اسلام بدون ولایت و امامت، چیزی جز یک اسم ظاهری نیست و هیچ نفعی برای مردم نخواهد داشت.

اسلام زمانی به تکامل می رسد و ابعاد وجودی خود را به نمایش می گذارد که متصل به امامت و ولایت کسانی باشد که از سرچشمه علم پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم سیراب گشته و با اتکاء به پشتوانه الهی به بیان محکمت و متشابهات قرآن و احکام خدا پرداخته و در مشکلات و معضلات جامعه، مردم را به راه صحیح و مورد رضایت خدا، هدایت نمایند. البته این مسیر از همان ابتدا مورد مخالفت دشمنان دین و منافقان امت بوده است تا حدی که پیامبر از توطئه های آنان بیمناک و هراسان بود ولی خداوند به او وعده داد که ما تو را از شر آنها حفظ می کنیم **﴿وَاللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ﴾**.

طبیعی است که دشمنی دشمنان و مکر مکاران هیچگاه تمامی نداشته و آنان که در صدد ضربه زدن به اصل اسلام و نابودی اعتقادات مسلمانان هستند، مهم ترین گام خود را ضربه به امامت و ولایت امیر مؤمنان و ائمه معصومین علیهم السلام قرار داده اند. و یکی از حساس ترین مواضعی که مورد توجه آنان می باشد واقعه غدیر خم و اتفاقاتی است که در آن روز روی داد، اگر آنها بتوانند در تحریف غدیر و واقعیت های آن موفق شوند در حقیقت به بزرگترین پیروزی خود دست یافته اند. گرفتن روح اسلام و ولایت از مردم و

دور نمودن از معارف اهل بیت پیامبر ﷺ بزرگترین آرزوی دشمن می باشد. به عنوان یک نمونه می توان از تصمیم وهابی های سعودی برای حذف نام علی علیه السلام از کتب درسی مدارس و مراکز آموزشی خود نام برد. شدت کینه توزی آنها به حدی است که حتی از ذکر نام امیر مؤمنان در یک کتاب تاریخی هم وحشت دارند و آن را تحمل نمی کنند. از این حرکت معلوم است که با اصل امامت و ولایت چه برخوردی دارند! البته هر قدر این دشمنی ها بیشتر شده و بر شدت آن افزوده شود، برای پیروان حق و حقیقت، حقانیت و درستی اعتقادشان بیشتر واضح می گردد.

در صورت حذف غدیر، و دوری از آن یک مسلمان همه چیز خود را از دست خواهد داد.

بخش دوم :

گزیده هائی از

خطبه پیامبر صلى الله عليه وآله وسلم در غدیر خم

براساس متون روائی

۲۶- فرمان الهی در روز غدیر چه بود؟

فرمان الهی اعلام رسمی امامت و ولایت امیر مؤمنان عَلَيْهِ السَّلَام بود.

برای اجرای این فرمان پیامبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ این گونه فرمود:

من به بندگی خدا اعتراف می‌کنم و به ربوبیت و خدایی او گواهی می‌دهم و آنچه را به من وحی نموده ابلاغ می‌نمایم؛ چرا که هر اس دارم اگر چنین نکنم عذابی بر من فرود می‌آید که احدی - هرچند تدبیرش زیاد باشد - نتواند از آن جلوگیری کند. پروردگاری جز خدای یگانه نیست. او به من اعلام نموده که اگر آنچه را (درباره علی) نازل فرموده به مردم ابلاغ نکنم رسالت خویش را انجام نداده‌ام. از سویی، او مرا وعده داده که در ابلاغ رسالتم آسیبی از سوی مردم به من نخواهد رسید. و او خدای کریمی است که مرا کفایت خواهد نمود پس [من می‌گویم که] خداوند به من چنین وحی نموده است:

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ وَ إِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ وَاللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ﴾

«بسم الله الرحمن الرحيم ای پیامبر! آنچه را که از ناحیه پروردگارت (درباره‌ی علی و خلافت او بر تو فرود آمده) بر تو نازل گردیده به مردم برسان و اگر چنین نکنی رسالت او را به انجام نرسانده‌ای و خداوند تو را از (شر) مردمان حفظ خواهد کرد.»

۲۷- برای ابلاغ فرمان خدا جبرئیل چند بار بر پیامبر نازل شد؟

جبرئیل سه مرتبه بر پیامبر نازل شد و فرمان خدا را به پیامبر رسانید. آن حضرت چنین می فرمایند:

ای مردم! من هرگز در تبلیغ رسالت و آنچه از ناحیه خداوند بر من نازل شده کوتاهی نکرده‌ام و اکنون سبب نزول این آیه را برای شما می‌گویم. همانا جبرئیل علیه السلام سه مرتبه بر من نازل گردید و از طرف خداوند به من امر نمود که در این مکان به همه مردم - سیاه یا سفید - اعلام کنم که علی بن ابی طالب برادر و وصی و خلیفه و امام پس از من خواهد بود و جایگاه او نسبت به من [همانند] جایگاه هارون نسبت به موسی است جز آن که پس از من پیامبری نخواهد بود.

سپس فرمود: [ای مردم!] علی بن ابی طالب پس از خدا و رسول او ولی و صاحب اختیار شماست. و خداوند این حقیقت را در آیه‌ای از قرآن به من ابلاغ نموده و می‌فرماید: ﴿إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ رَاكِعُونَ﴾ «ولی و صاحب اختیار شما، تنها، خدا و رسول او و آنانی هستند که ایمان آورده‌اند و نماز می‌گزارند و در حال رکوع زکات می‌دهند.»

و علی بن ابی طالب علیه السلام بود که نمازگزارد و در حال رکوع زکات داد و انفاق نمود و در همه حالات در جستجوی رضای خدا بود.

۲۸- چرا پیامبر در خواست معافیت از اعلام ولایت کرد؟

پیامبر صلی الله علیه و آله از نقشه‌های منافقان آگاه و از پیمان‌هایی که بین خود بسته بودند خبر داشت. آن حضرت که نگران توطئه دشمنان برای ضربه به اسلام بود برای جلوگیری از آن، اجازه خواست تا این مأموریت انجام نشود. آن حضرت این واقعه را چنین بیان می‌کنند:

من از جبرئیل علیه السلام درخواست نمودم تا (از خدا اجازه بگیرد و) مرا از ابلاغ این مسأله به شما معاف بدارد، زیرا می‌دانستم افراد شایسته و با تقوا در میان شما اندک و افراد منافق و مفسد و گنه‌کارانی که به اسلام خیانت و استهزا می‌کنند فراوانند و خداوند آنان را در قرآن توصیف نموده و می‌فرماید: ﴿يَقُولُونَ بِأَلْسِنَتِهِمْ مَا لَيْسَ فِي قُلُوبِهِمْ، وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ حِينًا وَهُوَ عِنْدَ اللَّهِ عَظِيمٌ﴾^(۱) «آنان به آنچه به زبان می‌گویند ایمان ندارند و گمان می‌کنند این کار کوچکی است، در حالی که در پیشگاه خداوند بزرگ است.» آنها مرا زیاد آزار نمودند تا آن اندازه که به من نسبت دادند که من هر سخنی را باور می‌کنم و به آن گوش فرا می‌دهم و این بدان سبب بود که علی بن ابی طالب همیشه ملازم من بود و من به او توجه می‌نمودم ... [آنان به قدری به من آزار نمودند که] خداوند این آیه را بر من نازل نمود: «از ایشان کسانی هستند که پیامبر [ما] را می‌آزارند و می‌گویند: (او گوش شده و به حرف هر کسی گوش فرا می‌دهد) به آنان بگو: گوش دادن پیامبر به حرف دیگران خیر شماست. او به خدا ایمان دارد و گفته‌های مؤمنین را نیز تصدیق می‌کند.»

۲۹- وعده خداوند ﴿والله يعصمك من الناس﴾ برای چه بود؟

همانگونه که در پاسخ قبل اشاره کردیم، پیامبر که نگران ضربه منافقان به اسلام بود درخواست معافیت از ابلاغ ولایت را نمود، و خداوند به پیامبر وعده محافظت از (شر) دشمنان را داد.

آن حضرت درباره شناختش از منافقان و وعده خدا چنین می فرماید:
من اگر بخواهم نام منافقین را ببرم و آنان را به مردم نشان دهم می توانم، ولی به خدا سوگند، من در باره آنان بزرگواری نمودم، لکن اکنون خداوند از من راضی نمی شود، جز این که آنچه را بر من نازل فرموده به مردم ابلاغ نمایم. [و ولایت علی بن ابی طالب (علیه السلام) را به مردم برسانم]

﴿ يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ «فِي عَلِيٍّ» وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ وَاللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ ﴾. «ای پیامبر آنچه از سوی پروردگارت بر تو نازل گردید به مردم برسان، و گر نه رسالت خویش را انجام نداده ای، و خداوند تو را از شر مردمان محافظت خواهد فرمود».

۳۰- آیا فرمان روز غدیر مخصوص حاضران در مراسم بود؟

در پاسخ این سؤال به این فراز از خطبه می پردازیم که پیامبر برای آگاهی همه مردم و نسل های آینده، چنین می فرماید:

پس، ای مردم! بدانید که خداوند علی را بر شما ولی و امام قرار داده و اطاعت از او را بر مهاجران و انصار و تابعین و هر آشنا و غریب و هر عجم و عرب و آزاد و بنده و کوچک و بزرگ و سیاه و سفید و هر موحدی واجب نموده و حکم او را مشروع و سخن او را مجاز و امر او را نافذ گردانیده است.

کسی که با او مخالفت کند ملعون و مورد لعنت خدا است.
و کسی که از او پیروی نماید مورد رحمت خداست و کسی که سخن او را تصدیق کند خداوند او و کسانی که آن سخن را از او می شنوند و اطاعت می کنند را می آمرزد.

و در جای دیگر می فرماید:
ای مردم! من امامت و پیشوایی و خلافت بعد از خود را تا قیامت به دودمان خود سپردم و آنچه را که مأمور به تبلیغ آن بودم گفتم و حجت را بر حاضرین و غایبین و هر کسی که حاضر بود و یا غایب بود و به دنیا آمده بود و یا به دنیا نیامده بود تمام نمودم.

پس باید این پیام را حاضران به غایبان و پدران به فرزندان خود تا قیامت برسانند.

۳۱- آیا فرمان روز غدیر فقط مخصوص حضرت علی علیه السلام بود؟

مأموریت پیامبر در روز غدیر علاوه بر ابلاغ ولایت امیر مؤمنان علیه السلام اعلام ولایت و امامت همه امامان و جانشینان پیامبر تا امام دوازدهم بود که پیامبر در جای جای سخنان خود به آن اشاره داشت:

ای مردم! این آخرین جایگاهی است که من در این سفر برای شما سخن می گویم. پس سخنان مرا بشنوید و اطاعت کنید و به امر پروردگار خویش گردن نهید همانا خدای عزوجل پروردگار و ولی نعمت و معبود شماست و پس از او رسول او، محمد صلی الله علیه و آله ولی شماست که اکنون برای شما سخن می گوید و پس از من علی علیه السلام [علیه السلام] به امر پروردگارتان ولی و امام شما می باشد و پس از او تا قیامت امامت حق ذریه من و فرزندان علی علیه السلام خواهد بود.

و در جای دیگری از خطبه می فرمایند:

شک و ناباوری در امامت یکی از امامان همانند شک و ناباوری در تمامی آنان است و هرآینه جایگاه ناباوران ما آتش دوزخ خواهد بود.

و در قسمتی دیگر:

ای مردم! از خدا بترسید و با علی به عنوان امیرالمؤمنین بیعت نمایید و با [امام] حسن و [امام] حسین و امامان بعد از آنان نیز بیعت کنید. همانا آنها تا قیامت کلمه باقیه هستند و خداوند کسانی را که [به آنان] خیانت می کنند هلاک خواهد نمود و به کسانی که به عهد خود نسبت به آنها وفا می نمایند ترحم خواهد نمود به راستی، هر کس خیانت کند و عهد خود را نسبت به آنان بشکند به خود خیانت نموده است.

و نیز:

... از این رو، من مأمور شده ام که در این مکان از شما برای آن چه از طرف

خدا آورده ام درباره [ولایت و امامت] علی، امیرالمؤمنین، و امامان پس از او - بیعت بگیرم.

امامانی که فرزندان من و او هستند و قائم آنها مهدی [علیه السلام] است که تا قیامت امامت او ادامه خواهد داشت و اوست که [قدرت پیدا می کند و] به حق حکم می نماید.

۳۲- در سخنان پیامبر ﷺ چه کسانی مورد لعن قرار گرفتند؟

پیامبر در سخنان خود کسانی را که با سخن ایشان مخالفت کند، دور از رحمت الهی و مورد غضب خداوند می دانند:

ملعون است و ملعون (دور از رحمت خدا) است و مورد خشم خداوند است کسی که این سخن مرا نپذیرد و تسلیم آن نشود.

همانا جبرئیل از سوی خداوند مرا خبر داده که خداوند می فرماید: «هرکس باعلی دشمنی کند و ولایت او را نپذیرد لعنت و غضب من بر او باد. پس هر کسی بنگرد که برای فردای خود چه فرستاده است.»

و در جای دیگر:

... و هرکس امامت او را انکار می کند تو او را لعنت کن و هرکس حق او را انکار می نماید تو براو خشم نما.

و نیز:

کسی که با او مخالفت کند ملعون و مورد لعنت خدا است. و کسی که از او پیروی نماید مورد رحمت خداست

همچنین:

آگاه باشید! لعنت خدا بر غاصبین و حامیان آنها. و البته در آن هنگام خدا آتش عذاب - شعله های آتش و مس گداخته - بر سر شما جن و انس خواهد ریخت. آن جاست که دیگر یاری نخواهید شد.

۳۳- در سخنان پیامبر ﷺ به چه کسانی وعده رحمت و مغفرت الهی داده شد؟

اللَّهُمَّ وَالِ مَنْ وَالَاهُ... وَأَنْصُرُ مَنْ نَصَرَهُ
خداوندا! دوست مدار آن را که سرپرستی او را بپذیرد... و یاری کن یاور او را.

مَرْحُومٌ مَنْ تَبِعَهُ وَ صَدَقَهُ، فَقَدْ غَفَرَ اللَّهُ لَهُ وَلِمَنْ سَمِعَ مِنْهُ وَ أَطَاعَ لَهُ.
کسی که از او پیروی نماید مورد رحمت خداست و کسی که سخن او را تصدیق کند خداوند او و کسانی که آن سخن را از او می شنوند و اطاعت می کنند را می آمرزد.

اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِلْمُؤْمِنِينَ وَ الْمُؤْمِنَاتِ
پروردگارا! مردها و زن های مؤمن را [که پیامبر و اولیای تو را تصدیق نمودند] بیامرزد

۳۴- صفاتی که پیامبر ﷺ برای حضرت علی علیه السلام می شمارد کدامند؟

پیامبرگرامی اسلام در جای جای سخنان خود با عبارات مختلفی از علی سخن می گوید و او را به مردم می شناساند که از جمله آنها برادر، وصی، جانشین پیامبر، نخستین مؤمن، اولین نمازگزار، فدائی پیامبر، برگزیده الهی، بیان کننده حلال و حرام، حامل علوم الهی، امام مبین، و دعوت کننده به درستی و راستی و نابود کننده نادرستی، مفسر و بیان کننده قرآن و... می باشد:

* علی بن ابی طالب برادر، وصی و جانشین من در میان امت و امام پس از من است.

* او نخستین کسی است که به خدا و رسول او ایمان آورد و جان خود را [در لیلۃ المبیت] فدای رسول او نمود. او تنها کسی است که [دو سال] در کنار رسول خدا، خدا را عبادت نمود در حالی که جز او کسی از مردم ایمان نیاورده بود و خدا را نمی پرستید.

* علی اولین نمازگزار و پرستشگر خدا به همراه من است. از سوی خداوند به او فرمان دادم تا [در شب هجرت] در بستر من بیارامد و او نیز فرمان برده، پذیرفت که جان خود را فدای من کند.

* ای مردم! او را برتر دانید؛ که خداوند او را برگزیده و پیشوایی او را بپذیرید؛ که خداوند او را بدین مقام منصوب کرده است.

* خداوند عزوجل هم حلال و هم حرام را برای من بیان فرموده و آنچه پروردگارم از کتاب خویش و حلال و حرامش به من آموخته در اختیار علی نهاده ام.

* ای مردم! او را برتر بدانید. چرا که هیچ دانشی نیست مگر این که خداوند

آن را به من تعلیم نمود و من نیز آن را به علی پیشوای پرهیزکاران آموختم * او (علی علیه السلام) پیشوای روشنگراست که خداوند او را در سوره ی یاسین یاد کرده که: ﴿وَ كَلَّ شَيْءٍ أَحْصَيْنَاهُ فِي إِمَامٍ مُبِينٍ﴾ «و دانش هر چیز را در امام روشن گر برشمرده ایم...»

* ای مردم! از علی رو برنتابید و از امامتش نگریزید و از سرپرستی اش رو برنگردانید. او [شما را] به درستی و راستی خوانده و [خود نیز] بدان عمل نماید. او نادرستی را نابود کند و از آن بازدارد. در راه خدا نکوهش نکوهشگران او را از کار بازدارد.

* پس به خدا سوگند که باطنها و تفسیر قرآن را آشکار نمی کند مگر همین که دست و بازوی او را گرفته و بالا آورده ام

۳۵- معرفی حضرت علی علیه السلام در غدیر چگونه بود؟

پیامبر بعد از سخنان مقدماتی، از مردم سوال کردند:

ای مردم! چه کسی سزاوارتر از شما به شماست؟

گفتند خدا و پیامبر او!

آن گاه با دست مبارک خود، بازوی علی علیه السلام را گرفت و بالا برد به اندازه‌ای که پاهای علی علیه السلام مقابل زانوهای رسول خدا صلی الله علیه و آله قرار گرفت و سپس فرمود: ای مردم! این علی، برادر و جانشین و وصی من براتم می‌باشد. علم و دانش من نزد اوست و او جانشین من برای تفسیر قرآن است و اوست که مردم را به قرآن دعوت می‌کند و به آن چه خشنودی خداست عمل می‌کند و با دشمنان خدا می‌جنگد و با پیروان قرآن دوستی می‌نماید و مردم را از معصیت خدا باز می‌دارد.

[سپس فرمود:] علی جانشین رسول خداست و «امیرالمؤمنین» است و اوست امام هدایتگر و کسی که به امر خداوند قاتل ناکثین و قاسطین و مارقین خواهد بود. من این سخن را می‌گویم و هیچ کسی حق ندارد خلاف آن را بگوید.

اللَّهُمَّ وَالِ مَنْ وَالَاهُ وَ عَادِ مَنْ عَادَاهُ وَ الْعَنْ مَنْ أَنْكَرَهُ وَ أَعْضِبْ عَلِيَّ مَنْ جَحَدَ حَقَّهُ.

خدایا، هرکس علی را دوست می‌دارد تو او را دوست بدار و هرکس علی را دشمن می‌دارد تو او را دشمن بدار و هرکس امامت او را انکار می‌کند تو او را لعنت کن و هرکس حق او را انکار می‌نماید تو براو خشم نما.

خدایا، تو وحی خود را بر من نازل نمودی که امامت بعد از من مخصوص ولی تو علی بن ابی طالب باشد و با بیان این موضوع و نصب علی به امامت،

دین خود را برای بندگانت کامل و نعمت خویش را بر آنان تمام نمودی و راضی شدی که اسلام [با ولایت علی و فرزندان او] دین مردم باشد، و فرمودی: هرکس جز اسلام را دین خود بداند هرگز از او پذیرفته نخواهد شد و در آخرت از زیانکاران خواهد بود.

خدایا، من تو را گواه می‌گیرم - گرچه گواهی من [نیز برای مردم] کافی است - که من این رسالت را ابلاغ نمودم.

۳۶- به قول پیامبر کسی که در کلام حضرت شک و تردید به خود راه دهد، چه حکمی دارد؟

پیامبر به عنوان نماینده و فرستاده خدا در روی زمین هیچگاه سخنی از خود نمی گوید و هیچگاه دچار اشتباه و فراموشی نمی شود. آنچه برای مردم می گوید همه از جانب خدا و بدون هیچ کم و کاستی نقل گردیده است.

پیامبر خود در این باره می فرماید:

و هرکس در رسالت من تردید کند، همانند مردم زمان جاهلیت، کافر خواهد بود و کسی که در یکی از سخنان من شک و تردید کند در همه آنها شک نموده و کسی که در همه آنها شک نماید اهل آتش خواهد بود. و شک و ناباوری در امامت یکی از امامان به مانند شک و ناباوری در تمامی آنان است و هرآینه جایگاه ناباوران ما آتش دوزخ خواهد بود.

۳۷- پیام جبرئیل درباره دشمنان علی چه بود؟

پیامبر خدا ﷺ در ضمن سخنان خود با اشاره به عذاب مخالفان حضرت علی، از پیام جبرئیل چنین می گوید:

ای مردم! علی از سوی خداوند بر شما امام است و هرکس امامت او را نپذیرد خداوند توبه او را قبول نمی کند و هرگز او را نخواهد بخشید.

خداوند بر خود حتم نموده که هرکس با او در باره امامت علی مخالفت کند برای همیشه او را به عذاب دردناک خود معذب نماید. پس شما از مخالفت با او بپرهیزید که گرفتار عذابی خواهید شد که هیزم آن مردم و سنگ های دوزخ است و برای کافران آماده شده است.

ای مردم! به خدا سوگند، همه پیامبران و فرستادگان الهی به رسالت و پیامبری من بشارت داده اند و من خاتم پیامبران و رسولان و حجت خدا بر اهل آسمان ها و زمین هستم و هرکس در رسالت من تردید کند، همانند مردم زمان جاهلیت، کافر خواهد بود و کسی که در یکی از سخنان من شک کند در همه آنها شک نموده و کسی که در همه آنها شک نماید اهل آتش خواهد بود. ای مردم! خداوند به سبب عنایت و تفضلی که به من دارد مرا به این فضیلت مفتخر نموده و چنین احسان و منتی را به من نهاده است. معبودی جز او نیست. حمد و ستایش من همیشه بر او باد.

ای مردم! علی را بر همه مردم فضیلت دهید. همانا او پس از من بهتر از هر مرد و زن مسلمان است، چرا که خداوند به واسطه ما به مردم روزی می دهد و به واسطه ما مردم زنده هستند.

ملعون است و ملعون (دور از رحمت خدا) است و مورد خشم خداوند است کسی که این سخن مرا نپذیرد و تسلیم آن نشود.

همانا جبرئیل از سوی خداوند مرا خبر داده که خداوند می فرماید: «هرکس با علی دشمنی کند و ولایت او را نپذیرد لعنت و غضب من بر او باد. پس هر کسی بنگرد که برای فردای خود چه فرستاده است.»

[سپس فرمود:] از خدا بترسید و با علی ع مخالفت نکنید که قدم‌ها پس از استواری خواهد لغزید (وایمان خود را از دست خواهید داد) و خداوند به اعمال شما آگاه است.

۳۸- مفسر و آشکارکننده باطن قرآن کیانند؟

پیامبر در فراز دیگری از سخنان خود ضمن اشاره به کتاب آسمانی قرآن چنین می فرماید:

ای مردم! در آیات قرآن تدبر کنید و به محکمت آن بنگرید و در تشابهات آن از هوای نفس پیروی نکنید [تا اهل قرآن برای شما حقایق آن را بیان کنند]. به خدا سوگند، تفسیر [این گونه آیات] را جز کسی که اکنون من با دست خود دست او را بالا برده‌ام و او را به شما نشان داده‌ام نخواهد گفت:

همانا هرکس من مولا و آقای اویم این علی نیز آقا و مولای اوست

او برادر و وصی من است و خداوند ولایت او را بر من نازل نموده است.

و در جای دیگر می فرماید:

ای مردم! این علی، برادر و وصی من و نگاهبان دانش من می باشد (علم و دانش من نزد اوست)، و او جانشین من براتم و برای تفسیر قرآن است و اوست که مردم را به قرآن دعوت می کند و به آن چه خشنودی خداست عمل می کند و با دشمنان خدا می جنگد و با پیروان قرآن دوستی می نماید و مردم را از معصیت خدا باز می دارد.

۳۹- ثقل اکبر و ثقل اصغر چیست؟

ای مردم! علی و فرزندان پاک او [از نسل من] ثقل اصغر (یادگار گرانسنگ کوچکتر) هستند و قرآن ثقل اکبر (یادگار گرانسنگ بزرگتر) است و هرکدام از دیگری خبر می‌دهد و موافق آن است. آنان هرگز از یکدیگر جدا نمی‌شوند. [قرآن حامی عترت و عترت مبین و نگهبان قرآن است] تا این که نزد کوثر بر من وارد شوند. همانا عترت من، امانت داران خداوند در میان مردم و حاکمان او روی زمین هستند.

ای مردم! آگاه باشید که من وظیفه خویش را ادا نمودم و رسالت خود را ابلاغ کردم. آگاه باشید که من [امامت علی علیه السلام را] به گوش مردم رساندم و بر آنان آشکار نمودم و آگاه باشید که خداوند [امامت علی علیه السلام را] به من گفت و من از طرف او به شما گفتم.

۴۰- چه کسی شایسته مقام امیرالمؤمنین بودن است؟

یکی از القاب اختصاصی حضرت علی علیه السلام «امیرالمؤمنین» است و در روایات وارد شده که هیچ کس حق ندارد این نام را بر خود بگذارد، پیامبر هم در ضمن سخنان خود ضمن اعطای این لقب به آن حضرت چنین می‌فرماید: ای مردم! آگاه باشید که پس از من جز برادرم علی، «امیرالمؤمنین» نخواهد بود و برای احدی بعد از من حلال نیست که خود را «امیرالمؤمنین» بداند.

و در جای دیگر:

...علی جانشین رسول خداست و «امیرالمؤمنین» است

همچنین:

...از این رو، من مأمور شده‌ام که در این مکان از شما برای آن چه از طرف خدا آورده‌ام برای [ولایت و امامت] علی، امیرالمؤمنین، و امامان پس از او -

بیعت بگیرم

و در فرازی دیگر:

...و از خدا و رسول او و علی امیرالمؤمنین و فرزندان او پیروی و اطاعت

خواهیم نمود.»

و نیز:

ای مردم! از خدا بترسید و با علی به عنوان امیرالمؤمنین بیعت نمایید.

و برای تأکید بیشتر:

...و بر علی علیه السلام به عنوان امیرالمؤمنین سلام نمایید

۴۱- دعای پیامبر بعد از معرفی حضرت علی علیه السلام چه بود؟

پیامبر صلی الله علیه و آله بعد معرفی حضرت علی علیه السلام برای دوستان و موالیان آن حضرت دعا و دشمنان و منکرانش را نفرین کردند:

اللَّهُمَّ وَالِ مَنْ وَالَاهُ وَعَادِ مَنْ عَادَاهُ
وَانصُرْ مَنْ نصرَهُ وَاخْذُلْ مَنْ خَذَلَهُ
وَالْعَنْ مَنْ أَنْكَرَهُ وَاغْضَبْ عَلَيَّ مَنْ جَحَدَ حَقَّهٗ.

خدایا! هرکس علی را دوست می دارد تو او را دوست بدار
و هرکس علی را دشمن می دارد تو او را دشمن بدار
و هرکس امامت او را انکار می کند تو او را لعنت کن
و هرکس حق او را انکار می نماید تو براو خشم نما.

۴۲- آیه ای بعد از معرفی حضرت علی توسط پیامبر نازل شد

چه بود؟

پروردگارا! تو خود در هنگام نصب علی به امامت و بیان ولایتش نازل فرمودی که:

﴿الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتَمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيْتُ لَكُمُ
الْإِسْلَامَ دِينًا﴾، ﴿وَمَنْ يَتَّبِعْ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ
مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾

«امروز آیین شما را به کمال و نعمت خود را بر شما به اتمام رساندم و اسلام را به عنوان دین شما پسندیدم.» «و آن که به جز اسلام دینی را بجوید، از او پذیرفته نبوده، درجهان دیگر در شمار زیانکاران خواهد بود.»
خداوندا! تو را گواه می گیرم که پیام تو را به مردمان رساندم.

۴۳- پیامبر درباره امامت چه فرمود؟

پیامبر بارها در خطبه خود اشاره به مسئله امامت نمود و اهمیت آن را برای مردم گوشزد فرمود. در این فراز نیز سخن آن حضرت چنین است:

ای مردم! بدانید که خداوند دین خود را به وسیله امامت علی بن ابی طالب کامل نمود. پس کسانی که به او و جانشینان او - از فرزندان من - تا قیامت و عرضه بر خدا اقتدا نکنند، خداوند اعمال آنان را تباه و باطل خواهد نمود و در آتش دوزخ مخلد خواهند بود و هرگز عذاب آنان تخفیف نخواهد یافت و مهلت بازگشت به دنیا به آنان داده نخواهد شد.

۴۴- آیات و صفاتی را که پیامبر ﷺ درباره امیرالمؤمنین ﷺ

بیان می کند چیست؟

حضرت رسول برای چندمین بار در خطبه خود از صفات علی ﷺ سخن می گوید:

ای مردم! علی بیش از شما مرا یاری نمود و او نزد من سزاوارتر و نزدیکتر و عزیزتر از شماست [ای مردم] خدای عزوجل و من از علی ﷺ راضی و خشنود هستیم و هیچ آیه رضایتی در قرآن نازل نشده مگر آن که درباره او بوده و خداوند هیچ گاه مردم را به عنوان «مؤمنین» خطاب نکرده مگر آن که نخستین «مومن» او بوده و هیچ آیه مدحی و ستایشی در قرآن نازل نشده جز آن که در باره او بوده و در سوره «هل أتى على الإنسان» خداوند شهادت به استحقاق بهشت نداده مگر این که مربوط به او بوده و آن سوره را جز در مدح او نازل نفرموده است.

ای مردم! علی بن ابی طالب ناصر و پشتیبان دین خدا و مدافع رسول اوست.

[ای مردم] علی، مرد پارسا و نیکو سیرت و هدایت کننده و هدایت یافته است.

پیامبر شما بهترین پیامبر و وصی و جانشین او، علی و فرزندان او بهترین اوصیا هستند.

ای مردم! ذریه هر پیامبری از صلب اوست و ذریه من از صلب علی بن ابی طالب هستند.

۴۵- نتیجه حسادت در حق حضرت علی علیه السلام چیست؟

پیامبر در باره حسادت در حق امیر مؤمنان علیه السلام و نتیجه آن چنین می فرماید:

ای مردم! ابلیس به سبب حسدی که نسبت به آدم داشت او را از بهشت خارج نمود. پس نسبت به علی بن ابی طالب، حسادت نکنید که اعمالتان ضایع شود و گامهایتان بلغزد (و از طریق دین خارج گردید). همانا آدم به واسطه یک خطا از بهشت رانده شد و روی زمین قرار گرفت، درحالی که او برگزیده خدا بود. پس چگونه خواهد بود حال شما با چنین وضعی که دارید؟ در حالی که عده‌ای از شما دشمنان خدا هستید؟!]

[سپس فرمود:] آگاه باشید که با علی دشمنی نمی‌کند مگر انسان شقی و پست، و او را دوست نمی‌دارد مگر انسان با تقوا و نیکوسیرت، و به او ایمان نمی‌آورد مگر مؤمن مخلص.

۴۶- نظر پیامبر نسبت به مخالفان علی علیه السلام چه بود؟

در بخش دیگری از خطبه باز هم پیامبر نگرانی خود را در مورد مخالفان ولایت امیر مؤمنان علیه السلام ابراز و می فرماید:

ای مردم! به زودی پس از من پیشوایانی خواهند آمد که مردم را به آتش دوزخ دعوت می‌کنند، آنان در قیامت پناهگاهی از عذاب الهی ندارند.

ای مردم خدای تبارک و تعالی و من از آنان بیزاریم.

ای مردم! رهبران و پیشوایان پس از من و پیروان و یارانشان در درکات پایین دوزخ جای خواهند گرفت و چه بد جایگاهیست آن برای متکبران و من شما را آگاه می‌سازم که آنها اصحاب صحیفه هستند. پس هر کدام شما در صحیفه و نامه خود بنگرد.

رسول خدا صلی الله علیه و آله سپس فرمود: ای مردم! من امامت و پیشوایی و خلافت بعد از خود راتا قیامت به دودمان خود سپردم و آنچه را که مأمور به تبلیغ آن بودم گفتم و حجت را بر حاضرین و غایبین و هر کسی که حاضر بود و یا غایب بود و به دنیا آمده بود و یا به دنیا نیامده بود تمام نمودم. پس باید این پیام را حاضران به غایبان و پدران به فرزندان خود تا قیامت برسانند.

[سپس رسول خدا صلی الله علیه و آله پیشگویی نمود و فرمود:] زود است که امامت و خلافت از مدار خود خارج شود و عده‌ای آن را غصب کنند و بر مردم سلطنت نمایند.

[سپس آنان را لعنت نمود و فرمود:] ای مردم! آگاه باشید! لعنت خدا بر غاصبین خلافت و کسانی باد که خلافت آنان را می‌پذیرند و از آنان حمایت می‌کنند. [سپس به آیه عذاب تمثّل نمود که خداوند می فرماید:] «ای مردم به زودی حساب شما جنیان و انسان‌ها را رسیدگی خواهم نمود و شعله‌هایی از

آتش و مس‌های گداخته بر شما فرود خواهد آمد و شما پناهگاهی نخواهید داشت»

ای مردم! خداوند شما را به حال خود وانمی‌گذارد تا [وقتی که] خبیث و ناپاک [شما] را از طیب و پاکیزه [شما] جدا کند و البته او شما را بر اسرار خود مطلع و آگاه نخواهد نمود.

۴۷- اصحاب صحیفه چه کسانی هستند؟

در مطلب قبل این بخش از سخن پیامبر ذکر شده که فرمودند:

ای مردم! رهبران و پیشوایان پس از من و پیروان و یارانشان در درکات پایین دوزخ جای خواهند گرفت و چه بد جایگاهیست آن برای متکبران و من شما را آگاه می‌سازم که آنها اصحاب صحیفه هستند.

مراد از صحیفه طوماری است که منافقین پیمان نامه‌ای را نوشته و امضا کردند که هرگاه پیامبر خدا ﷺ از دنیا رفت هرگز نگذارند خلافت به علی بن ابی طالب منتقل شود. سپس آن نامه را مهر کردند و به دست ابی عبیده جراح سپردند تا آن را در کعبه بگذارد. در این نوشته ترتیب افرادی که پس از پیامبر بر مسند خلافت می‌آمدند را مشخص کرده و به همان ترتیب هم یکی پس از دیگری عمل شد.

پیامبر ﷺ که از اسرار پنهانی آنان آگاه بود به ابو عبیده فرمود: «آفرین بر تو که امین این امت شده‌ای!» آنگاه این آیه را تلاوت فرمود:

﴿فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ يَكْتُبُونَ الْكِتَابَ بِأَيْدِيهِمْ ثُمَّ يَقُولُونَ هَذَا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ لِيَشْتَرُوا بِهِ ثَمَنًا قَلِيلًا فَوَيْلٌ لَهُمْ مِمَّا كَتَبَتْ أَيْدِيهِمْ وَوَيْلٌ لَهُمْ مِمَّا يَكْسِبُونَ﴾^(۱) وای بر کسانی که نوشته‌ای را با دست‌های خود می‌نویسند و آن را برای آن که به بهای اندک بفروشند به خدا نسبت می‌دهند، پس وای بر آنان که از آن چه نوشته‌اند و وای بر آنان از آن چه به دست می‌آورند^(۲)

۱- سوره بقره آیه ۷۹.

۲- غدیرشناسی (دشتی) به نقل از کشف الیقین علامه حلی ص ۱۳۷ و ارشاد القلوب دیلمی ص ۲۰۰، بحار الانوار ج ۲۸ ص ۱۰۵ و...

۴۸- اهل بیت ، دوستان و دشمنان ایشان در قرآن چگونه معرفی شده‌اند؟

دوستان و دشمنان اهل بیت را اینگونه از زبان پیامبر می خوانیم:
ای مردم! من هستم آن صراط مستقیمی که خداوند شما را به پیروی از آن امر نموده و پس از من [نیز] علی و فرزندان من - از دودمان او - امامان و رهبران مردمند که مردم را به حق و عدالت دعوت می کنند.

سپس سوره مبارکه حمد را قرائت نمود «بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ
نَسْتَعِينُ اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ
عَلَيْهِمْ وَ لَا الضَّالِّينَ»

و فرمود: این سوره درباره من و اهل بیت من نازل شده و مخصوص آنان خواهد بود.

آنان اولیای خدا هستند که خوف و هراس و اندوهی بر آنان نیست.
آگاه باشید که [آنان حزب خدا هستند و] حزب خدا همیشه پیروزند.
آگاه باشید! دشمنان علی علیه السلام اهل تفرقه و نفاق و دشمنی بوده و برادران شیاطین هستند که هدف‌های شیطانی خود را به یکدیگر منتقل می کنند و همدیگر را فریب می دهند.

آگاه باشید که دوستان علی علیه السلام همان مؤمنانی هستند که خداوند در کتاب خود می فرماید: «آنان به خدا و قیامت ایمان دارند و هرگز با دشمنان خدا و رسول او دوستی برقرار نمی کنند، گرچه پدرانشان و یا فرزندانشان و یا برادرانشان و یا خویشانان باشند. خداوند ایمان رادر دل‌های آنان ثبت نموده و با روح محبت خود، آنان را تأیید فرموده و در باغستان‌های بهشتی که زیر

آنها جویبارهایی جاری است مخلد نموده است.

خداوند از آنان خشنود است و آنان نیز از خدای خود خشنود هستند. تنها آنها حزب خدایند آگاه باشید که تنها حزب خدا رستگار است.»
به راستی، دوستان آل محمد علیهم السلام را خداوند در کتاب خود توصیف نموده و می فرماید: «آنان به خدای خود ایمان آورده و هرگز ایمان خود را به ستم نمیخته نکرده‌اند. [از این رو،] آنان هدایت یافته‌اند و از عذاب الهی ایمن هستند.»

آگاه باشید که دوستان آل محمد علیهم السلام کسانی هستند که خداوند آنان را توصیف نموده و می فرماید: «آنان با کمال امنیت داخل بهشت می شوند و ملائکه به استقبال آنان می روند و به آنان سلام می کنند و می گویند: شما پاکیزه شدید پس برای همیشه داخل بهشت شوید.»

آگاه باشید دوستان آل محمد صلوات الله علیهم کسانی هستند که خداوند در قرآن فرموده است: «بدون حساب وارد بهشت می شوند.»

آگاه باشید که دشمنان علی و فرزندان او کسانی هستند که به آتش افروخته دوزخ وارد می شوند و غرّش جهنم و شعله‌های آن را که در حال فوران است می بینند و می شنوند و هر گروهی [از آنان] که وارد آن می شود گروه دیگر را لعنت می کند.

آگاه باشید که دشمنان علی و فرزندان او کسانی هستند که خداوند در باره آنان می فرماید: «هنگامی که گروهی در جهنم افکنده می شوند خازنان و مأموران جهنم به آنان می گویند: آیا پیامبری برای شما نیامد [و عذاب الهی را به شما گوشزد نکرد]؟ آنان می گویند: آری، پیامبری آمد و این عذاب‌ها را به ما گوشزد نمود و ما او را تکذیب نمودیم و گفتیم: شما دروغ می گویند و خداوند چنین چیزی را به شما نگفته و شما در گمراهی آشکاری به سر می برید.»

آگاه باشید که دوستان علی و فرزندان او کسانی هستند که در پنهانی از خدای خود می ترسند و برای آنان آمرزش و پاداش بزرگی خواهد بود.
ای مردم! بین بهشت و دوزخ تفاوت بسیاری است.
همانا دشمن ما کسی است که خداوند او را نکوهش و لعنت نموده است و دوست ما کسی است که خداوند او را ستایش نموده و دوست می دارد.
ای مردم! آگاه باشید که من انذار کننده هستم و علی هدایت کننده است.

۴۹- حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف در کلام پیامبر چگونه ذکر شده اند؟

پیامبرگرامی امام زمان علیه السلام را این چنین معرفی می فرمایند:
آگاه باشید که آخرین امام از خانواده من [امام] قائم مهدی صلوات الله علیه است،
آگاه باشید! اوست که بر همه ادیان غالب خواهد شد،
آگاه باشید! اوست انتقام گیرنده از ستمکاران
آگاه باشید! اوست فتح کننده همه دژهای نظامی دشمن و نابود کننده آنها؛
آگاه باشید! اوست که همه قبایل شرک را می کشد
آگاه باشید! اوست که انتقام خون اولیای خدا را می گیرد،
آگاه باشید! اوست یاور و ناصر دین خدا،
آگاه باشید! اوست [هادی و] کشتیبان دریای عمیق [در آخر الزمان]،
آگاه باشید! اوست که هر صاحب فضلی را نشان فضیلت و هر صاحب جهلی را نشان جهالت می گذارد،
آگاه باشید! اوست برگزیده و منتخب خداوند،
آگاه باشید! اوست وارث همه علوم و محیط به آنها،
آگاه باشید! اوست که از جانب پروردگارش سخن می گوید و از احکام الهی خبر می دهد

آگاه باشید! اوست درست کردار و در انجام امور پایدار و استوار،
آگاه باشید! اوست که امور خلاق به او واگذار گردیده،
آگاه باشید! اوست که اولیای خدا بیشتر بشارت آمدن او را داده اند،
آگاه باشید! اوست حجت باقی خداوند که پس از او حجتی نخواهد بود.

هیچ حقی نیست مگر آن که با اوست و هیچ نوری نیست مگر آن که در اوست، آگاه باشید! هیچ قدرتی بر او غالب نمی شود، و هیچ کسی بر او پیروز نمی گردد. و او نیست مگر ولی خدا در روی زمین و داور بین مردم و امین الهی در پنهان و آشکار.

و در قسمتی دیگر می فرماید:
ای مردم! نور خدا تنها در من فرود آمده و سپس در علی و پس از او در نسل او تا منتهی شود به [امام] قائم مهدی [عجل الله فرجه الشریف]؛ آن کسی که حق خدا و هر حقی که از ما ضایع شده است را برخواهد گردانید و در فرازی دیگر:

... و قائم مهدی [علیه السلام] است که تا قیامت امامت او ادامه خواهد داشت و اوست که به حق حکم می نماید.

۵۰- بیعت کنندگان و بیعت شکنان چه حکمی دارند؟

بیعت کنندگان و بیعت شکنان این چنین در کلام رسول خدا آمده اند:
ای مردم! من همه چیز را برای شما بیان نمودم و به شما تفهیم کردم و این علی بن ابی طالب است که بعد از من حقایق را به شما تفهیم خواهد نمود. آگاه باشید من شما را می خوانم که در پایان خطبه بامن و علی دست دهید و بیعت و اقرار به مقام او نمایید.

آگاه باشید که من با خدای خود بیعت نمودم و علی بن ابی طالب با من بیعت نمود [و اینک نیز] من از طرف خداوند از شما برای او بیعت می گیرم. پس هرکس بیعت خود را بشکند به خود زیان رسانده است. و در فرازی دیگر می فرماید:

«ای مردم! چه می گوید؟ بدانید که خداوند به آنچه گفتید [و به آن اعتراف نمودید] دانا است و از گفته ها و نیت های هرکسی آگاه است. پس هرکس هدایت یافت رستگار شد و هر کس گوش به فرمان خدا نداد گمراه گردید و هر کس با من بیعت نمود، در حقیقت، با خدای خود بیعت نمود، چرا که دست خدا بالای دست بیعت کنندگان قرار دارد.»

ای مردم! از خدا بترسید و با علی به عنوان امیرالمؤمنین بیعت نمایید و با [امام] حسن و [امام] حسین و امامان بعد از آنان نیز بیعت کنید. همانا آنها تا قیامت کلمه باقیه هستند و خداوند کسانی را که [به آنان] خیانت می کنند هلاک خواهد نمود و به کسانی که به عهد خود [نسبت به آنها] وفا می نمایند ترحم خواهد نمود به راستی، هر کس خیانت کند و عهد خود را نسبت به آنان بشکند به خود خیانت نموده است.

۵۱- اهمیت وجود امام معصوم در چیست و آیا در قرآن

اشاره‌ای به معصومین علیهم‌السلام شده است؟

رسول خدا درباره امامان معصوم چنین می‌فرماید:

[ای مردم!] هیچ امر به معروف و نهی از منکری نیست جز آن که باید با پیروی از امام معصوم باشد [و کسی حق ندارد از پیش خود مردم را امر و نهی کند].

ای مردم! قرآن در آیه **﴿و جعلها کلمة باقیة فی عقبه﴾** شما را آگاه نموده که امامان بعد از علی بن ابی طالب علیه‌السلام از فرزندان اویند و من نیز به شما گفتم که آنان از من هستند و من نیز از آنان می‌باشم [یعنی آنان از نسل من هستند و دانش آنها نیز از من است و ادامه نبوت و رسالت من به وجود آنان وابسته است] و من به شما گفتم: تا وقتی که در دین خود به قرآن و عترت من تمسک جوئید و از آنها پیروی کنید گمراه نخواهید شد.

۵۲- دعوت به بیعت و مراسم آن چگونه برگزار شد؟

پیامبرگرامی صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم مأمور بود که از همه مردم برای امیرمؤمنان بیعت

بگیرد لذا خطاب به آنان فرمود:

ای مردم! جمعیت شما بیش از آن است که هر کدامتان دست بیعت به من بدهید و با من پیمان بیعت ببندید. خداوند به من امر نموده که از شما نسبت به ولایت و امامت علی بن ابی طالب و فرزندان او بیعت بگیرم و شما بازبان خود اقرار به ولایت و امامت او و فرزندانش بنمایید. پس همگی بگویید:

«ما سخنان تو را شنیدیم و اطاعت کردیم و خشنود هستیم و دستور تو را نسبت به آنچه از طرف خداوند در باره علی و فرزندان او گفتمی اطاعت می‌کنیم و با دست و زبان و جان و دل نسبت به آن با تو بیعت می‌نماییم و با این عقیده زنده هستیم و می‌میریم و در قیامت مبعوث خواهیم شد و هرگز شک و تردیدی در آن پیدا نمی‌کنیم و تغییر و تبدیلی در آن انجام نخواهیم داد و از عهد و پیمان خویش باز نخواهیم گشت و از خدا و رسول او و علی [امیرالمؤمنین] و فرزندان او - همان امامانی که از نسل تو هستند - پیروی و اطاعت خواهیم نمود.»

سپس فرمود: من منزلت و مقام [امام] حسن و [امام] حسین علیه‌السلام را نزد خود و جایگاه آنها نزد پروردگارم را برای شما بیان نمودم و گفتم که آنان پس از جد و پدر خود، آقای جوانان اهل بهشت هستند و پس از پدر خود - که من نیز قبل از علی پدر آنان هستم - امام و رهبر مردم خواهند بود. [پس شما] بگویید:

«ما [پس از این سخنان] از خدا و رسول او و علی و حسن و حسین و امامان بعد از آنها [که نام بردید] اطاعت می‌کنیم و با امیرمؤمنان عهد و پیمان

می‌بندیم که از جان و دل و زبان مطیع او باشیم [واگرتوانستیم بادت خود با پیامبر و علی علیه السلام بیعت‌نماییم]، دست خود را در دست کسانی می‌گذاریم که با آنان بیعت نموده‌اند و از دل و جان پیمان بسته‌اند.

ما هرگز بیعت خود را نمی‌شکنیم و از علی علیه السلام روی نمی‌گردانیم و کسی را جایگزین او نمی‌کنیم.

در این بیعت خدا را شاهد می‌گیریم و شهادت و گواهی او را کافی می‌دانیم و تو [ای رسول خدا] و همهٔ بندگان خدا از حاضر و غایب و همهٔ ملائکه الهی و جنود خداوند نیز بر ما گواه باشید، و خداوند بزرگ‌تر از هر شاهد و گواهی است.»

سپس فرمود: «ای مردم! چه می‌گویید؟ بدانید که خداوند به آنچه گفتید [و به آن اعتراف نمودید] دانا است و از گفته‌ها و نیت‌های هرکسی آگاه است. پس هر کس هدایت یافت رستگار شد و هر کس گوش به فرمان خدا نداد گمراه گردید و هر کس با من بیعت نمود، در حقیقت، با خدای خود بیعت نمود، چرا که دست خدا بالای دست بیعت‌کنندگان قرار دارد.»

ای مردم! از خدا بترسید و با علی به عنوان امیرالمؤمنین بیعت نمایید و با [امام] حسن و [امام] حسین و امامان بعد از آنان نیز بیعت کنید. همانا آنها تا قیامت کلمهٔ باقیه هستند و خداوند کسانی را که [به آنان] خیانت می‌کنند هلاک خواهد نمود و به کسانی که به عهد خود [نسبت به آنها] وفا می‌نمایند ترحم خواهد نمود به راستی، هر کس خیانت کند وعهد خود را نسبت به آنان بشکند به خود خیانت نموده است.

ای مردم! آنچه را من به شما گفتم بگویید [و به آن اعتراف کنید] و بر علی علیه السلام به عنوان امیرالمؤمنین سلام نمایید و [همان گونه که خدا به شما تعلیم نموده] بگویید: «خدایا، دستور تو را شنیدیم و اطاعت کردیم و آمرزش

تو را می‌طلبیم. پروردگارا، بازگشت ما به سوی تو خواهد بود.» و بگویید: «ستایش مخصوص خدایی است که ما را به این حقیقت هدایت نمود [و ما راه رستگاری خود را دانستیم] و اگر او ما را هدایت نکرده بود ما همواره در گمراهی بودیم.»

ای مردم! فضایل علی بن ابی‌طالب را خدا می‌داند و او در قرآن به قدری فضایل او را ذکر نموده که من در یک جلسه نمی‌توانم آنها را بیان کنم. پس هر کس فضایل او را برای شما بیان نمود او را تصدیق نمایید.

۵۳- موالیان و دوستان امیرمؤمنان علیه السلام چه فضیلتی دارند؟

پیامبر صلی الله علیه و آله در آخرین فرازها از خطبه خود به فضیلت شیعیان علی علیه السلام و فرزندان او اشاره نموده، چنین می فرماید

ای مردم! هر کس از خدا و رسول او و از علی بن ابی طالب و از امامان بعد از او - که من برایتان ذکر نمودم - اطاعت و پیروی نماید، به راستی، به رستگاری بزرگی دست یافته است.

ای مردم! کسانی که [امروز] نسبت به بیعت و پذیرفتن ولایت علی بن ابی طالب و سلام بر او، به عنوان «امیرالمؤمنین» سبقت بگیرند رستگار خواهند شد و در بهشت‌های پر نعمت خواهند بود.

ای مردم! سخنی بگویند که خدا به واسطه آن از شما خشنود گردد، و بدانید که اگر شما و همه مردم روی زمین - در اثر کفران نعمت‌های خدا و انکار آنچه از ناحیه خداوند نازل شده است - کافر شوند هرگز آسیبی به خدا نمی‌رسانند. سپس در پایان سخنان خود فرمود:

پروردگارا! مردها و زن‌های مؤمن را [که پیامبر و اولیای تو را تصدیق نمودند] بیامرز و خشم خود را بر کافران فرو فرست. و الحمد لله رب العالمین.

بخش سوم :

اهمیت و ولایت امیرمؤمنان علیه السلام

۵۴- مفهوم امامت از نظر قرآن و روایات چیست؟

«و إِذِ ابْتَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ رَبَّهُ بِكَلِمَاتٍ فَاتَمَّهَنَ قَالَ انِّي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا قَالَ وَ مِنْ ذُرِّيَّتِي قَالَ لَا يَنَالُ عَهْدِي الظَّالِمِينَ^(۱)»: «هنگامی که پروردگار ابراهیم او را به آزمایشاتی آزمود و او تمامی را کامل کرد، خداوند فرمود: همانا تو را برای مردمان امام قرار می‌دهم. ابراهیم گفت: و از فرزندانم؟ خداوند فرمود: پیمان امامت من ستمکاران را نخواهد رسید.»

از آیه‌ی کریمه استفاده می‌شود که امامت عهدی از سوی خداوند و مقامی است که لازمه‌ی آن عصمت و به جعل و نصب خداوند تحقق می‌پذیرد.

* در حدیث مشهور ثقلین تعبیرات به گونه‌ای است که نشان می‌دهد امام به ضمیمه‌ی قرآن کریم، جانشین پیامبر صلی الله علیه و آله در نبوت و رسالت است و آن دو هرگز از هم جدا نمی‌شوند و با هم از دین نبوی حکایت می‌کنند. پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: «إِنِّي مُخَلَّفٌ فِيكُمْ الثَّقَلَيْنِ كِتَابَ اللَّهِ وَ عِثْرَتِي أَهْلَ بَيْتِي. انظروا كيف تخلفوني فيهما»^(۲)

واژه‌ی «مخلف» نشان‌گر این است که پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم بایستی از سوی خدا جانشینش را معرفی کند و از ضمیمه‌ی قرآن به اهل بیت، معلوم می‌شود جانشین او تنها جنبه‌ی حاکمیت سیاسی و زمام‌داری اجتماعی ندارد بلکه در تمامی شؤون و ابعاد شخصیت رسول الله صلی الله علیه و آله جانشین آن حضرت است به جز نبوت تشریحی و قانون‌آوری.

* و در حدیث حضرت کاظم علیه السلام آمده: «الإمامة هي النور»^(۳).

* و نیز در حدیث معروف حضرت رضا علیه السلام آمده: «إِنَّ الإِمَامَةَ مَنْزِلَةٌ

۲- کافی ۲۹۳/۱، شرح نهج البلاغه ج ۶/۳۷۵

۱- بقره ۱۲۴/

۳- کافی ۱۹۹/۱.

الانبياء وارث الاوصياء»^(۱).

«و... إِنَّ الْإِمَامَةَ خِلَافَةُ الرَّسُولِ وَ مَقَامُ امِيرِ الْمُؤْمِنِينَ وَالْحَسَنِ وَالْحُسَيْنِ وَ... إِنَّ الْإِمَامَةَ زِمَامُ الدِّينِ وَ نِظَامُ الْمُسْلِمِينَ وَ صَلَاحُ الدُّنْيَا وَ عِزُّ الْمُؤْمِنِينَ وَ... إِنَّ الْإِمَامَةَ أَسُّ الْأَسْلَامِ النَّامِي وَ فَرْعُهُ السَّامِي.»

خلاصه‌ی مضمون عبارات این‌که: امامت پایه‌ی بالنده‌ی اسلام و شاخه‌ی بلند آن است. و امامت از جهت منزلت و شأن و موقعیت و ژرفا، برتر از دسترسی خرده‌های مردمان است که بتوانند با آرا و انتخاب خود امامی برپا کنند.

از این روی امام، نایب و جای‌نشین تمامی ابعاد و شؤون پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله‌است به جز یک شأن که رسول‌گرامی آن را مکرر استثنا فرموده و آن شأن نبوت تشریحی است که می‌فرمود: «يا علي انت مني بمنزلة هارون من موسى الا انه لانيبي بعدى»^(۲).

و نیز او در طول بیست و اندی سال پیامبری خود مقامات امام و عهلی‌علیه‌السّلام را گوشزد فرمود و شؤون و فضایل مهم او را همچون ولایت در تکوین، ابلاغ متن دین، تبیین و تفسیر قرآن و احکام، زمامداری و حکومت جامعه، علم غیب و عصمت، شجاعت و پهلوانی و... تذکر داد.

۵۵- آیاتی از قرآن که درباره‌ی امامت یا افضلیت حضرت علی‌علیه‌السّلام است کدامند؟

۱- «إِنَّمَا وَلِيكُمُ اللَّهُ وَ رَسُولُهُ وَ الَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ يقيمون الصَّلَاةَ وَ يُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَ هُمْ رَاكِعُونَ»^(۱)

«سرپرست و رهبر شما تنها خدا و پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله‌است و آنان که ایمان آورده، نماز به‌پا می‌دارند و در حال رکوع زکات می‌پردازند» تمام تفاسیر شیعه و اکثر تفاسیر اهل تسنن اتفاق دارند بر این‌که آیه‌ی کریمه درباره‌ی علی‌علیه‌السّلام است آن هنگام که در نماز و حال رکوع زکات دادند.^(۲)

۲- «أَطِيعُوا اللَّهَ وَ أَطِيعُوا الرَّسُولَ وَ أُولَى الْأَمْرِ مِنْكُمْ»^(۳)
«ای ایمانیان از خدا اطاعت کنید و فرمان رسول و صاحبان امر را گردن نهید.»

طبق تفاسیر؛ اولی‌الامر، امامان [معصوم] می‌باشند.^(۴)
۳- «الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَ أَتَمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَ رَضِيتُ لَكُمْ

۱- مائده ۵۵/

۲- در تفاسیر شیعه: - تفسیر مجمع‌البیان ۳/۲۰۹، - تفسیر قمی ۱/۱۷۰، - تفسیر عیاشی ۲/۵۶-۵۸

در تفاسیر سنی: - تفسیر کشاف ۱/۶۲۳، - تفسیر فخر رازی ۱۲/۲۵، - تفسیر طبری ۶/۱۸۶

۳- نساء ۵۹/

۴- در تفاسیر شیعه: - تفسیر مجمع‌البیان ۳/۶۴، - تفسیر قمی ۱/۱۴۱، - تفسیر عیاشی ۱/۴۱۰-۴۱۴

در تفاسیر سنی: - تفسیر کشاف ۱/۵۳۵، - تفسیر فخر رازی ۱۰/۱۴۲، - تفسیر طبری ۵/۹۳

الإسلام ديناً^(۱)

«امروز دین شما را کامل، نعمت را بر شما تمام کردم و خشنودم که اسلام دین شما باشد.»^(۲)

۳- ﴿قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى﴾؛^(۳) «ای رسول ما به امت [بگو من از شما اجر رسالت جز این نمی خواهم که مودت و محبت مرا در حق خویشان من منظور دارید.»

سیوطی از ابن عباس نقل کرده است: «هنگامی که این آیه بر پیامبر ﷺ نازل شد، عرض کردند: ای رسول خدا! قرابت تو که مودتشان بر ما واجب است کیانند؟ فرمود: علی و فاطمه و دو فرزند آنها.»^(۴)

۴- ﴿إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا﴾؛^(۵) «همانا خداوند می خواهد پلیدی و گناه را از شما اهل بیت دور کند و کاملاً شما را پاک سازد.»

مسلم بن حجاج به سند خود از عایشه نقل کرده که رسول خدا ﷺ صبح هنگامی از اتاق خارج شد، در حالی که بر دوش او عبائی بود، در آن هنگام حسن بن علی وارد شد، او را داخل آن عبا - کسا - نمود. سپس حسین وارد شد و در آن داخل شد. آن گاه فاطمه وارد شد و پیامبر او را داخل آن عبا نمود. آن گاه علی وارد شد و او را نیز در آن داخل نمود. سپس این آیه را قرائت کرد:

۱- مائده ۳/

۲- در تفاسیر شیعی: - تفسیر مجمع البیان ۱۵۶/۳، - تفسیر قمی ۱۶۲/۱، - تفسیر عیاشی ۹/۲/

در تفاسیر سنی: - تفسیر کشاف ۵۹۳/۱، - تفسیر فخر رازی ۱۳۶/۱۱، - تفسیر طبری ۵۱/۶/

۳- سورة شوری، آیه ۲۳.

۴- احیاء المیت بفضائل اهل البیت ۷، ص ۲۳۹؛ در المنثور، ج ۶، ص ۷؛ جامع البیان، ج ۲۵، ص ۱۴؛ مستدرک حاکم، ج ۲، ص ۴۴۴؛ مسند احمد، ج ۱، ص ۱۹۹ و...

۵- سورة احزاب، آیه ۳۳.

﴿إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا﴾^(۱)

۵- ﴿وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَشْرِي نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ وَاللَّهُ رَؤُفٌ بِالْعِبَادِ﴾؛^(۲) «بعضی از مردم جان خود را به خاطر خشنودی خدا می فروشند؛ و خداوند نسبت به بندگان مهربان است.»

ابن عباس می گوید: آیه هنگامی نازل شد که پیامبر ﷺ با ابوبکر از دست مشرکان مکه به غار پناه برد و علی رضی الله عنه در رختخواب پیامبر صلی الله علیه و آله خوابید.^(۳) ابن ابی الحدید می گوید: تمام مفسران روایت کرده اند که این آیه در شأن علی رضی الله عنه هنگامی نازل شد که در بستر رسول خدا صلی الله علیه و آله آرمید.^(۴)

این حدیث را احمد بن حنبل در المسند،^(۵) طبری در تاریخ الأمم و الملوک؛^(۶) و دیگران نقل کرده اند.

۶- ﴿فَمَنْ حَاجَّكَ فِيهِ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ فَقُلْ تَعَالَوْا نَدْعُ أَبْنَاءَنَا وَأَبْنَاءَكُمْ وَنِسَاءَنَا وَنِسَاءَكُمْ وَأَنْفُسَنَا وَأَنْفُسَكُمْ ثُمَّ نَبْتَهِلْ فَنَجْعَلْ لَعْنَتَ اللَّهِ عَلَى الْكَاذِبِينَ﴾؛^(۷) «پس هر کس با تو [درباره عیسی] در مقام محاجه بر آید، پس از آن که به وحی خدا بر احوال او آگاه شدی، بگو که بیایید ما و شما با فرزندان و زنان خود با هم به مباحله برخیزیم تا دروغگو و کافران را به لعن و عذاب خدا گرفتار سازیم.»

مفسران اجماع دارند که مراد از ﴿أَنْفُسَنَا﴾ در این آیه علی بن ابیطالب می باشد، پس علی رضی الله عنه در مقامات و فضایل با پیامبر صلی الله علیه و آله مساوی است.

احمد بن حنبل در «المسند» نقل کرده است. «هنگامی که این آیه بر

۱- صحیح مسلم، ج ۲، ص ۳۳۱.

۲- المستدرک علی الصحیحین، ج ۳، ص ۴.

۳- شرح ابن ابی الحدید، ج ۱۳، ص ۲۶۲.

۴- مسند احمد ابن حنبل، ج ۱، ص ۳۴۸.

۵- تاریخ الامم والملوک، ج ۲، ص ۹۹-۱۰۱.

۶- سورة آل عمران، آیه ۶۱.

پیامبر ﷺ نازل شد، حضرت علی و فاطمه و حسن و حسین علیهم السلام را دعوت کرد و فرمود: بار خدایا اینان اهل بیت منند.^(۱)

مسلم،^(۲) ترمذی،^(۳) حاکم^(۴) و دیگران نیز به همین مضمون نقل کرده اند.

۱- مسند احمد، ج ۱، ص ۱۸۵.
 ۲- صحیح مسلم، ج ۷، ص ۱۲۰.
 ۳- سنن ترمذی، ج ۵، ص ۵۹۶.
 ۴- المستدرک علی الصحیحین، ج ۳، ص ۱۵۰.

۵۶- برخی از روایاتی که دلالت بر افضلیت حضرت علی علیه السلام دارد کدامند؟

۱- حضرت علی علیه السلام برادر پیامبر صلی الله علیه و آله

حاکم نیشابوری از عبدالله بن عمر روایت کرده است: پیامبر صلی الله علیه و آله بین اصحاب خود عقد اخوت بست ... علی علیه السلام عرض کرد: ای رسول خدا! بین اصحابت عقد اخوت بستی، پس برادر من کیست؟ پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود: تو برادر من هستی در دنیا و آخرت.^(۱)

بزرگان اهل سنت گفته اند: «این عمل پیامبر دلالت بر برتری حضرت علی علیه السلام بر جمیع صحابه دارد، و نیز دلالت دارد بر این که غیر از علی علیه السلام کسی دیگر کفو و همتای رسول خدا صلی الله علیه و آله نیست.»^(۲)

۲- حضرت علی علیه السلام مولود کعبه

فاطمه بنت اسد، امیر المؤمنین علی بن ابی طالب - کرم الله وجهه - را داخل کعبه به دنیا آورد.^(۳)

۳- حضرت علی علیه السلام و تربیت الهی

حاکم نیشابوری می نویسد: «از نعمت های خداوند بر علی بن ابی طالب علیه السلام تقدیری بود که برای آن حضرت مقدر داشت. قریش در مشکلات بی شماری قرار گرفته بودند. ابوطالب علیه السلام اولاد زیادی داشت،

۱- المستدرک علی الصحیحین، ج ۳، ص ۱۴ و ...
 ۲- الامام علی بن ابی طالب، ص ۴۳.
 ۳- المستدرک علی الصحیحین، ج ۳، ص ۵۵۰، ح ۶۰۴۴.

رسول خدا ﷺ به عمویش عباس که از تمام بنی هاشم ثروتمندتر بود، فرمود: ای ابوالفضل! برادر تو ابوطالب عیالمند است و زندگی سختی دارد، نزد او رویم تا از بار او بکاهیم! من یکی از فرزندان او را بر می‌گزینم و تو نیز فرزند دیگری را انتخاب کن تا تحت کفالت خود قرار دهیم. عباس قبول کرد و هر دو به نزد ابوطالب آمدند و بعد از طرح تقاضای خود، ابوطالب عرض کرد: عقیل را نزد من بگذارید و هر کدام از فرزندها را که خواستید می‌توانید انتخاب کنید. پیامبر ﷺ علی را انتخاب کرد و عباس، جعفر را. علی تا هنگام بعثت با پیامبر ﷺ بود و از او پیروی کرده و او را تصدیق می‌نمود... پیامبر ﷺ برای نماز به مسجد می‌آمد، و به دنبالش علی و خدیجه می‌آمدند و با آن حضرت در ملاء عام نماز می‌گزاردند، در حالی که غیر از این سه نفر کسی دیگر نمازگزار نبود.^(۱)

۴ - حضرت علی بر هیچ بتی سجده نکرد

استاد عباس محمود عقّاد می‌نویسد: «به طور مسلم علی مسلمان متولد شد، زیرا او تنها کسی بود که دو چشمش را بر اسلام باز نمود، و هرگز شناختی از عبادت بت‌ها نداشت.»^(۲)

۵ - حضرت علی اولین مؤمن

پیامبر ﷺ در مورد علی به حضرت زهرا علیها السلام فرمود: «همانا او اولین شخصی است از اصحابم که به من ایمان آورد.»^(۳)

۱-المستدرک علی الصحیحین، ج ۳، ص ۱۸۳؛ مسند احمد، ج ۱، ص ۲۰۹؛ تاریخ طبری، ج ۲، ص ۳۱۱.
 ۲-عقبیة الامام علی، ص ۴۳.
 ۳-مسند احمد، ج ۵، ص ۶۶۲؛ کنز العمال، ح ۱۱، ص ۶۰۵، ح ۲۳۹۲۴ و....

۶ - حضرت علی محبوب‌ترین خلق خداوند

ترمذی به سندش از انس بن مالک نقل کرده که فرمود: نزد رسول خدا ﷺ پسرانده‌ای بریان شده قرار داشت، پیامبر ﷺ عرض کرد: بار خدایا محبوب‌ترین خلقت را به سوی من بفرست تا با من از این پسرانده میل نماید، در این هنگام علی آمد و با پیامبر ﷺ تناول نمود.^(۱) استاد احمد حسن باقوری می‌نویسد: «اگر کسی از تو سؤال کند که به چه دلیل مردم علی را دوست می‌دارند؟ بر توست که در جواب او بگویی: بدان جهت است که خدا علی را دوست می‌دارد.»^(۲)

۷ - علی و پیامبر از یک نور

رسول خدا ﷺ فرمود: من و علی بن ابی طالب چهار هزار سال قبل از آن که حضرت آدم خلق شود نزد خداوند نور واحدی بودیم، هنگامی که خداوند آدم را خلق کرد، آن نور دو قسمت شد: جزئی از آن، من هستم و جزء دیگرش علی است.^(۳)

۸ - حضرت علی زاهدترین مردم

استاد عباس محمود عقّاد می‌نویسد: «در میان خلفا، در لذت بردن از دنیا، زاهدتر از علی نبوده است...»^(۴)

۹ - حضرت علی شجاع‌ترین صحابه

استادان علی جندی، و محمد ابوالفضل ابراهیم، و محمد یوسف

۱-صحیح ترمذی، ج ۵، ص ۵۹۵.
 ۲-علی امام الأئمة، ص ۱۰۷.
 ۳-تذکرة الخواص، ص ۴۶.
 ۴-عقبیة الامام علی، ص ۲۹.

محبوب در کتاب خود «سجع الحمام فی حکم الامام» می نویسد: «او سید مجاهدین بود و در این امر منازعی نداشت. و در مقام او همین بس که در جنگ بدر - بزرگ ترین جنگی که در آن رسول خدا ﷺ حضور داشت - هفتاد نفر از مشرکان کشته شدند، که نصف آن ها را علی علیه السلام و بقیه را مسلمانان و ملائکه کشتند. او کسی بود که در جنگ ها زحمات زیادی را متحمل شد. وی پیش تاز مبارزان در روز بدر بود. و از جمله کسانی بود که در جنگ احد و حنین ثابت قدم ماند. او فاتح و شجاع خیبر و قاتل عمر بن عبدود سواره خندق و مرحب یهودی بود.»^(۱)

۱۰ - حضرت علی علیه السلام داناترین صحابه

حضرت علی علیه السلام داناترین اهل زمان خود بود و این مطلب را از جهاتی می توان به اثبات رساند:

الف - تصریح پیامبر ﷺ

پیامبر ﷺ فرمود: «أعلم امتی من بعدی علی بن ابی طالب»؛^(۲) «أعلم امت بعد از من علی بن ابی طالب است.»

ترمذی از رسول خدا ﷺ نقل کرده که فرمود: «انا دارالحکمة و علی بابها»؛^(۳) «من شهر حکمت و علی دروازه آن است.»

پیامبر ﷺ فرمود: «انا مدینة العلم و علی بابها، فمن اراد العلم فلیأت الباب»؛^(۴) «من شهر علم و علی درب آن است، پس هر کس طالب علم من است باید از درب آن وارد شود.»

۱- سجع الحمام فی حکم الامام، ص ۱۸.

۲- مناقب خوارزمی، ص ۴۰.

۳- صحیح ترمذی، ج ۵، ص ۶۳۷.

۴- المستدرک علی الصحیحین، ج ۳، ص ۱۲۷.

احمد بن حنبل از پیامبر ﷺ نقل کرده که به فاطمه علیها السلام فرمود: «الا ترضین انی زوجتک اقدم امتی سلماً و اکثرهم علماً و اعظمهم حِلماً»؛^(۱) «آیا راضی نمی شوی که من تو را به کسی تزویج کنم که اولین مسلمان است و علمش از همه بیشتر و حلمش از همه عظیم تر است.»

ب - اعتراف صحابه به اعلمیت امیر مؤمنان علیه السلام

عایشه می گوید: «علی اعلم مردم به سنت است.»^(۲)

ابن عباس می گوید: «عمر در خطبه ای که ایراد کرد، گفت: علی در قضاوت بی مانند است.»^(۳)

امام حسن علیه السلام بعد از شهادت پدرش حضرت علی علیه السلام فرمود: «همانا روز گذشته از میان شما شخصی رفت که سابقین و لاحقین به علم او نرسیدند.»^(۴)

ج - رجوع جمیع علوم به حضرت علی علیه السلام

ابن ابی الحدید در شرح نهج البلاغه می نویسد: «مبادی جمیع علوم به او باز می گردد. او کسی است که قواعد دین را مرتب و احکام شریعت را تبیین کرده است. او کسی است که مباحث علوم عقلی و نقلی را تقریر نموده است.»^(۵) آن گاه کیفیت رجوع هر یک از علوم را به حضرت علی علیه السلام توضیح می دهد.

۱۱ - حضرت علی علیه السلام بت شکن زمان

حضرت علی علیه السلام می فرماید: «با رسول خدا ﷺ حرکت کردیم تا به کعبه

۱- مسند احمد، ج ۵، ص ۲۶؛ مجمع الزوائد، ج ۵، ص ۱۰۱.

۲- تاریخ ابن عساکر، ج ۵، ص ۶۲؛ اسد الغابة، ج ۴، ص ۲۲.

۳- تاریخ ابن عساکر، ج ۳، ص ۳۶؛ مسند احمد، ج ۵، ص ۱۱۳؛ طبقات ابن سعد، ج ۲، ص ۱۰۲.

۴- مسند احمد، ج ۱، ص ۳۲۸ و... شرح ابن ابی الحدید، ج ۱، ص ۱۷.

رسیدیم... پیامبر ﷺ فرمود: بر دوش من سوار شو. بر دوش او سوار شدم. و به سطح کعبه رسیدم. حضرت می فرماید: در آن هنگام گمان می کردم که اگر بخواهم می توانم به افق آسمانها برسم. بالای کعبه رفتم، بر روی بام تمثالی طلا یا مس دیدم، به فکر افتادم چگونه آن را نابود سازم، آن را چپ و راست و جلو و عقب کردم تا بر آن دسترسی یابم. پیامبر ﷺ فرمود: او را بر زمین بینداز. من نیز آن را از بالای بام کعبه پایین انداختم و به مانند کوزه که بر زمین می خورد و تُخرد می شود، آن را شکستم. آن گاه از بام کعبه پایین آمده از آنجا دور شدیم.^(۱)

۱- مستدرک حاکم، ج ۲، ص ۳۶۶؛ مسند احمد، ج ۱، ص ۸۴؛ کنز العمال، ج ۶، ص ۴۰۷؛ تاریخ بغداد، ج ۱۳، ص ۳۰۲ و...

۵۷- تدابیر پیامبر ﷺ برای خلافت حضرت علی علیه السلام چه بود؟

می توان تدابیر پیامبر اکرم ﷺ در تبیین و تثبیت خلافت و جانشینی حضرت علی علیه السلام را در سه نوع خلاصه کرد:

- ۱- آمادگی تربیتی حضرت علی علیه السلام از کودکی و امتیاز او در کمالات و فضایل و علوم.
- ۲- بیان نصوص ولایت و امامت.
- ۳- اجرای عملی با تدابیر مخصوص در اواخر عمر پیامبر.

اینک هر یک از این سه مورد را توضیح می دهیم:

الف - آمادگی تربیتی

از آن جا که قرار بود خلیفه و جانشین رسول خدا ﷺ، امام علی بن ابی طالب علیه السلام باشد، لذا اراده و مشیت الهی بر آن تعلق گرفت که از همان ابتدای طفولیت در دامان رسول خدا ﷺ و در مرکز وحی بزرگ شود.

ب: تصریح بر ولایت و امامت

تدبیر دیگر پیامبر اکرم ﷺ این بود که در طول ۲۳ سال بعثت هر جا که موقعیت را مناسب می دید یادی از ولایت امیر مؤمنان علیه السلام و جانشین خود کرده، و مردم را به این مسئله مهم تذکر می داد که از جمله آن ها نص غدیر است.

ج - تدابیر عملی

پیامبر اکرم ﷺ در آخر عمر خود نیز برای تثبیت خلافت حضرت علی علیه السلام راههایی را عملی کردند تا شاید جلوی مکر و حيله دیگران را در

غصب خلافت بگیرند، ولی متأسفانه این تدابیر اثری نداشت، زیرا گروه مخالف، چنان قوی بود که نگذاشت این تدبیرهای پیامبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عملی شود. در این جا به چند نمونه از تدابیر عملی اشاره خواهیم کرد:

۱- بلند کردن دست حضرت علی عَلِيٌّ در روز غدیر خم

در روز غدیر خم پیامبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بعد از سخنان مفصلی که برای مردم بیان فرمود! دست حضرت علی را گرفته و به عنوان امام و جانشین خود به مردم معرفی کرد. امامت و ولایت امیر مؤمنان بارها در سخنان پیامبر در روز غدیر مورد تاکید قرار گرفت که شرح آن در بخش دوم (خطبه غدیر) گذشت.

۲- فرستادن لشکر اسامه

پیامبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ در بستر بیماری است، در حالی که بر امت خود سخت نگران می باشد؛ نگران اختلاف و گمراهی؛ نگران این که تمام تدابیر او بر هم ریزد؛ نگران این که مسیر نبوت و رسالت و شریعت به انحراف کشیده شود. پیامبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مضطرب است، دشمنی بزرگ چون روم در پشت مرزهای اسلامی کمین نموده تا صحنه را خالی ببیند و با ضربه‌ای سهمگین مسلمین را از پای درآورد.

پیامبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وظایف مختلفی دارد؛ از سویی باید با دشمن بیرونی مقابله کند، لذا تأکید فراوان داشت تا لشکری را برای مقابله با آنان گسیل دارد، از طرفی دیگر خلیفه و جانشین به حق باید مشخص شده و موقعیت او تثبیت گردد، ولی چه کند؟ نه تنها با دشمن بیرونی دست به گریبان است بلکه با طیفی از دشمنان داخلی نیز که در صددند تا نگذارند نقشه‌ها و تدابیر پیامبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ در مسئله خلافت و جانشینی عملی شود، نیز روبه‌روست. پیامبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ برای

عملی کردن تدبیر خود دستور می دهد همه کسانی که آمادگی جهاد و شرکت در لشکر اسامه را دارند از مدینه خارج شده و به لشکر او بپیوندند. ولی مشاهده می کند که عده‌ای با بهانه‌های واهی عذر آورده و از لشکر اسامه خارج می شوند و به او نمی پیوندند. گاهی بر پیامبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اعتراض می کنند که چرا اسامه را، که فردی جوان و تازه کار است، به امیری لشکر برگزیده است، در حالی که در میان لشکر افرادی کارآزموده وجود دارد؟

پیامبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ با اعتراض بر آنها و این که اگر بر فرماندهی اسامه خرده می گیرید، قبلاً بر امارت پدرش هم ایراد می کردید، سعی بر آن داشت که جمعیت را از مدینه خارج کرده و به لشکر اسامه ملحق نماید. حتی کار به جایی رسید که وقتی پیامبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نافرمانی عده‌ای از جمله عمر و ابوبکر و ابو عبیده و سعد بن ابی وقاص و برخی دیگر را دید که امر او را در ملحق شدن به لشکر اسامه امتثال نمی کنند، آنان را لعنت کرد و فرمود: «لَعْنُ اللَّهِ مِنْ تَخَلَّفَ جَيْشِ اسَامَةَ»؛^(۱) «خدا لعنت کند هر کسی را که از لشکر اسامه تخلف نماید.» ولی در عین حال برخی به دستورهای اکید پیامبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ توجهی نمی کردند. گاهی به بهانه این که ما نمی توانیم دوری پیامبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ را هنگام مرگ تحمل کنیم، از عمل به دستور پیامبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سرپیچی می کردند.

ولی حقیقت امر چیز دیگری بود؛ آنان می دانستند که پیامبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، علی عَلِيٌّ و برخی از اصحاب خود را که موافق با بنی هاشم و امامت و خلافت حضرت علی عَلِيٌّ هستند، نزد خود نگاه داشته تا هنگام وفات به او وصیت کرده و بعد از وفات نیز آن گروه از صحابه با علی عَلِيٌّ بیعت نمایند و خلافت از دست آنان خارج شود، ولی عزم آنان بر این بود که هر طور و به هر نحوی که شده از انجام این عمل جلوگیری کنند، و نگذارند که عملی شود.

۱- ملل و نحل، شهرستانی، ج ۱، ص ۲۳.

این نکته نیز قابل توجه است که چرا پیامبر صلی الله علیه و آله اسامه را که جوان تازه کار و کم سن و سال است، به فرماندهی لشکر برگزید و به پیشنهاد کنار گذاشتن او از فرماندهی لشکر به حرف هیچ کس توجهی نکرده بلکه بر امیری او تأکید نمود؟ نکته اش چیست؟

پیامبر صلی الله علیه و آله می دانست که بعد از رحلتش به مسئله خلافت و امامت علی بن ابوطالب رضی الله عنه به بهانه های مختلف از جمله جوانی علی بن ابوطالب رضی الله عنه خرده می گیرند؛ خواست با این عمل به مردم بفهماند که امارت و خلافت به لیاقت است، نه به سن، بعد از من نباید در امامت علی رضی الله عنه به عذر این که علی رضی الله عنه کم سن و سال است، اعتراض کرده و حق او را غصب نمایند. اگر کسی لایق امارت و خلافت است، باید همه - پیر و جوان، زن و مرد - مطیع او باشند، ولی - متأسفانه - این تدبیر پیامبر صلی الله علیه و آله هم عملی نشد و بابرهم زدن لشکر و خارج شدن از آن به بهانه های مختلف نقشه های پیامبر صلی الله علیه و آله را برهم زدند.^(۱)

۳- دعوت به نوشتن وصیت

بعد از آن که پیامبر صلی الله علیه و آله مشاهده نمود که تدبیر فرستادن مردم بال لشکر به بیرون مدینه عملی نشد، در صدد برآمد که تمام سفارش های لفظی را در باب امامت علی رضی الله عنه که در طول ۲۳ سال به مردم گوشزد کرده است، در وصیت نامه ای مکتوب کند. از همین رو در روز پنج شنبه چند روز قبل از وفاتش در حالی که در بستر آرمیده بود و از طرفی نیز حجره پیامبر صلی الله علیه و آله مملو از جمعیت و گروه های مختلف بود، خطاب به جمعیت کرده و فرمود: «کتابی

بیاورید تا در آن چیزی بنویسم که با عمل به آن بعد از من گمراه نشوید.» بنی هاشم و همسران پیامبر صلی الله علیه و آله در پشت پرده اصرار اکید بر آوردن صحیفه و قلم برای نوشتن وصیت نامه رسول خدا صلی الله علیه و آله داشتند. ولی همان طیفی که در سرزمین عرفات مانع شدند تا پیامبر صلی الله علیه و آله کلام خود را در امر امامت خلفای بعدش بیان بفرماید، در حجره پیامبر صلی الله علیه و آله نیز جمع بودند و از عملی شدن دستور پیامبر صلی الله علیه و آله جلوگیری کردند. عمر یک لحظه متوجه شد که اگر این وصیت مکتوب شود تمام نقشه ها و تدبیرهایش در غصب خلافت بر باد خواهد رفت و از طرفی مخالفت دستور پیامبر صلی الله علیه و آله را صلاح نمی دید. لذا در صدد چاره ای برآمد و به این نتیجه رسید که به پیامبر صلی الله علیه و آله نسبتی دهد که عملاً و خود به خود نوشتن نامه و وصیت بی اثر گردد. از این رو به مردم خطاب کرده گفت: «نمی خواهد صحیفه بیاورید، زیرا پیامبر صلی الله علیه و آله هذیان می گوید! کتاب خدا ما را بس است!» این جمله را که طرفداران عمر و بنی امیه و قریش از او شنیدند، آنان نیز تکرار کردند. ولی بنی هاشم سخت ناراحت شده با آنان به مخالفت برخاستند. پیامبر صلی الله علیه و آله با این نسبت ناروا، که همه شخصیت او را زیر سؤال می برد، چه کند؟ چاره ای ندید جز این که آنان را از خانه خارج کرده و فرمود: «از نزد من خارج شوید، سزاوار نیست که نزد پیامبر صلی الله علیه و آله نزاع شود!»^(۱)

۱- ر.ک: طبقات ابن سعد، ج ۴، ص ۶۶؛ تاریخ ابن عساکر، ج ۲، ص ۳۹۱؛ کنز العمال، ج ۵، ص ۳۱۳؛ تاریخ یعقوبی، ج ۲، ص ۹۳؛ شرح ابن ابی الحدید، ج ۲، ص ۲۱؛ مغازی واقدی، ج ۳، ص ۱۱۱؛ تاریخ ابن خلدون، ج ۲، ص ۴۸۴؛ سیره حلبیه، ج ۳، ص ۲۰۷.

۱- ر.ک: صحیح بخاری: کتاب المرضی، ج ۷، ص ۹؛ صحیح مسلم، کتاب الوصیه، ج ۵، ص ۷۵؛ مسند احمد، ج ۴، ص ۳۵۶، ح ۲۹۹۲.

۵۸- سر روی گردانی بیشتر صحابه از امیرمؤمنان علی علیه السلام با وجود ادله قوی و تصریحات پیامبر، چه بود؟

روی گردانی مردم از علی علیه السلام عوامل متعددی داشت که برخی از آنها عبارتند از:

۱- حقد و کینه

حضرت علی علیه السلام کسی بود که پدران و اجداد کافر و فاسق عده‌ای از همین افراد تازه مسلمان را در جنگ‌ها به قتل رسانده بود و لذا کینه عجیبی در دل از این جهت نسبت به آن حضرت داشتند.

چنانچه عبدالله بن عمر به حضرت علی علیه السلام می‌گوید:

«چگونه قریش تو را دوست ندارد در حالی که تو در روز بدر و احد هفتاد نفر از بزرگان آنان را به قتل رساندی»^(۱).

از امام زین العابدین علیه السلام و نیز ابن عباس سؤال شد: چرا قریش نسبت به علی علیه السلام بغض داشت؟ امام علیه السلام فرمود: «زیرا عده‌ای از آنان را به جهنم واصل کرده، و عده دیگر را نیز خوار و ذلیل کرد»^(۲).

۲- حضرت علی مرد عدالت بود

ابن ابی الحدید می‌نویسد: «مهم‌ترین سبب در اعراض عرب از امیرالمؤمنین علیه السلام مسئله مالی بود؛ زیرا علی علیه السلام شخصی نبود که کسی را بی جهت بر دیگری برتری دهد، عرب را بر عجم تفضیل بخشد، همان‌گونه که پادشاهان چنین می‌کردند. او کسی بود که هرگز اجازه نمی‌داد تا شخصی

۱- المناقب، ج ۳، ص ۲۲۰.

۲- بحار الانوار، ج ۲۹، ص ۴۸۲.

به جهات خاص به او متمایل گردد...»^(۱).

۳- دشمنی با بنی هاشم

از آنجائی که گسترش و نفوذ دین اسلام باعث قلع و قمع بت پرستی و اعتقادات باطل آنان برپا شده است در مقابل آن‌ها جبهه‌ای عظیم تشکیل داده‌اند و کینه آن حضرت و وابستگان ایشان را به دل گرفته و به هر طریقی سعی در مقابله با آنها داشتند.

۱- شرح ابن ابی الحدید، ج ۲، ص ۱۹۷.

۵۹- علل دوری مسلمانان از اهل بیت علیهم السلام چه بود؟

۱- دشمنی بنی امیه و بنی عباس

بنی امیه تلاش فراوان داشتند تا به هر طریقی مردم را از اهل بیت دور کنند. معاویه در نامه‌ای به والیان خود چنین نوشت: «من ذمّة خود را بری ساختم از هرکسی که فضیلتی از فضایل ابوتراب و اهل بیتش را بازگو کند...» (۱).

معاویه در جواب نامه «زیاد» یکی از حاکمانش این گونه نوشت: «هر کس بر دین علی و رأی اوست را به قتل رسان و جسد او را قطعه قطعه کن». زیاد بعد از این دستور دو مرد حضرمی را که از پیروان امیر مؤمنان بودند بر درب خانه‌شان در کوفه به دار آویخت. (۲)

گروهی از بنی امیه به معاویه گفتند: ای امیرالمؤمنین! تو به آرزوی خود رسیدی، چرا دست از لعن این مرد - علی علیه السلام - بر نمی داری؟ معاویه گفت: نه به خدا سوگند دست بر نمی دارم تا این که کودکان بر این لعن بزرگ شده و بزرگان پیر شوند، تا وقتی که هیچ کس فضیلتی را برای او نقل نکند. (۳)

سیوطی می گوید: «در ایام حکومت بنی امیه، بر بالای بیش از هفتاد منبر حضرت علی بن ابی طالب علیه السلام لعن می شد، و این به جهت سنتی بود که معاویه ایجاد نموده بود». (۴)

۲- جعل روایات در شأن خلفا

معاویه در نامه‌ای به عاملان خود در مناطق مختلف چنین دستور داد:

۱- شرح ابن ابی الحدید، ج ۳، ص ۱۵. ۲- المحبر، ص ۴۷۹.

۳- شرح ابن ابی الحدید، ذیل خطبة ۵۷. ۴- النصایح الکافیة، ص ۷۹.

«... هر گاه نامه من به دست شما رسید مردم را دعوت به نقل روایات در فضایل صحابه و خلفای اولین کنید، و هر خبری را که در شأن ابوتراب - علی علیه السلام - نقل می کنند آن را بر صحابه منطبق نمایید؛ زیرا این کار نزد من محبوب تر است و چشم مرا روشن می کند، و بهتر می تواند حجت ابوتراب و شیعیانش را ابطال نماید. و تا می توانید فضایل عثمان را نقل کنید. این نامه برای مردم قرائت شد، لذا اخبار زیادی در مناقب صحابه روایت شد که همگی آن‌ها جعلی بوده و هرگز حقیقت نداشت. (۱)

۳- جعل روایات در مذمت اهل بیت علیهم السلام

معاویه عده‌ای از صحابه و برخی از تابعین را گمارد تا اخباری را در مذمت علی علیه السلام جعل کنند که مقتضی طعن و برائت از آن حضرت بود، و برای آنان اجرتی معین نمود تا در انجام این عمل رغبت کنند. (۲)

او اسامی کسانی را که در عصر معاویه در مذمت علی علیه السلام روایت جعل می کردند شمارش کرده و می گوید: آنان عبارتند از: ابوهریره، عمرو بن عاص، مغیره بن شعبه، عروة بن الزبیر، حریر بن عثمان و سمرة بن جندب. (۳)

۴ و ۵- تقلید باطل و تعصبات جاهلی

هنگامی که با برخی از مخالفان به بحث می نشینیم و حق را به آنان گوشزد می کنیم، آخرین جوابی که می دهند این است که: ما نمی توانیم دست از آداب و رسوم آبا و اجداد خود برداریم و با آنان به مخالفت پردازیم.

۱- شرح ابن ابی الحدید، ج ۳، ص ۱۵؛ فجر الاسلام، ص ۲۷۵.

۲- شرح ابن ابی الحدید، ج ۱، ص ۳۵۸. ۳- همان.

۶- کتمان فضایل اهل بیت علیهم السلام

دشمنان اهل بیت با استفاده از تمامی امکانات از جمله مواردی که در دلیل اول ذکر شد فضائل اهل بیت را کتمان و هرکسی را که قصد آشکار ساختن آن را داشت به طریقی مورد آزار و اذیت و حتی کشتن و به دار آویختن قرار دادند و به این وسیله مانع نشر فضائل ایشان شدند.

۷- تحریف فضایل اهل بیت علیهم السلام

تحریف فضائل یکی دیگر از ترفندهای دشمنان برای جلوگیری از گرایش مردم به اهل بیت بود.

۸- کوتاهی در تعریف اهل بیت علیهم السلام

یکی از عوامل مهم دیگر که تأثیر بسزایی در دوری مردم از اهل بیت علیهم السلام دارد، این که ما شیعیان و محبان آنان چندان که در توان داریم و می توانیم، فضایل و کمالات و معارف آنان را به مسلمانان، بلکه جهانیان عرضه نکرده و نمی کنیم. ما معتقدیم که اگر امت اسلامی و عالم حتی به گوشه‌ای از این معارف پی برند قطعاً به اهل بیت علیهم السلام روی آورده و از مریدان و موالیانشان خواهند شد، امری که سبب سعادت کل جوامع بشری و رشد و تعالی و کمال آنان خواهد بود. امیدواریم که روزی فرا رسد که بتوانیم از امکانات موجود در حدّ توان خود استفاده کرده، جایگاه اهل بیت علیهم السلام را در حدّ توان خود معرفی نماییم.

۶- آیا پیامبر از اختلاف بین امت اسلامی خبر داشت؟

از ظاهر برخی روایات استفاده می شود که پیامبر صلی الله علیه و آله از اختلاف امت اسلامی بعد از وفات خود اطلاع داشته است؛ که به عنوان نمونه می توان به این روایت اشاره نمود:

ابوهریره از رسول خدا صلی الله علیه و آله نقل کرده که فرمود: «یهود بر هفتاد و یک یا هفتاد و دو فرقه متفرق شدند، و نصارا بر هفتاد و یک و یا هفتاد و دو فرقه تقسیم شدند، و امت من بر هفتاد و سه دسته متفرق می گردند»^(۱).

و روایت دیگری می فرماید:

«امت من به هفتاد و سه فرقه متفرق خواهند شد که یک فرقه اهل نجات و ما بقی هلاک خواهند شد»^(۲).

۶۱- برای حل اختلاف در موضوع جانشینی پیامبر چه باید کرد؟
 خداوند متعال می فرماید: ﴿أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولَى الْأَمْرِ مِنْكُمْ فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ﴾؛^(۱) «ای کسانی که ایمان آورده‌اید! اطاعت کنید خدا را! و اطاعت کنید پیامبر خدا و اولو الامر [= اوصیای پیامبر] را! و هرگاه در چیزی نزاع داشتید، آن را به خدا و پیامبر بازگردانید (و از آن‌ها داوری بطلبید)».

و نیز می فرماید: ﴿وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَا تَنَازَعُوا فَتَفْشَلُوا وَتَذْهَبَ رِيحُكُمْ وَاصْبِرُوا إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ﴾؛^(۲) «و (فرمان) خدا و پیامبرش را اطاعت نمایید! و نزاع (و کشمکش) نکنید، تا سست نشوید، و قدرت (و شوکت) شما از میان نرود! و صبر و استقامت کنید که خداوند با استقامت کنندگان است»!

از این آیات استفاده می شود که هنگام اختلاف در مسائل و موضوعات خارجی که از آن جمله تعیین امام و جانشین بعد از پیامبر ﷺ می باشد، تنها راه حل رجوع به خدا و رسول است که از این طریق، اختلاف از بین مردم برطرف خواهد شد.

۶۲- جانشینان سایر پیامبران چگونه انتخاب می شده‌اند؟

یک سؤال اساسی و مهم این است که چگونه وصایت و امامت بین ذریه انبیا به ارث گذارده می شود؟ آیا به انتخاب مردم است، یا به اراده و مشیت الهی توسط انبیا و اوصیای قبل؟

با نظری گذرا به آیات قرآن پی می بریم که انتخاب اوصیا پیامبران از جانب خداوند متعال صورت پذیرفته است.

اینک به برخی از این آیات اشاره می کنیم:

۱- خداوند متعال درباره کیفیت انتخاب یوسف عَلَيْهِ السَّلَام به عنوان جانشین یعقوب و پیامبری برای بنی اسرائیل می فرماید: ﴿وَكَذَلِكَ يَجْتَبِيكَ رَبُّكَ وَيُعَلِّمُكَ مِنْ تَأْوِيلِ الْأَحَادِيثِ وَيُتِمُّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكَ وَعَلَى آلِ يَعْقُوبَ كَمَا أَتَمَّهَا عَلَى أَبَوَيْكَ مِنْ قَبْلُ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْحَاقَ إِنَّ رَبَّكَ عَلِيمٌ حَكِيمٌ﴾؛^(۱) «و این گونه پروردگارت تو را بر می گزیند، و از تعبیر خواب‌ها به تو می آموزد، و نعمتش را بر تو و خاندان یعقوب تمام و کامل می کند، همان گونه که پیش از این، بر پدران ابراهیم و اسحاق تمام کرد، به یقین، پروردگار تو دانا و حکیم است.»

۲- و نیز از زبان حضرت موسی عَلَيْهِ السَّلَام نقل می کند که می فرماید: ﴿وَاجْعَلْ لِي وَزيراً مِنْ أَهْلِي * هَارُونَ أَخِي * اشْدُدْ بِهِ أَزْرِي * وَأَشْرِكْهُ فِي أَمْرِي * كَيْ نُسَبِّحَكَ كَثيراً * وَنَذْكُرَكَ كَثيراً * إِنَّكَ كُنْتَ بِنَا بَصِيراً * قَالَ قَدْ أُوتِيتَ سُؤْلَكَ يَا مُوسَى﴾؛^(۲) «ووزیری از خاندانم برای من قرار ده. برادرم هارون را. با او پشتم را محکم کن. و او را در کارم شریک ساز. تا تو را بسیار تسبیح گوئیم، و تو را بسیار یاد کنیم. چرا که تو همیشه از حال ما آگاه

و بینایی. فرمود: ای موسی! آنچه را خواستی به تو داده شد.»

۳- در مورد حضرت داوود علیه السلام می فرماید: ﴿ يَا دَاوُدُ إِنَّا جَعَلْنَاكَ خَلِيفَةً فِي الْأَرْضِ فَاحْكُم بَيْنَ النَّاسِ بِالْحَقِّ ﴾؛ ^(۱) «ای داوود! ما تو را خلیفه [ونماینده خود] در زمین قرار دادیم، پس در میان مردم به حق داوری کن.»

۶۳- عکس العمل حضرت علی علیه السلام در مقابل توطئه سقیفه چه بود؟

حضرت علی علیه السلام به خوبی می دانست که زمینه برای حکومت او فراهم نیست، اما وظیفه خود می دانست که برای اتمام حجّت بر مردم آن عصر و زمان های بعد، به میدان آید و به رویارویی برخیزد و نشان دهد که حق با او است. اگر فعالیت های امام در این باره نبود، چه بسا آیندگان درباره خلیفه بلافصل بودن امیر مؤمنان علیه السلام شک می کردند، و این احتمال قوت می گرفت که رسول خدا صلی الله علیه و آله اصرار خود بر خلافت امیر مؤمنان علیه السلام را نسخ کرده است. بنابراین، لازم بود امام پس از بیعت سقیفه به فعالیت هایی دست بزند. بر اساس روایات پرشمار و از طرق مختلف، امام پس از پیمان سقیفه، شبانگاهان حضرت زهرا علیها السلام را بر مرکب سوار می کرد و دست امام حسن علیه السلام و امام حسین علیه السلام را می گرفت و به خانه مهاجر و انصار می رفت و از آنان برای گرفتن حکومت، یاری می خواست، اما به نتیجه نرسید. نظر به تفاوت جزئی روایات با یکدیگر، برخی از آنها را می آوریم:

بنابر نقل سلمان، هنگامی که شب فرا رسید، حضرت علی علیه السلام، حضرت زهرا علیها السلام را بر مرکبی سوار کرد و دست امام حسن علیه السلام و امام حسین علیه السلام را گرفت و به خانه همه اهل بدر و انصار رفت و حق خود را یادآور شد و آنان را به یاری فرا خواند، اما تنها ۴۴ مرد به حضرت پاسخ مثبت دادند. حضرت به آنان فرمان داد که صبح فردا با سرهای تراشیده و سلاح برای بیعت تا پای جان حاضر شوند. صبح روز بعد تنها سلمان و ابوذر و مقداد و زبیر بن عوام حاضر شدند.

شب بعد دوباره حضرت به در خانه آنان رفت و از آنان کمک خواست.

گفتند: «صبح زود می آییم». اما دوباره همان چند نفر آمدند. شب سوم نیز حضرت از آن‌ها یاری خواست. دوباره همانان آمدند. وقتی حضرت چنین دید، در خانه نشست و به گردآوری و تفسیر قرآن مشغول شد.^(۱)

از جمله پاسخ‌های انصار در برابر کمک خواستن حضرت زهرا علیها السلام این بود: ای دختر رسول خدا! بیعت ما با ابوبکر گذشت. اگر همسر و پسر عمویت از ابوبکر پیشی گرفته بود، با او بیعت می کردیم.

حضرت علی علیه السلام درباره همین بهانه است که فرمود: «آیا رسول خدا صلی الله علیه و آله را در خانه‌اش رها کنم و بر سر حکومت با مردم نزاع کنم؟» حضرت زهرا علیها السلام نیز این عمل امیرالمؤمنین علیه السلام را تأیید می کرد.^(۲)

معاویه در نامه‌ای به حضرت علی علیه السلام برای زخم زبان، از این کار امام یاد می کند و باز می گوید: چگونه با حضرت زهرا علیها السلام و فرزندان‌ش به خانه مردمان می رفت تا یاری‌اش کنند، ولی کسی به یاری‌اش برنخواست.^(۳)

در روایت دیگر است که عده‌ای خدمت حضرت علی علیه السلام رسیدند و خواستار بیعت با حضرت شدند. امام به آنان فرمود: «فردا برای این کار با سرهای تراشیده (برای جنگ) بیایید». فردا تنها سه نفر آمدند.^(۴)

۱- الاحتجاج، طبرسی، ج ۱، ص ۲۰۶ و ۲۰۷؛ کتاب سلیم بن قیس الهلالی، ج ۲، ص ۵۸۰ و ۵۸۱.
 ۲- الامامة والسياسة، ج ۱، ص ۲۹ و ۳۰؛ شرح نهج البلاغه، ابن ابی الحدید، ج ۶، ص ۱۳.
 ۳- شرح نهج البلاغه، ابن ابی الحدید، ج ۲، ص ۴۷.
 ۴- تاریخ یعقوبی، ج ۲، ص ۱۲۶.

۶۴- نتایج و آثار سقیفه در اسلام چه بود؟

حادثه‌ای در اسلام سراغ نداریم که ضررش بر اسلام و مسلمین، همانند حادثه سقیفه باشد. این واقعه آثاری را از این قبیل بر جای گذارد:

۱- اختلاف بین مسلمانان

۲- ظلم و تعدی نسبت به اهل بیت علیهم السلام

۳- ظلم والیان

۴- تحقیر مردم

۵- بی‌اعتنایی به ارزش‌ها

۶- هجوم به خانه امیر مؤمنان علیه السلام

۶۵- چرا نرساندن ولایت حضرت علی علیه السلام به مردم ناقص بودن رسالت پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم است؟

ابلاغ نکردن دستور خدا به ولایت حضرت علی علیه السلام ، همانند ابلاغ نکردن و به انجام نرسیدن رسالت پیامبر است.

آیه ﴿وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ﴾ در حقیقت در صدد بیان اهمیت حکم است، به این معنا که اگر این حکم به مردم نرسد و حق آن مراعات نشود گویا حق هیچ جزئی از اجزای دین مراعات نشده است.

زیرا مسأله امامت و زعامت و جانشینی امیرالمؤمنین علیه السلام به این معنا است که امام عهده دار همه وظایف و شؤونات نبی به جز وحی است و در صورت نبودنش ، رسالت پیامبر ادامه نخواهد داشت و بزودی ارتباط مردم با منبع وحی قطع خواهد شد.

سؤال برای مسابقه

۱- کلمه مولی در حدیث غدیر به چه معنی است؟

(الف) سرپرست (ب) امام و اولی به تصرف

(ج) دوست (د) موارد الف و ب

۲- چرا پیامبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ۳ روز در غدیر خم توقف فرمودند؟

(الف) تا همه به آنجا برسند و در جا استراحت کنند

(ب) به علت ضعف و بیماری، با همگان وداع کنند

(ج) تا همه با امیر المومنین علی عَلَيْهِ السَّلَام بیعت کنند

(د) تا به همگان بگویند که علی عَلَيْهِ السَّلَام را دوست بدارند

۳- اولین آیه‌ای که هنگام ورود پیامبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ به غدیر خم نازل شد، چه بود؟

(الف) اليوم اكملت لكم دينكم... (ب) یاایهاالرسول بلغ ما انزل الیک...

(ج) اليوم یش الذین کفروا... (د) سئل سائل بعذاب واقع

۴- این جمله سخن کدام معصوم است؟

«به خدا قسم اگر مردم فضیلت این روز را آن گونه که هست دریافته بودند

فرشتگان با آنان هر روز ده بار مصافحه می نمودند»

(الف) پیامبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (ب) امام سجاده عَلَيْهِ السَّلَام

(ج) امام رضا عَلَيْهِ السَّلَام (د) امام زمان عَلَيْهِ السَّلَام

۵- نخستین باری که پیامبر اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حضرت علی عَلَيْهِ السَّلَام را به عنوان جانشین

خود معرفی کردند، کی بود؟

(الف) در نخستین دعوت علنی خود (ب) در جنگ خیبر

(ج) روز غدیر خم (د) روز فتح مکه

۶- گوینده این سخن که نخستین بار با حضرت علی عَلَيْهِ السَّلَام در غدیر خم بیعت

نمود، چه کسی بود؟

«گوارا باد بر تو ای فرزند ابی طالب! تو مولای من و مولای همه مردان و زنان مؤمن گردیدی»

- الف) نعمان فهری (ب) ابوبکر
ج) عمر (د) ابو عبیده جراح

۷- چرا پیامبر ﷺ درخواست معافیت از اعلام ولایت امیر مؤمنان را نمود؟

- الف) به دلیل کمبود وقت و گرمای فوق العاده هوا
ب) به خاطر کمی افراد شایسته و باتقوا و فراوانی منافقان و حيله‌های گنهکاران
ج) چون قبلا این مسئله بارها گفته شده بود و نیازی به تکرار نداشت
د) موارد الف و ج

۸- در خطبه پیامبر ﷺ نقش حضرت علی علیه السلام در رابطه با قرآن چگونه آمده؟

- الف) بیان کننده تفسیر قرآن (ب) تعلیم دهنده قرائت و الفاظ قرآن
ج) بیان کننده احکام الهی قرآن (د) هر سه

۹- ثقل اکبر و ثقل اصغر در سخنان رسول خدا در غدیر به چه معناست

- الف) قرآن - عترت (ب) عترت - قرآن
ج) پیامبر ﷺ و حضرت علی علیه السلام (د) هر دو به معنای قرآن است

۱۰- بنا به فرموده پیامبر ﷺ لفظ «امیر المؤمنین» برای

- الف) همه ائمه جایز است (ب) همه انبیا جایز است
ج) فقط برای حضرت علی علیه السلام جایز است
د) فقط برای پیامبر و حضرت علی جایز است

۱۱- در آیه شریفه «الیوم اکملت لکم دینکم...» تکمیل دین با چه چیزی صورت گرفته؟

- الف) انجام حج خانه خدا (ب) امامت امیر مؤمنان علیه السلام
ج) بیان آخرین احکام واجب و حرام (د) هر سه مورد

۱۲- به فرموده پیامبر هیچ آیه در قرآن نیست مگر اینکه درباره حضرت علی نازل شده و هرگاه را خطاب نموده به او آغاز کرده

- الف) آیه رضایتی - ایمان آورندگان (ب) آیه اقامه نماز - مسلمانان
ج) آیه وفای به عهد و پیمان - مسلمانان (د) آیه اقامه نماز - ایمان آورندگان

۱۳- بنا به فرموده پیامبر حسادت به حضرت علی باعث خواهد شد

- الف) گمراهی و ضلالت (ب) گناه و معصیت
ج) ضایع شدن اعمال و خروج از راه مستقیم دین (د) هر سه

۱۴- اصحاب صحیفه چه کسانی هستند؟

- الف) منکران و دشمنان پیامبر (ب) معصیت کاران
ج) پیشوایان بعد از پیامبر و یاران و پیروان آنها که در بدترین جای جهنم خواهند بود

د) ترک کنندگان نماز که در بدترین جای جهنم خواهند بود

۱۵- پیامبر در خطبه غدیر چه کسی را «صراط مستقیم» معرفی می کنند؟

- الف) حضرت علی (ب) حضرت زهرا و حضرت علی
ج) خودشان، حضرت علی و ائمه (د) مومنین و نمازگزاران

۱۶- آگاه باشید که آخرین امام از خانواده من (امام) قائم مهدی صلوات الله علیه است، آگاه باشید! او بر چیره خواهد بود.

- الف) همه جهانیان (ب) همه ملتها
ج) تمامی ادیان (د) یاغیان و ستمگران

۱۷- ای مردم! آن چه را من به شما گفتم بگویید و بر علی علیه السلام به عنوان

- سلام نمایید و بگویید: «خدایا، دستور تو را شنیدیم و اطاعت کردیم
الف) ولی الله (ب) حجة الله (ج) امیر المؤمنین (د) امام المسلمین

۱۸- پیامبر خدا درباره حضرت مهدی علیه السلام را اینگونه می فرماید:

- الف)** آگاه باشید! اوست حجت باقی خداوند که پس از او حجتی نخواهد بود.
ب) آگاه باشید! اوست که اولیای خدا پیشتر بشارت آمدن او را داده اند،
ج) آگاه باشید! اوست [هادی و] کشتیبان دریای عمیق [در آخر الزمان]،
د) همه موارد

۱۹- با توجه به آموزه های قرآنی برای حل اختلاف در موضوع جانشینی پیامبر چه باید کرد؟

- الف)** مراجعه به نظر خدا و پیامبر
ب) مراجعه به آرای عمومی مردم
ج) کمک خواستن از داوران عادل
د) موارد الف و ب

۲۰- این روایت که می فرماید: «امت به هفتاد و سه فرقه متفرق خواهند شد که یک فرقه اهل نجات و ما بقی هلاک خواهند شد» از چه کسی است؟

- الف)** حضرت علی علیه السلام **ب)** امام صادق علیه السلام **ج)** پیامبر صلی الله علیه و آله **د)** امام رضا علیه السلام

پاسخنامه سوالات مردم می پرسند

الف	ب	ج	د	الف	ب	ج	د
☐	☐	☐	☐	۱۱	☐	☐	☐
☐	☐	☐	☐	۱۲	☐	☐	☐
☐	☐	☐	☐	۱۳	☐	☐	☐
☐	☐	☐	☐	۱۴	☐	☐	☐
☐	☐	☐	☐	۱۵	☐	☐	☐
☐	☐	☐	☐	۱۶	☐	☐	☐
☐	☐	☐	☐	۱۷	☐	☐	☐
☐	☐	☐	☐	۱۸	☐	☐	☐
☐	☐	☐	☐	۱۹	☐	☐	☐
☐	☐	☐	☐	۲۰	☐	☐	☐

نام..... نام خانوادگی..... نام پدر.....

سال تولد..... شماره شناسنامه..... تلفن.....

آدرس:.....

توجه: لطفاً پاسخنامه را فقط به محلی که کتاب راتهییه کرده اید ارسال فرمایید

علاء
الحکیم
فہمید
میں کے مولا

تلفن: ۰۹۱۲۷۴۷۷۱۱۸